

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXXIII. Č. 2

MÁJ – AUGUST 2024

NEPREDAJNÉ

OBSAH

EDITORIÁL

<i>Adriána Klincová</i>	Čo nás spája	/04
-------------------------	--------------	-----

OZNAMY

Stanovisko Spoločnosti slovenských archivárov k zmene na poste riaditeľa Slovenského národného archívu	/05
Stanovisko revíznej komisie k výkladu bodov 4 a 5 článku 2 stanov Spoločnosti slovenských archivárov	/05
Program seminára z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva (IX) venovaného Márii Jeršovej	/07

VÝBOR(N)OVINY

<i>Jana Gubášová Baherníková</i>	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 24. 05. 2024 v Bratislave	/08
<i>Jana Gubášová Baherníková</i>	Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 26. 06. 2024	/08

NOVINKY Z ICA

<i>Adriána Klincová</i>	Medzinárodný týždeň archívov	/10
-------------------------	------------------------------	-----

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

<i>Patrícia Kleimanová</i> – <i>Barbora Slovinská</i>	Trnava ako miesto osláv 70. výročia organizovaného archívnictva na Slovensku	/11
<i>Alena Mišíková</i> – <i>Matúš Vojna</i>	Výstava 390. výročie založenia františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej	/12
<i>Barbora Slovinská</i>	Od plyšového medvedíka po šach. Hry a hračky v priebehu storočí. Vernisáž výstavy a DOD v Štátnom archíve v Trnave	/14
<i>Mária Feješová</i> – <i>Adriána Klincová</i> – <i>Jozef Meliš</i> – <i>Henrieta Žažová</i>	Ženy v archívnych prameňoch. XXVII. archívne dni v SR v Bratislave	/15
<i>Radka Semancová</i>	ENERGIA ŽENY – podujatie venované živeniarke a zakladateľke Lúčnice pani Ľube Pavlovičovej Bakovej	/25
<i>Jana Žumárová</i>	Slovenské ženy ako piliere národného hnutia v minulosti aj súčasnosti	/27
<i>Mária Feješová</i>	Športový deň v Modre	/30
<i>Zuzana Sihelníková</i>	Deň otvorených dverí v Slovenskom národnom archíve 2024	/32
<i>Alena Macková</i>	Konferencia o histórii územia Červenokamenského panstva – Sídlný vývoj a formovanie kultúrnej krajiny. Správa z podujatia	/34
<i>Adriána Klincová</i>	Festival učiaca sa Trnava aj so Štátnym archívom v Trnave	/38
<i>Judita Szekeresová Kováčsová</i> – <i>Alžbeta Horváthová</i>	Deň otvorených dverí v Šali a vernisáž výstavy 70. rokov archívnictva v okresoch Dunajská Streda, Galanta a Šaľa	/39
<i>Robert Gregor Mareta</i>	Putovné stretnutie Spoločnosti maďarských archivárov v Sente	/41

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE, ANOTÁCIE

Ivana Červenková	HUPKO, Daniel – OROSOVÁ, Martina (eds.). Pálfiovci v Smoleniciach	/43
Igor Balušík	MAJERIKOVÁ, Ingrid (zost.). Borinka (1314 – 2024). Stručný sprievodca históriou obce	/44
Marián Babirát	LETZ, Róbert – JUDÁK, Viliam a kol. Svoradov. Dejiny katolíckeho internátu v 20. storočí	/45
Daniel Ďurďovič	GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – HRIVŇÁK, Štefan (eds.). Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022	/46

OCENENÍ PLAKETOU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Štefan Hrivňák	Z histórie udeľovania plakieta SSA	/48
	Oľga Kvasnicová	/49
	Božena Malovcová	/49
Štefan Hrivňák	Mária Munková	/50
Oľga Kvasnicová	Mária Hajduová	/51
Robert Gregor Mareta	Marta Švolíková	/52
Lenka Kuchtová	Milan Antonič	/52

NAŠI JUBILANTI

Eva Kerekešová	Jubilant Mgr. Ján Lipták	/54
Kolektív Slovenského národného archívu	Jubilantka Alena Maková	/55
Ján Žucha	Jubilantka Mgr. Táňa Duchajová	/56

FÓRUM ARCHIVÁROV

2024, roč. XXXIII, č. 2
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka: Mária Feješová

Redakčná rada: Adriána Klincová, Jozef Meliš

Jazyková korektúra: Mária Feješová, Jozef Meliš

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Marián Babirát, Igor Balušík, Ivana Červenková,
Daniel Ďurďovič, Mária Feješová,
Jana Gubášová Baherníková, Alžbeta Horváthová,
Štefan Hrivňák, Eva Kerekešová, Patrícia Kleimanová,
Adriána Klincová, kolektív Slovenského národného archívu,
Lenka Kuchtová, Oľga Kvasnicová, Alena Macková,
Robert Gregor Mareta, Jozef Meliš, Alena Mišíková,
Radka Semancová, Zuzana Sihelníková, Barbora Slovinská,
Judita Szekeresová Kováčová, Matúš Vojna,
Henrieta Žažová, Ján Žucha, Jana Žumárová

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné.
Povolilo: Ministerstvo kultúry SR 1 472/96.
Evidenčné číslo v zozname elektronických periodických
publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií
len so súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Zábery z konferencie Ženy v archívnych
prameňoch. XXVII. archívne dni v SR v Bratislave.
Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy, foto: Dominika Bolgáčová.

EDITORIÁL

Čo nás spája

Spoločnosť slovenských archivárov má za sebou ďalší úspešný ročník archívnych dní, ktoré niesli názov *Ženy v archívnych prameňoch. XXVII. archívne dni v Slovenskej republike*. Téma zarezoňovala v odbornej verejnosti, o čom svedčí aj veľký počet predložených príspevkov. Bohatá účasť reprezentantov partnerských spoločností zo strednej a juhovýchodnej Európy zas dokazuje rastúci záujem o prehlbovanie medzinárodných spoluprác. Keďže konferencia prebiehala počas Medzinárodného týždňa archívov, zaradila sa aj na mapu ICA #IAW2024 *Global Agenda*. Mnohí účastníci sa zhodli, že išlo o vydarené podujatie. Viac o jeho priebehu a sprievodných aktivitách prináša správa v sekcii Aktuálne zo života archivárov.

Viacerí archivári s poľutovaním prijali zníženie intenzity usporadúvania archívnych dní z ročnej na dvojročnú. SSA doteraz usporiadala spoločne s hosťujúcimi archívami a sponzormi už 27 archívnych dní. Podujatie sa za roky etablovalo a stalo sa obľúbeným miestom vzájomných stretnutí, vecných diskusií, kritických, ale i konštruktívnych debát, ktoré motivujú a inšpirujú pri ďalšej práci. V praxi sa stalo zosobnením cieľov SSA, pretože podporovalo odborný rast archivárov a zároveň pestovalo hrdosť na ich profesiu. Preto určite budú každý druhý rok účastníkom chybať.

Avšak znížením frekvencie výbor SSA zaručuje zachovanie vysokej kvality archívnych dní, ktorá by bola pri narastajúcich finančných nákladoch a obmedzených personálnych kapacitách mimoriadne náročná. Zároveň podľa vzoru zahraničných partnerov záujemcom pripomína možnosť vytvoriť sekcie, ktoré by prehlbovali rôzne témy a spoločne riešili vznikajúce problematiky. Ako sa ukazuje, práve osobná angažovanosť všetkých členov a priaznivcov SSA je mimoriadne nevyhnutná a zá-

roveň najlepšia cesta na dosahovanie pozitívnych výsledkov pre celú komunitu.

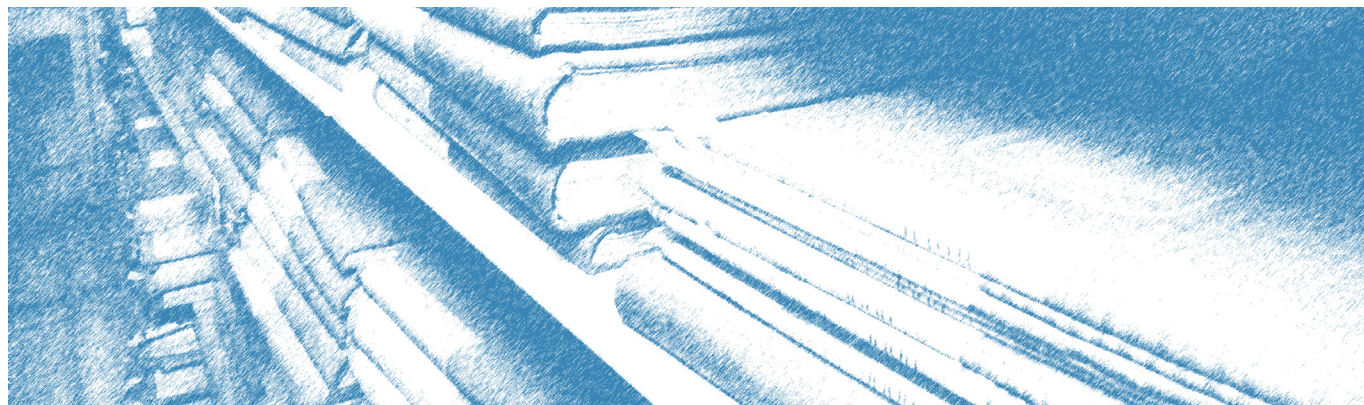
O iniciatívnom prístupe mnohých archivárov hovoria i početné správy z podujatí, ktoré nechýbajú ani v predkladanom čísle časopisu. Aj v tomto prípade je SSA skvelou platformou pre šírenie povedomia o realizovaných alebo plánovaných aktivitách. Zároveň ponúka príležitosť na propagáciu publikačnej činnosti archivárov či už v časopise, alebo prostredníctvom sociálnych sietí. Možnosť zviditeľniť svoje aktivity zostáva k dispozícii pre všetkých archivárov a archívy bez ohľadu na zriaďovateľa či druh archívnych dokumentov, pretože dôležité je to, čo nás spája. A tým je, pochopiteľne, úsilie zachovať archívne dedičstvo pre budúce generácie. Nájsť podporu v silnej komunite SSA zároveň prináša určitú prestíž, pretože SSA je členom Medzinárodnej rady archívov a tvorí partnerstvá s ďalšími združeniami v zahraničí. Týmto spôsobom sa povedomie o činnosti dostáva za hranice republiky.

SSA plánuje strieďať organizáciu archívnych dní s organizovaním odborných seminárov a workshoppov, čím nebudú archivári o nič ukrátení. Stále môžu nachádzať podporu v silnej komunite SSA a na týchto podujatiach diskutovať o svojich neľahkých pracovných podmienkach, problematike akceptácie práce, ale aj o úspechoch. Zároveň môžu publikovať príspevky v oboch periodikách SSA, ktorými sú Fórum archivárov či Archívny almanach.

V týchto dňoch možno inšpiráciu intenzívne čerpať práve od priekopníčky archívnictva na Slovenku Márie Jeršovej-Opočenskej, ktorej 125. výročie narodenia sme si v júli pripomenuli. Napriek nepriajným okolnostiam si zachovala vysokú profesionalitu a ľudskosť. Už v novembri sa uskutoční seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva (IX), ktorý bude venovaný práve jej a ktorého program možno nájsť v sekcii Oznamy.

Adriána Klincová

Archív Slovenského národného múzea v Bratislave

OZNAMY

STANOVISKO SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV K ZMENE NA POSTE RIADITEĽA SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU

Vláda SR sa vo svojom Programovom vyhlásení vlády na obdobie rokov 2023 – 2027 zaviazala okrem iného posilňovať dôveru verejnosti v spravodlivosť a právny štát. V oblasti kultúrnej politiky deklarovala záujem o posilnenie postavenia národnej kultúry a jej adekvátnu podporu. Zároveň zdôraznila dôležitosť dialógu s kultúrnou verejnosťou a relevantnými aktérmi pri príprave a realizácii systémových zmien.

Napriek deklarovaným zámerom vláda začiatkom roka 2024 vyvolala rozruch v odbornej verejnosti, keď na post riaditeľa Slovenského národného archívu (SNA) **netransparentne a bez riadneho výberového konania nominovala osobu bez relevantných skúseností a odborných znalostí v odbore archívniectvo**. SNA je kľúčová inštitúcia pre zachovanie našej pamäti a národnej identity, a preto **obsadenie postu jeho riaditeľa sa má diať štandardným výberovým konaním**.

Občianske združenie Spoločnosť slovenských archivárov vyjadruje hlboké znepokojenie nad týmto postupom, pretože **navodzuje neistotu ohľadom plnenia programových vyhlásení vlády v oblastiach právneho štátu a budovania dôvery**. Nedostatok transparentnosti pri výbere nominanta Igora Adamca vyvoláva obavy z politizácie pri obsadzovaní riadiacich pozícií v pamäťových inštitúciách. **Preferovanie politických záujmov pred odbornými môže ohroziť ochranu a sprístupňovanie národného kultúrneho dedičstva, ktoré je pre SNA prvoradou úlohou**. Vláda SR tak opäť otvára otázku, či je jej zámer postaviť národnú kultúru do popredia spoločenského záujmu reálny s osobnosťou, ktorá na národnej a medzinárodnej úrovni nie je v odborných kruhoch známa ani etablovaná.

Spoločnosť slovenských archivárov vkladá dôveru do Odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR a **bude dôsledne monitorovať pôsobenie politického nominanta**. Je nevyhnutné uistiť odbornú i laickú verejnosť, že nominácia pána Adamca neohrozí naplnenie „**Národnej koncepcie rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028**“.

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov

STANOVISKO REVÍZNEJ KOMISIE K VÝKLADU BODOV 4 A 5 ČLÁNKU 2 STANOV SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej SSA) požiadal revíznú komisiu SSA v zmysle bodu 1 písm. a) článku 8 stanov SSA (ďalej stanovy) o výklad stanov, konkrétne o výklad bodu 4 a bodu 5 článku 2. Otázka výboru SSA je formulovaná takto: „Má vypustenie zmienky o Ministerstve vnútra SR v bodoch 4 a 5 článku 2 stanov SSA za následok, že SSA prerušuje spoluprácu s Ministerstvom vnútra SR?“

SSA je občianskym združením v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (ďalej zákon). Podľa bodu 4 § 2 zákona sú občianske združenia právnickými osobami. Právnická osoba je organizáciou osôb alebo majetku vytvorená na určitý účel, ktorej právny poriadok priznáva vlastnú právnu subjektivitu.

Účel a ciele SSA sú definované v článku 2 stanov. SSA ako právnická osoba a neštátna organizácia má právo komunikovať a spolupracovať so všetkými fyzickými a právnickými osobami. Prerokovať, schvaľovať a meniť znenie stanov, štatútov a vnútorných noriem SSA prislúcha jedine valnému zhromaždeniu spoločnosti. K poslednej úprave jej stanov došlo na valnom zhromaždení SSA 27. apríla 2024. Táto zmena sa dotkla aj článku 2 Ciele a činnosť.

Pôvodné znenie článku 2:

„Ciele a úlohy

1. Spoločnosť je stavovskou organizáciou archivárov. Združuje svojich členov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívniectva, najmä pôsobením na odborný rast svojich členov. Je platformou na výmenu poznatkov a skúseností, odbornej výmeny názorov, pestovanie stavovskej hrdosti na profesiu archivára.
2. Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, spoločenských podujatí, exkurzií a študijných zájazdov.
3. Spoločnosť vydáva časopis s názvom Fórum archivárov, neperiodické publikácie a iné materiály informujúce o slovenskom archívniectve, jednotlivých archívoch a o svojej činnosti.
4. Spoločnosť vypracúva pre Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky iniciatívne návrhy a odporúčania týkajúce sa koncepcie archívnej práce.
5. Spoločnosť vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa výučby archívniectva.
6. Spoločnosť ponúka Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky odbornú spoluprácu pri prí-

- prave právnych predpisov a metodických pokynov pre archívne činnosti.
7. Spoločnosť upozorňuje Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, iné štátne orgány či slovenskú verejnosť na prípady, pri ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať ochranu, preberanie, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky.
 8. Spoločnosť zriaďuje plakety Spoločnosti slovenských archivárov určenú na oceňovanie zásluh členov (v odôvodnených prípadoch i nečlenov) o rozvoj spoločnosti. Kritériá na udelenie plakety spoločnosti upravuje jej štatút.
 9. Spoločnosť spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v Slovenskej republike i v zahraničí.“

Nové znenie článku 2:

„Ciele a činnosť

1. Spoločnosť združuje svojich členov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívnictva v najširšom význame, najmä pôsobením na odborný rast svojich členov, podporovaním vzdelávania, vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Je platformou na výmenu odborných názorov, poznatkov i skúseností a pestovanie hrdosti na profesiu archivára.
2. Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, vzdelávacích a osvetových aktivít, spoločenských podujatí a exkurzií.
3. Spoločnosť vydáva periodické a neperiodické publikácie a iné materiály informujúce o slovenskom archívnictve a svojej činnosti.
4. Spoločnosť vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa právnych predpisov, metodických pokynov, koncepcie archívnej práce a koncepcie výučby archívnictva.
5. Spoločnosť upozorňuje príslušné orgány či slovenskú verejnosť na prípady, pri ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať preberanie, ochranu, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky s cieľom zachovania kultúrnych hodnôt.
6. Spoločnosť zriaďuje plakety Spoločnosti slovenských archivárov určenú na oceňovanie zásluh členov o rozvoj Spoločnosti alebo o napĺňanie jej cieľov. V odôvodnených prípadoch môžu byť pla-

ketou ocenení aj nečlenovia. Kritériá na udelenie plakety upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.

7. Spoločnosť zriaďuje Cenu Elemíra Rákoša určenú na ocenenie výnimočných výstupov publikačnej činnosti z oblasti archivistiky. Kritériá na udelenie ceny upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.
8. Spoločnosť spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v Slovenskej republike i v zahraničí.“

Na základe platnej legislatívy Slovenskej republiky a bodov 4 a 5 článku 2 stanov sa dá konštatovať toto.

Kým pôvodné znenie bodov 4 a 6 článku 2 stanov limitovalo činnosť SSA výlučne smerom k Ministerstvu vnútra SR, nové znenie bodov 4 a 5 článku 2 odstraňuje túto limitáciu a umožňuje SSA vykonávať opísané činnosti nielen smerom k Ministerstvu vnútra SR, ale aj smerom k akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe vrátane Ministerstva vnútra SR.

Bod 4 a bod 5 článku 2 nového znenia stanov neobsahujú žiadne obmedzenia, ktoré by limitovali SSA v jej činnosti vypracovávaní návrhov a odporúčaní týkajúcich sa právnych predpisov, metodických pokynov, koncepcie archívnej práce a koncepcie výučby archívnictva, ani obmedzenia, ktoré by SSA limitovali v upozorňovaní na prípady, pri ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať preberanie, ochranu, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky s cieľom zachovania kultúrnych hodnôt.

Bod č. 4 a bod č. 5 článku 2 týchto stanov naopak rozširujú možnosti spolupráce Spoločnosti slovenských archivárov s príslušnými štátnymi orgánmi, orgánmi samosprávy či inými orgánmi verejnej moci, právnickými a fyzickými osobami vrátane Ministerstva vnútra SR.

Podobným spôsobom majú svoje stanovy upravené aj naše partnerské spoločnosti a organizácie v zahraničí: Verband Österreichischer Archivarin-
nen und Archivare (<https://www.voea.at/index.php/statut/>), Česká archivní společnost (<https://cesarch.cz/o-nas/stanovy/>), Stowarzyszenie Archiwistów Polskich (<https://sap.waw.pl/statut/>), Magyar Levéltárosok Egyesülete (<https://archivportal.hu/index.php/egyesulet/>).

Revízná komisia Spoločnosti slovenských archivárov

Spoločnosť slovenských archivárov,
Archív Slovenského národného múzea,
Slovenské národné múzeum v Martine,
Slovenská národná knižnica v Martine,
Slovenská historická spoločnosť pri SAV, sekcia archívnictva a pomocných vied historických
a mesto Martin

* Slovenská
národná
knižnica

MARTIN

Vás pozývajú na seminár z cyklu
Osobnosti slovenského archívnictva IX

**Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978),
prvá profesionálna archivárka na Slovensku,**

ktorý sa uskutoční 20. – 21. novembra 2024

v Slovenskom národnom múzeu v Martine (Malá hora 2, Martin).

Nad podujatím prevzal záštitu Ján Danko, primátor mesta Martin.

Program:

20. november 2024

- 13:00 Položenie vencov na hrob Márie Jeršovej Opočenskej na cintoríne v Bystričke pri Martine
14:30 Komentovaná prehliadka Národného cintorína v Martine

21. november 2024

I. blok

- 9:00 – 9:20 Otvorenie seminára
9:20 – 9:30 Štefan Hrivňák (Múzeum mesta Bratislavy): *Mária Jeršová Opočenská v kontexte osobností, na práci ktorých (ne)stavíme*
9:30 – 9:50 Elena Machajdíkova (Archív Slovenského národného múzea): *Mária Jeršová – prvá dáma moderného slovenského archívnictva*
9:50 – 10:10 Robert Gregor Mareta (Archív Slovenského národného múzea): *Mária Jeršová – priekopníčka profesionálneho archívnictva na Slovensku*
10:10 – 10:30 Michala Sedláčková (Archív Slovenského národného múzea, pobočka v SNM – Múzeách v Martine): *Mária Jeršová a Slovenské národné múzeum v Martine*

10:30 – 11:00 prestávka

II. blok

- 11:00 – 11:20 Milada Sekyrková (Karlova univerzita v Prahe): *Marie Jeršová ve světle pramenů, uložených v pražských archivech*
11:20 – 11:40 Ivan A. Petránský (Slovenský historický ústav v Ríme): *Marie Opočenská a výskum v Ríme 1924 – 1925*
11:40 – 12:00 Adriana Biačková – Nikola Danišová (Slovenský národný archív, Archív Pamiatkového úradu SR): *Odoslaná korešpondencia Márie Jeršovej Opočenskej zachovaná v osobných fondoch iných archivárov*

12:00 – 13:30 Obedová prestávka

III. blok

- 13:30 – 13:50 Markéta Kabůrková (Národní múzeum, Praha): *Květuše Günzlová, roz. Opočenská – pracovní curriculum knihovnice ve státní službě*
13:50 – 14:10 Jan Kahuda (Národní archív, Praha): *Jan Opočenský – archivář a diplomat*
14:10 – 14:30 Lenka Bernátová (súkromná bádatelka): *Mária Jeršová Opočenská a Vladimír Jonovič Jeršov v 40. a 50. rokoch 20. storočia*
14:30 – 14:50 Ján Mičovský (publicista, súkromný bádateľ): *Archivárka a jej Vladimír. Nevšedný životný príbeh manžela Márie Jeršovej Opočenskej*

Diskusia

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 24. MÁJA 2024 V BRATISLAVE

Program:

1. Podujatia 2024
2. Publikácie 2024
3. Rôzne

Rokovanie sa uskutočnilo hybridnou formou. Rokovanie otvorila a viedla M. Orosová. Na úvod informovala členov výboru a revíznej komisie, že zápisnica z valného zhromaždenia SSA aj novoprijaté stanovy SSA sú notárom overené.

Archívne dni 2024. Prihlasovanie je uzavreté. Tí, ktorí sa prihlásili po termíne, budú v prípade naplnenia kapacity sály odmietnutí. M. Duchoň informoval o posledných pripravách. Členom výboru boli pridelené posledné organizačné úlohy. SSA uhradí poplatok za večeru zahraničným hosťom a zamestnancom Archívu mesta Bratislavy (organizátori). Na výpomoc s usádzaním, nalievaním vína a všeobecnú výpomoc prídu študenti archívnickva. Fotografovanie podujatia zabezpečuje mestský fotograf aj fotografa z Archívu mesta Bratislavy.

Otvorenie konferencie: Prvá vystúpi a podujatie otvorí M. Orosová. Po nej nasledujú: Z. Čaputová (ak príde; účasť prezidentky bude (ne)potvrdená v pondelok 27. 5. 2024), M. Vallo (alebo niektorá z viceprimátoriek), M. Duchoň, J. Šedivý, R. Kožiak, Z. Palicová, A. Heribanová. Hudobný sprievod: Oleksandra Zalohina a Adam Kuťka (študenti archívnickva).

Po príhovoroch nasledujú prezentácie archívnych spoločností, ktorých predstavitelia sú hosťami konferencie.

Catering počas konferencie zabezpečuje a hradí Archív mesta Bratislavy. Na čas vína v utorok podvečer v rámci programu o ženskom odeve je zabezpečený vinár, ktorého v rámci sponzoringu zabezpečí Alena Kulíková z firmy microform, s. r. o. Ceny Slovenskej historickej spoločnosti budú odovzdávať R. Kožiak a E. Kowalská. Budú tri ceny, po každej je potrebné počítat s priestorom na krátky príhovor.

Exkurzie: Aktuálny stav prihlásených – depozi-táre SNG: 30, Dóm sv. Martina: 39 (dve skupiny), Lekáreň Salvator: 18, Devín: 18.

V lete sa M. Duchoň, M. Orosová a G. Dudeková zúčastnia na diskusii denníka Sme na Tyršovom nábreží na tému *Prečo bádať o ženách v archívoch*.

Publikačná činnosť. Neboli predložené žiadne materiály.

Rôzne. SSA bola doručená jedna žiadosť o členstvo, ktorá bola jednohlasne všetkými prítomnými členmi prijatá.

Na udelenie plakety boli navrhnutí: Milan Antonič, Marta Švolíková a Archív mesta Bratislavy. Prítomní členovia výboru všetky tri návrhy jednohlasne schválili.

R. G. Mareta pripraví návrh Zmluvy o spolupráci so spoločnosťou poľských archivárov. Zmluvu by bolo možné podpísať počas archívnych dní.

Vzhľadom na zmenu pracoviska predsedníčky M. Orosovej prevezme registratúru SSA tajomníčka J. Gubášová Baherníková.

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková

Overila: Martina Orosová

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 26. JÚNA 2024

Program:

1. Podujatia 2024 (zhodnotenie AD, seminár: M. Opočenská Jeršová)
2. Publikačná činnosť (Zborníky SSA 2023 a 2024, Archívny Almanach, FA, distribúcia)
3. Rôzne

Rokovanie sa uskutočnilo online formou. Rokovanie otvorila a viedla M. Orosová.

Archívna exkurzia do Srbska: Trasa: Senta – Nový Sad – Belehrad v termíne 10. – 13. 10. 2024; počet miest limitovaný na 20 + 4 miesta v aute (M. Orosová). M. Orosová zašle mailom prihlasovací formulár. Zabezpečiť: ubytovanie, zoznam pamiatok, ktoré chceme navštíviť, autobus. Sprevádzanie a exkurzie v archívoch nám zabezpečia kolegovia zo Srbska.

Výročný seminár – Mária Opočenská Jeršová: Termín 20. – 21. 11. 2024 v Martine. Aktuálne je prihlásených 10 príspevkov. Členovia organizačného tímu budú ešte raz v lete kontaktovať autorov, pripraví program. V septembri bude program spolu

s prihláskovým formulárom distribuovaný. Príprava filmu v spolupráci s A. Gruskovou tento rok nakoniec realizovaná nebude. Š. Hrivňák rokuje s primátorom Martina ohľadom podpory na vydanie zborníka a realizáciu filmového dokumentu, ktorý by sa neskôršie verejne v Martine aj premietal.

Archívne dni (budúce): R. G. Marettta navrhol organizovať budúce AD podobne ako kolegovia z Čiech – viac tematických blokov, ktoré by boli zaujímavé pre všetkých archivárov, napr. vízia archívnictva, legislatíva, digitalizácia, spracovanie AF/AZ a pod. Komunikovať prípadne aj s odborom archívov a registratúr MV SR, aby si v prípade záujmu o spoluprácu mohli tieto témy a akcie zaradiť do plánu.

Zborník SSA 2023: Editoroky M. Feješová a L. Bernátová majú už odovzdané niektoré príspevky. Niektorí autori zatiaľ nijako nereagujú a dvaja odpísali, že svoj príspevok publikovať nechcú. Prvým recenzentom je J. Šedivý.

Zborník SSA 2024: Zostavovatelia ešte nie sú určení, ale bude to niekto z Archívu mesta Bratislavy a niekto za SSA. Z dôvodu rozsahu budú pravdepodobne potrební aj viacerí zostavovatelia. Už sú odovzdané aj niektoré príspevky. Tlač sa plánuje na rok 2025. AMB sa pokúsi získať na vydanie aj nejaký grant.

Archívny almanach: Š. Hrivňák by bol rád, ak by sa ešte aspoň nasledujúce číslo tlačilo. Potom otvoriť možnosť iba elektronickej verzie.

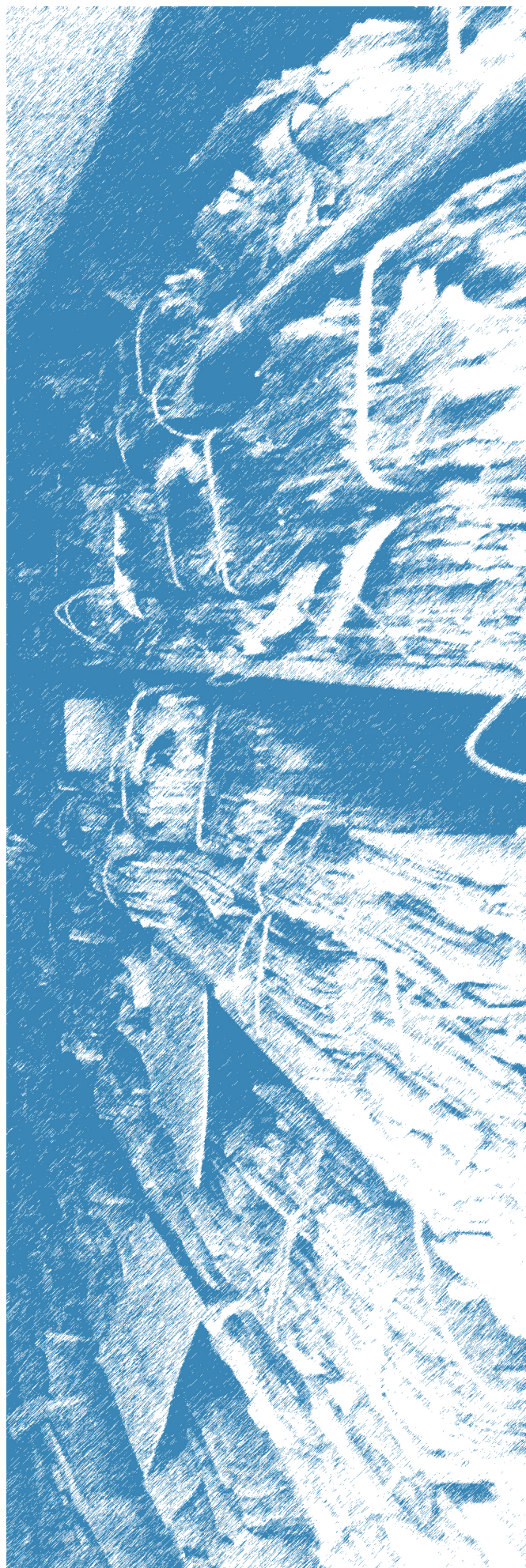
J. Meliš informoval o open source aplikácii Open Monograph Press (<https://pkp.sfu.ca/software/omp/>), ktorú by bolo možné využívať na redakčnú prácu a aj samotné online zverejňovanie publikácií vydávaných SSA vrátane Fóra archivárov. Softvér je prepojený na vyhľadávač Google a je možné doň vložiť aj staršie (už vydané) publikácie. Keďže je otvorená otázka, po roku 2025 už nevydávať printové verzie zborníka SSA a Archívneho almanachu, mohla by to byť vhodná cesta. Ušetrené finančné prostriedky by zároveň mohli byť použité na honoráre pre autorov/zostavovateľov/recenzentov.

M. Orosová pripomenula, že stále nemáme pripravený návrh štatútu Ceny E. Rákoša.

Webstránka SSA stále nie je hotová. Do najbližšieho zasadnutia výboru SSA je potrebné zostaviť tím, ktorý bude na nej pracovať (najmä na obsahovej náplni).

SSA bola doručená jedna žiadosť o členstvo. Prihláška bola jednohlasne všetkými prítomnými členmi prijatá.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overila: *Martina Orosová*

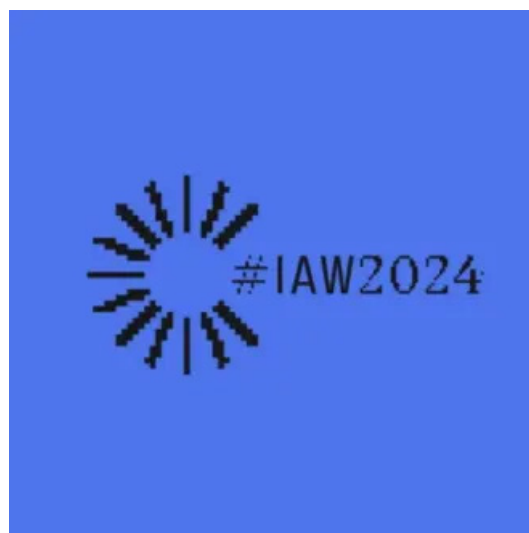
NOVINKY Z ICA

MEDZINÁRODNÝ TÝŽDEŇ ARCHÍVOV

Medzinárodná rada archívov oslavovala od pondelka 3. júna do nedele 9. júna už šiesty Medzinárodný týždeň archívov. Tento ročník sa niesol v téme, ktorú vybralo viac ako 400 členov ICA: Archívy v digitálnom veku #CyberArchives. Archivári a správcovia registratúr boli pozvaní pripojiť sa k virtuálnej debate o tom, ako technologický pokrok ovplyvňuje odbor, pretože rieši výzvy a príležitosti, ktoré prináša umelá inteligencia, strojové učenie, blockchain a pod. Ide o problematiku, ktorá si vyžaduje interdisciplinárny prístup, preto odborníci z iných oblastí boli viac ako vítaní.

Ostatný program Medzinárodného týždňa archívov doplnili webináre a globálna agenda. #IAW2024 Global Agenda predstavovala mapu podujatí, do ktorej mohli členovia ICA prihlásiť svoje aktivity usporiadané v termíne od 27. mája do 16. júna. Zámerom tejto iniciatívy bola snaha zviditeľniť význam archívov a archivárov v snahe podporovať spoločnosť v informovanom rozhodovaní, v transparentnosti a v ochrane kultúrneho dedičstva. Zároveň poukázala na prítomnosť archivárov v rôznych častiach sveta. Súčasťou globálnej agendy bola aj konferencia *Ženy v archívnych prameňoch. XXVII. archívne dni v Slovenskej republike*, ktorú do zoznamu zaregistrovala predsedníčka SSA Martina Orosová. Webináre pozostávali zo siedmich sedení pokrývajúcich rôzne témy. Tri sa venovali poslaniu a projektom ICA, ostatné zas problematike kyberarchívov. Ako prvé prebehlo Virtuálne kolokvium Fóra národných archívov. Kolokvium prebieha každý štvrtok a jeho cieľom je riešiť otázky národných archívov globálne. Tentoraz hovorilo o digitálnych technológiách. V ten istý deň prebehli aj Utorkové rozhovory Sekcie pre archívy a ľudské práva na tému Archívy hnutia ATD Fourth World. Toto hnutie vzniklo s cieľom bojovať proti extrémnej chudobe a sociálnym vylúčeniam. Za roky pôsobnosti sa vyformoval archívny fond, o ktorom bližšie porozprávala Paule René-Bazin, generálna kurátorka.

Programová komisia ICA na ďalšom z webinárov predstavila poslanie a aktuálne projekty a Expertná skupina pre advokáciu (ICA/AEG) priblížila

možnosti, ako lepšie využiť Všeobecnú deklaráciu o archívoch (UDA) v kampaniach na podporu práv. Asociácia latinskoamerických archivárov (ALA) pripravila prednášku o tom, čo si kybernetický priestor vyžaduje od archívov a aká je úloha archivárov pri vývoji umelej inteligencie. Koalícia pre digitálne uchovávanie (DPC) viedla webinár o minulosti, súčasnosti a budúcnosti kyberarchívov. Zmapovala obdobie od roku 1999 a pozrela sa na možnosti vývoja do roku 2049. Posledný webinár hostila ICA a riešil otázku stratégie kyberarchívov pre informačnú bezpečnosť, využitie umelej inteligencie na obohatenie metadát a vyhľadávanie prostredníctvom chatbota. Webinár poskytol komplexný prehľad súčasných výziev a riešení v správe digitálnych archívov. Takmer všetky webináre sú dostupné zo záznamu na oficiálnom YouTube kanáli ICA.¹

Adriána Klincová
Archív Slovenského národného múzea v Bratislave

¹ <https://www.ica.org/international-archives-week/international-archives-week-iaw2024/iaw2024-webinars/>

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

TRNAVA AKO MIESTO OSLÁV 70. VÝROČIA ORGANIZOVANÉHO ARCHÍVNICTVA NA SLOVENSKU

Tento rok v máji sme si pripomenuli 70. výročie prijatia prvej legislatívnej normy na našom území, ktorá sa týkala oblasti archívnictva, najmä jeho jednotnej organizácie. Po jej prijatí na Slovensku vznikol predchodca dnešného Slovenského národného archívu – Štátny slovenský ústredný archív v Bratislave a tiež sieť štátnych archívov.

Pri tejto príležitosti usporiadal Štátny archív v Trnave v spolupráci s mestom Trnava a Spolkom trnavských historikov Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied Tyrnavia odborný seminár s názvom *Archívy a ich miesto v našej spoločnosti*. Podujatie sa konalo 7. mája 2024 v priestoroch trnavskej radnice, v zasadacej miestnosti mestského zastupiteľstva. Hlavnou témou príspevkov, ktoré odzneli, bola organizácia archívnictva za uplynulých 70 rokov, dôležité míľniky, činnosť archívov, ich začlenenie v spoločnosti a tiež osobnosti, ktoré formovali vývoj archívnictva či už na regionálnej alebo celorepublikovej úrovni.

Okrem hostí z oblasti slovenského archívnictva bola prijatá aj delegácia z partnerských archívov v Českej republike, konkrétne z Moravského zemského archívu v Brne, Štátneho okresného archívu Břeclav so sídlom v Mikulove, Štátneho okresného archívu Hodonín a Štátneho okresného archívu Jihlava.

Na úvod všetkých prítomných privítala riaditeľka Štátneho archívu v Trnave PhDr. Júlia Račáková, ktorá predstavila aj hostí zo zahraničnej delegácie. Po nej všetkých archivárov privítala na pôde mesta viceprimátorka PhDr. Eva Nemčovská, PhD., MPH., ktorej slová vďaky boli povzbudením do ďalšej odbornej práce a služby verejnosti. Nasledoval príhovor riaditeľky odboru archívov a registratúr Mgr. Márie Mrižovej, PhD.

Program odborného seminára sa skladal z dvoch blokov. V prvom z nich vystúpil s príspevkom riaditeľ Moravského zemského archívu

Obr. 1. Úvodný príhovor viceprimátorky mesta Trnava. Foto: Barbora Slovinská.

Obr. 2. Exkurzia v jezuitskom kláštore, bývalých priestoroch trnavského archívu. Foto: Barbora Slovinská.

PhDr. Ladislav Macek, ktorý priblížil vývoj, činnosť a súčasné smerovanie Moravského zemského archívu v Brne. Mgr. Terézia Májková, vedúca skalického archívu, sa venovala archivárke Zore Viestovej, významnej osobnosti archívu v Skalici. O vývoji jihlavského mestského archívu k okresnému zúčastnených informoval Mgr. Jiří Jelínek. Posledný príspevok v tejto časti si pripravili Mgr. Darja Kocábová a Ing. Tomáš Kocáb z archívu v Mikulove, pričom sa zamerali na premeny vyraďovacieho konania za posledných tridsať rokov na území Českej republiky.

Druhý blok otvoril príspevok PhDr. Veroniky Novákovej s témou rodostromu archívu Šaľa, následne Mgr. Jakub Roháč, PhD., predstavil správcov trnavského archívu v jeho histórii a ich posta-

*Obr. 3. Spoločná fotografia z prijatia na radnici.
Foto: Lukáš Patrik.*

venie v spoločnosti. Riaditeľka Štátneho archívu v Trnave PhDr. Júlia Ragačová sa vo svojom príspevku sústredila na mílniky trnavského archívu a seminár uzatváral doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., so svojimi spomienkami na trnavský archív, jeho fungovanie či bývalých kolegov.

Po skončení seminára prebehlo slávnostné prijatie archivárov viceprimátorkou mesta Trnava PhDr. Evou Nemčovskou, PhD., v sobášnej miestnosti radnice. V príhovore viceprimátorka spomenula dôležitú úlohu archívov pri odkrývaní histórie, čoho výsledkom má byť aj budovanie lepšej budúcnosti a inšpirovanie budúcich generácií. Každý z hostí sa podpísal do pamätnej knihy mesta a z trnavskej radnice si odniesol aj malý darček. Prijatie bolo ukončené prípitkom a vyhotovením spoločnej fotografie.

Celé podujatie bolo zakončené exkurziou v jezuitskom kláštore, v priestoroch ktorého v rokoch 1967 – 2002 trnavský archív sídlil. Sprístupnené boli priestory bývalej bádateľne, kancelárií i depotov, sprevádzané komentármi a spomienkami trnavských archivárov, ktorí v tejto budove pôsobili – doc. PhDr. Juraja Roháča, CSc., Mgr. Márie Mrižovej, PhD., a našej kolegyne p. Gabriely Pospíšilovej.

Napokon mali všetci zúčastnení možnosť spoločného stretnutia v priestoroch Štátneho archívu v Trnave, kde okrem prípitku a drobného občerstvenia nechýbal priestor pre spoločné spomínanie a vzájomné rozhovory. Ako spomienku na toto výročie si pozvaní hostia odniesli z Trnavy i pamätný list.

*Patricia Kleimanová a Barbora Slovinská,
Štátny archív v Trnave*

VÝSTAVA 390. VÝROČIE ZALOŽENIA FRANTIŠKÁNSKEHO KLÁŠTORA V NIŽNEJ ŠEBASTOVEJ

Štátny archív v Prešove sídli od roku 1993 v budove bývalého františkánskeho kláštora, od ktorého založenia v roku 1634 uplynulo 390 rokov. Pri tejto príležitosti pripravili zamestnanci archívu vo svojich priestoroch na Slanskej 31 v Prešove-Nižnej Šebastovej výstavu s názvom *390. výročie založenia františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej*, ktorú si návštevníci môžu pozrieť od 7. mája 2024 do decembra 2024. Obsahom výstavy sú kópie vzácných písomných dokumentov zo 17. – 19. storočia.

Františkáni začali pôsobiť na území dnešného Slovenska počas prvej polovice 13. storočia, pričom do roku 1239 patrili pod právomoc provinciála Nemeckej rehoľnej provincie. Počas prvej polovice 14. storočia sa na území dnešného Slovenska nachádzalo päť františkánskych kláštorov.

Františkáni prišli do Nižnej Šebastovej počas obdobia protireformácie v roku 1634 na pozvanie grófkyni Kataríny Pálfiovej ešte z roku 1625. Grófka bola vdovou po uhorskom palatínovi Žigmundovi Forgáčovi. Cieľom pozvania bola ich misijná činnosť v prostredí, ktoré bolo od polovice 16. storočia výrazne protestantské. Grófka im dala postaviť kláštor spolu s kostolom zasväteným menu Preblahoslavennej Panny Márie. Základný kameň kostola aj kláštora požehnal 7. augusta 1634 jágerský biskup Imrich Lósi. V roku 1636 bola stavba dokončená a 27. augusta 1638 bol kostol s kláštorom posvätený jágerským biskupom Jurajom Lipajom. Františkánsky konvent v Nižnej Šebastovej patrila medzi najväčšie v Šarišskej stolici.

Počas protihabsburských povstaní prebiehajúcich v 17. storočí bol kláštor spolu s kostolom viackrát napadnutý a vyrabovaný, pričom sa to neobišlo

Obr. 2. Karcér s freskami krížovej cesty z konca 17. storočia. Zdroj: Štátny archív v Prešove.

bez strát na životoch. Podľa kláštornej kroniky počas „krutých náboženských a bratovražedných bojov dňa 22. júna 1644 vtrhlo povstalecké vojsko protestantské, zvlášť kalvínske aj do Šebeša (Nižná Šebastová) a prirodzene najprv do kláštora. Vo svojej zbesilosti pochytili našich bratov, na čele s vtedajším gvardiánom P. Adalbertom Močarom, vyzliekli ich, bili, trýznili a hanobili najpotupnejším spôsobom. Potom ich zatvorili na noc do akejsi komory. Za tmavej noci podarilo sa všetkým ujsť a skryť v blízkom lese. Len jeden z nich, veľmi nábožného a svätého života, brat Mikuláš Kőrmendy zotrvajúc v modlitbách zameškal vhodnú príležitosť na útek a stal sa mučeníckou obeťou za všetkých. Po vyrabovaní kláštora poblúdení fanatici našli brata Mikuláša. Vyzlečeného v podobe kríža ho uviazali na skriňu a na chrbte mu vyrezali za živa kríž. Hlavu na temene roztlkli a potom horiacimi faklami pomaly pálili. Tak nemilosrdne a kruto umučili nášho brata Mikuláša.“

Pôvodný jednopodlažný kláštor bol postavený v barokovom slohu, neskôr v roku 1693 bol prestavaný po požiari, ktorý spôsobil zásah blesku, a v roku 1734 bolo postavené druhé podlažie. V 19. storočí bola na budove kláštora postavená malá drevená vežička, do ktorej bol umiestnený zvon z rozpadávajúcej sa veže príslušného kostola. Kláštor do roku 1950 spravoval miestnu farnosť a päť filiálnych kostolov.

Kláštor je štvorkrídlová budova s centrálnym (rajským) dvorom, ktorá sa južnou stenou primkáva k lodi kostola. V interiéri sú zachované pôvodné klenby, kamenárske fragmenty a výzdobné prvky. Najcennejší je karcér (kláštorné väzenie), v ktorom sa zachovali autentické nástenné maľby krížovej cesty a výjavy zo života svätého Františka z 18. storočia.

V kláštore bola vybudovaná veľká knižnica, v ktorej sa nachádzalo 73 inkunábul (prvotlače vytvorené do roku 1500). S prestávkami tu fungovali rádom školy, noviciát (1776 – 1784), výuka filozofie (1735 – 1887), výuka teológie (1734 – 1878) a po dlhšej pauze od roku 1900 učilište pre provinciu sv. Jána Kapistránskeho, do ktorej patrili všetky východoslovenské františkánske kláštory. Po druhej svetovej vojne a zrušení rádu kláštor chátral. Až koncom 80. rokov 20. storočia bol komplexne reštaurovaný a adaptovaný pre potreby Štátneho archívu v Prešove.

Vystavené archívne dokumenty sú cenným prameňom pre výskum cirkevných dejín a dejín rehoľných spoločenstiev na východnom Slovensku v období novoveku. Výstavu si môžu návštevníci pozrieť osobne alebo formou prezentácie na webovej a facebookovej stránke archívu.

Mgr. Alena Mišíková, PhD. – Mgr. Matúš Vojna, PhD.
Štátny archív v Prešove

Obr. 1. Kláštorné múry dnes ochraňujú archívne dokumenty. Zdroj: Štátny archív v Prešove.

Obr. 3. Výstavu si prezreli aj členovia Rehole menších bratov františkánov z celého Slovenska. Zdroj: Štátny archív v Prešove.

OD PLYŠOVÉHO MEDVEDÍKA PO ŠACH. HRY A HRAČKY V PRIEBEHU STOROČÍ

Vernisáž výstavy a DOD v Štátnom archíve v Trnave

Tento rok je to už 25 rokov, odkedy International Toy Library Association vyhlásila 28. máj za Svetový deň hier/hrania sa (*International Play Day*). Nie je preto náhoda, že sme si v Štátnom archíve v Trnave na otvorenie novej výstavy *Od plyšového medvedíka po šach. Hry a hračky v priebehu storočí* zvolili práve tento dátum. Vernisáži predchádzalo vyhlásenie výtvarnej súťaže *Moja najobľúbenejšia hračka*, do ktorej nám bolo zaslaných 186 prác detí z trnavského regiónu. Súťaž bola vyhlásená v troch kategóriách (materská škola, prvý stupeň ZŠ a druhý stupeň ZŠ) a zaslané práce boli popri archívnych dokumentoch a zbierkových predmetoch zakomponované aj do samotnej výstavy.

Podujatie už tradične otvorila riaditeľka Štátneho archívu v Trnave PhDr. Júlia Ragačová, ktorá vo svojom príhovore privítala malých i veľkých zúčastnených hostí a prezradila im, čo ich na výstave čaká. Pritom poďakovala súkromným zberateľom, ktorí na výstavu zapožičali predmety zo svojich zbierok – z Trnavy pochádzajúci Ing. Viliam Šimek, pani Alena Hermannová z Dechtíc a Mgr. Štefan Škorupa, zborový farár momentálne pôsobiaci v Mýte pod Ďumbierom. Zároveň vyhlásila výsledky vyššie spomenutej výtvarnej súťaže a víťazom odovzdala diplomy i vecné ceny. Otvorenia výstavy sa zúčastnila aj riaditeľka Západoslovenského múzea PhDr. Martina Bocánová, PhD., a podpredseda Trnavského samosprávneho kraja

Obr. 1. Otvorenie výstavy. Foto: Barbora Slovinská.

Obr. 2. Exkurzia z denného stacionára v archívnom depote. Foto: Barbora Slovinská.

Mgr. Rastislav Mráz. O hudobný sprievod sa postarali Michal Papay na akordeóne a Sebastián Kuračina, ktorý zahral i zaspieval známe piesne Miroslava Žbirku a Michala Davida a dokonca prispel i vlastnou tvorbou.

Nasledovala komentovaná prehliadka výstavy, na ktorej sú prezentované rôzne hry a hračky, či už v názve spomínaný plyšový medvedík a iné plyšové zvieratká (ako hračka, ktorú už vyše storočia pozná a obľubuje každé dieťa), ale i rôzne bábiky, kočiare, hojdacie koníky, skladačky, vláčky či spoločenské hry. Nemôže chýbať Laterna Magica, teda kúzelná lampa, ktorá ako predchodca diaprojektora už od 17. storočia vtahuje deti do sveta rozprávok. Téma hrania sa však nepatrí len deťom, a preto je výstava zameraná aj na hry starších či dospelých. Napríklad Rubikovu kocku netreba predstavovať, no málokto vie, že otec jej vynálezcu sa narodil v Piešťanoch a starý otec v Bučanoch neďaleko od Trnavy. To na výstave dosvedčujú aj kópie matričných záznamov uložených v trnavskom archíve. Nemohli sme opomenúť ani

Obr. 3. Komentovaná prehliadka výstavy.

Foto: Barbora Slovinská.

kráľovskú hru, ktorou je šach. Značná časť vystavených archívnych dokumentov sa venuje aj kartovým a hazardným hrám. Unikátom je nenarezaný plát hracích kariet použitý pri zhotovení väzby účtovnej knihy Trnavy z roku 1593. Návštevníci si môžu prečítať aj v slovenčine zapísané svedecké výpovede z roku 1772, keď prebiehalo vyšetrovanie trnavského zlatníka pre krádeže, ku ktorým sa uchýlil z dôvodu prehrania značnej sumy peňazí v hazardných hrách. O prekvitaní hazardu a nelegálnych herní v období prvej republiky sa tiež možno na výstave dočítať.

K téme hier a hrania sa sme v dňoch 6. a 7. júna privítali aj návštevníkov tohtoročného Dňa otvorených dverí v Štátnom archíve v Trnave. Okrem iných k nám zavítalo 12 tried z trnavských základných škôl, ale napríklad aj skupina dospelých z trnavského stacionára. Konali sa komentované prehliadky novootvorenej výstavy, na konci ktorej mohli deti vyplniť tajničku a overiť si tak nadobudnuté vedomosti. Okrem toho boli už tradične sprístupnené aj archívne depoty a predstavená práca archivára. V tvorivých dielňach bola možnosť vyskúšať si písanie na stroji či brkom, poskladať si puzzle z kópií archívnych dokumentov či zúčastniť sa ukážky pečatenia voskom. Hry, najmä športovo zamerané nechýbali ani na nádvorí archívu.

Výstava *Od plyšového medvedíka po šach. Hry a hračky v priebehu storočí* sa od svojho otvorenia teší vysokej návštevnosti nielen detí a každý záujemca si ju môže prísť pozrieť do trnavského archívu do 31. októbra tohto roka.

Barbora Slovinská
Štátny archív v Trnave

ŽENY V ARCHÍVNYCH PRAMEŇOCH. XXVII. ARCHÍVNE DNI V SR V BRATISLAVE

Každoročná celoslovenská archívna konferencia sa konala v hlavnom meste Slovenska v dňoch 4. – 6. júna 2024. Jej organizátormi boli Spoločnosť slovenských archivárov (SSA), Archív hlavného mesta SR Bratislavy (AMB), Slovenská historická spoločnosť (SHS) pri Slovenskej akadémii vied (SAV), Historický ústav SAV a Katedra archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (FiF UK). Partnermi podujatia boli Múzeum mesta Bratislavy a Živena, spolok slovenských žien. Na konferenciu sponzorsky prispeli firmy EMBA Trade, s. r. o., ktorá zaplatila koncert skupiny Paper Moon Trio, a microform, s. r. o., ktorá zaplatila času vína počas programu na nádvorí Starej radnice v prvý deň rokovania. Konferencia sa konala v Primaciálnom paláci. Ideovým tvorcom témy, ktorá vzbudila veľký záujem odbornej verejnosti, bol Štefan Hrivňák, predseda sekcie archívnictva a pomocných vied historických SHS. Pre veľký počet prihlásených príspevkov boli vytvorené dve paralelné prednáškové sekcie, a to v Zrkadlovej sieni a mezaníne Primaciálneho paláca. Na odborný program organizátori vyčlenili prvé dva dni; záverečný poľdeň konferencie sa niesol v duchu spoznávania pamiatok Bratislavy a jej blízkeho okolia formou exkurzií.

Pred otvorením konferencie predsedníčka SSA Martina Orosová a riaditeľ Spoločnosti archivárov Poľska (*Stowarzyszenie Archiwistów Polskich*, SAP) Andrzej Jablonski podpísali dohodu o spolupráci. Konferenciu otvorila Martina Orosová. Po krátkom

Obr. 1. Slávnostné podpísanie dohody o spolupráci medzi zástupcami SSA a Spoločnosti archivárov Poľska. Foto: Mária Feješová.

Obr. 2. Logo firmy EMBA Trade, s. r. o.

Obr. 3. Logo firmy microform, s. r. o.

prejave predstavila dvoch študentov archívniectva, ktorí zahrali na husliach a klavíri tanečnú skladbu v štýle tanga z roku 1935. Po hudobnom vstupe nasledovali príhovory zástupcov organizátorov. Vedúci Archívu mesta Bratislavy Michal Duchoň sa prihovorel v mene AMB, ako aj v mene primátora mesta Matúša Valla, ktorý prevzal záštitu nad podujatím. Prítomných privítali aj Štefan Hrivňák za SHS a Juraj Šedivý za Katedru archívniectva a muzeológie FiF UK.

Po otváracích príhovoroch dostali priestor na prezentáciu svojej činnosti zástupcovia zahraničných archívnych spoločností. Ako prvá vystúpila Brigitte Rigele, predsedníčka Spolku rakúskych archívárov a archívárov (*Verband Österreichischer Archivarinnen und Archivare*, VÖA) a riaditeľka mestského archívu vo Viedni. Z jej príspevku sme sa dozvedeli, že VÖA bol založený v roku 1967, dnes má 460 členov a vydáva časopis *Scrinium*. Izabella Gas predstavila činnosť Poľského archívneho spolku (*Polskie Towarzystwo Archiwalne*) z pozície jej tajomníčky. Zdôraznila, že spolok každoročne v júni počas Medzinárodného týždňa archívov organizuje Archívny piknik. Najbližšie pripravuje výstavu Vyšehradskej štvorky o kúpeľoch, ako aj ďalšiu výstavu v spolupráci s popradským archívom o starých po-

hľadniciach. Silvia Babić, predsedníčka Chorvátskej archívnej spoločnosti, priblížila dejiny spoločnosti od jej založenia v roku 1962, pričom nastali zmeny jej názvu v roku 1977 a 1992. Spoločnosť organizuje každoročné archívne konferencie už od roku 1956, v súčasnosti má 204 členov. Andrea Farkas zastupovala Spolok maďarských archívárov (*Magyar Levéltárosok Egyesülete*, MLE). V Maďarsku v rokoch 1936 – 1943 a 1946 – 1950 pôsobila Spoločnosť maďarských knihovníkov a archívárov. Súčasný spolok vznikol v roku 1986, vydáva časopis *Levéltári Szemle*, udeľuje plaketu Kláry Dókovej a ceny za archívne publikácie a výstavy. MLE má viac ako 900 členov. S kartou člena MLE možno zadarmo navštevovať múzeá a archívy, zadarmo fotiť archívne dokumenty v Maďarskom krajinskom archíve a mestskom archíve v Budapešti, ako aj v župných archívoch. Andrzej Jablonski predstavil SAP, založenú v roku 1965, ktorá má vyše 1600 členov. SAP každoročne organizuje zjazdy a celopoľské semináre (sympóziá) a vydáva časopis *Archiwista Polski*. Na záver Karel Halla, predseda Českej archívnej spoločnosti (ČAS), informoval, že ich organizácia má 525 členov, vydáva ročenku ČAS a každé dva roky organizuje konferencie.

Nasledoval prvý blok rokovania a príspevok Tünde Lengyelovej zo Slovenskej akadémie vied *Negramotná spisovateľka. Príspevok k hodnoteniu žien vzdelanosti ranonovovekých šľachtických žien*. Autorka navrhla vytvoriť databázu vydaných prác o ženách ako v nemeckých krajinách, kde má názov *Archiw der deutschen Bewegung*. Priblížila britskú historiografiu týkajúcu sa spisovateľskej činnosti žien. Primárnym zdrojom k tejto téme je korešpondencia. Autorka sa detailnejšie venovala príbehu Alžbety Cobarovej, pričom sa zachovalo asi 1400 listov, kto-

Obr. 4. Zástupcovia zahraničných archívnych spoločností v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v prvý deň rokovania. Zdroj: Archív mesta Bratislavy.

Foto: Michaela Komorová.

Obr. 5. Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca počas prednášky G. Dudekovej. Zdroj: Archív mesta Bratislavy. Foto: Michaela Komorová.

ré jej boli adresované. Po ovdovení Alžbeta konala v správe majetkov samostatne a pokračovala v systéme nastavenom jej manželom. Všestranne podporovala evanjelickú cirkev, spravovala majetky a bola župankou. Od ženy sa nečakalo vysoké vzdelanie, šľachtické sotva vedeli čítať a písať. Ani dievčatá v rodine Juraja Turza neboli vzdelané, hoci synovi Imrichovi rodičia dali vzdelanie. Sama Alžbeta písala iba ťažko. Anna Vešeléniová a Alžbeta Rákociová boli veľmi vzdelané, ale z vlastného úsilia.

Denisa Nečasová z Masarykovej univerzity v Brne v príspevku *Koncepčné problémy výskumu dejín žien* pripomenula vznik tohto výskumu a relativizáciu doterajšieho bádania. Vysvetlila stereotyp v chápaní pojmu žena, jeho charakteristiku, pojmy ako vlastnosti ženy a ženská skúsenosť, oddelené sféry mužov a žien (verejná sféra a domácnosť). Genderová spoločnosť nie je neutrálna, ale hierarchizovaná.

Druhá česká prednášajúca Petra Vokáčová z Archívu hlavného mesta v Prahe vo svojom príspevku *Po lampou tma. Aristokratky doby baroka v tieni mužských dejín* poskytla sondu do metodiky a prameňov o aristokratkách v baroku. Položila si otázku, či nedostatok prameňov o ich živote je následok alebo príčina. Dôvody, prečo je tak málo prameňov o živote žien rozdelila na: fyzické (predurčenosť na materstvo), majetkové (nededili rodový majetok, ak existoval mužský dedič, ale vydajom uzatvárali sva-dobnú zmluvu), právne (po smrti manžela sa žena stala slobodnou, mohla vlastníť majetok a disponovať ním) a sociálne (manžel a otec bol v rodine vnímaný ako vrchnosť). Žena mohla v tomto období urobiť kariéru ako dvorná dáma. Medzi dvornými dámami bola elitná skupina komorných cisárovnej. Vydaté dvorné dámy tiež udržiavali kontakty s cisárovnou, boli to dvorné agentky.

Témou Ivany Červenkovéj zo Slovenského národného archívu bol *Obraz poddanskej ženy v dokumentoch hospodárskej správy (na príklade archívnych fondov cisárskych panstiev Holíč a Šaštín)*. Tiež zdôraznila obmedzenosť pramennej základne, najmä tzv. ego-dokumentov, keďže životný rámec poddaných žien bol určený ich vzťahom k otcovi či manželovi. Priblížila postavenie žien z právneho a morálneho aspektu podľa dobovej legislatívy a zvykového práva. Prameňom jej príspevku boli sťažnosti a žiadosti poddaných žien vo fonde Habsburg – panstvo Holíč a Habsburg – panstvo Šaštín, ktoré sa týkali najmä vymáhania dedičských práv zo strany vdovy od ostatných mužských dedičov rodiny. Druhá skupina sťažností sa týkala násilných skutkov, tretia mravných a trestných deliktov, štvrtá ohovárania

Obr. 6. Účastníci podvečerného programu s účinkujúcimi v historických kostýmoch na nádvorí Starej radnice. Zdroj: Archív mesta Bratislavy. Foto: Michaela Komorová.

Obr. 7. D. Duchoňová počas svojej prednášky.
Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy.
Foto: Dominika Bolgáčová.

a poškodzovania dobrej povesti a piata susedských sporov. Poddané ženy v nich vystupujú ako individuálne a aktívne osobnosti vymáhajúce si svoje práva.

Prvý deň rokovania zakončila prednáška Gabriely Dudekovej Kováčovej z Historického ústavu SAV *Radikálne v súkromí, konzervatívne na verejnosti? Prameňe k rozdielom (seba-)prezentácie žien vo verejnej a súkromnej komunikácii*. Autorka si v úvode položila otázku, prečo máme zachovaných tak málo ego-dokumentov; chýbajú najmä písomné pozostalosti žien, pretože tie neboli prevzaté do archívu z ideologických dôvodov. Na Slovensku sa zachovalo málo písomných pozostalostí žien v porovnaní s Českou republikou (ČR) či Rakúskom, kde má Univerzitná knižnica vo Viedni zbierku životopisných dokumentov z obdobia 1880 – 1960. Autorka upozornila, aké je dôležité konfrontovať archívne dokumenty súkromného charakteru s tými verejného charakteru. Zamerala sa na štyri osobnosti slovenského ženského hnutia: Elenú Maróthy-Šoltésiovú, Tatiánu Štefanovičovú, Margitu Paulíny-Tóthovú a Hanu Gregorovú a priblížila ich postoje k ženskému hnutiu prezentované navonok a v ich súkromných listoch. Záver prvého dňa konferencie patrilo módnej prehliadke historického oblečenia spojenej s historickým tancom, ktorý sa odohrával na nádvorí Starej radnice. Dobové kostýmy odborne moderovala Lenka Pajer. Návštevníci prehliadky mohli degustovať víno, ktoré prezentoval Stanislav Rudý z firmy MARUVIN, s. r. o.

Druhý rokovací deň v Zrkadlovej sieni otvorila prednáška Diany Duchoňovej z Historického ústavu SAV *Korešpondencia šľachtícien v ranom novoveku – interpretácie, možnosti výskumu, limity*. Pri korešpondencii je potrebný interdisciplinárny prístup k rozboru listín, pričom ide o vstup do intímnej sféry života žien. Autorka predstavila definíciu listu, z ktorého vyčlenila lúbostný list, a definíciu osob-

Obr. 8. Účastníci druhého dňa rokovania v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca. Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy. Foto: Dominika Bolgáčová.

ných listov, pričom dôležitá je aj osoba doručovateľa. Prezentovala názory humanistov zo 16. storočia na korešpondenciu žien, podľa ktorých ženy sú vraj emočne labilnejšie, a predstavila aj fakty a riziká interpretácie listov. Podľa autorky pisateľská gramotnosť žien sa v novoveku stala žiadanou a potrebnou, pričom pri výskume korešpondencie žien je nutné listy objektivizovať a porovnať napríklad s denníkmi mužov.

Veronika Šubrtová z Ústavu historických vied na Univerzite Pardubice si zvolila tému *Korešpondencia žien ranonovovekých šľachtícien na príklade moravského rodu Ditrichštejnovcov*. Podľa autorky spôsob korešpondencie ukazuje, ako prezentovali ženy ich vlastné ja; korešpondencia = médium seba-prezentácie. Konštatovala, že edície listov žien chýbajú v ČR aj na Slovensku, a predstavila listy dvoch šľachtícien z archívu rodu Ditrichštejn v Moravského zemského archívu v Brne z rokov 1666 – 1673. Ide o cca 250 listov písaných v nemeckom jazyku, ktoré sa patrili Sofii Agnes, rodenej markgrófke z Mansfeldu (1619 – 1677), od roku 1640 manželke Maximiliána II. z Ditrichštejnu, a Anne Márii, rodenej braniborskej markgrófke (1609 – 1680), od 1639 manželke Jána Antona z Eggenbergu. Obe šľachticné ovdoveli. Autorka podľa obsahu listov konštruovala, v akej role sa prezentovali, pričom mali tieto možnosti: 1/ ako majiteľky panstiev, 2/ hospodárky, 3/ matky, 4/ informátorky o dianí v spoločnosti doma a v zahraničí. Sofia v listoch vystupuje ako matka a majiteľka panstva, Anna ako matka a informátorka.

Katarína Bányászová zo Slovenského národného múzea – Múzea Betliar sa zamerala na *Účtovné denníky grófký Etelky Andrassyovej, rod. Szapáry, sebavedomej hospodárky*. Predstavila osobnosť Etelky Andrassyovej (1798 – 1876), ktorej rok narodenia je sporný, pretože v krstnom zázname z roku 1798

Obr. 9. Banner k prednáške Chorvátky Any Holjevac Tuković. Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy. Foto: Dominika Bolgáčová.

asi ide o jej staršiu sestru, ktorá umrela v detskom veku. Na Etelkinej rakve a mortuáriu je ako rok narodenia uvedený 1800. Od roku 1819 bola vydatá za Karola III. Andrásyho a mala s ním štyri deti. Dcéra Kornélia bola mentálne aj fyzicky postihnutá, žila v kláštore v Košiciach; preto prvá položka v každom roku v jej účtovných denníkoch bola platba kláštora. Syn Emanuel sa narodil v roku 1821, syn Július v roku 1823 a syn Aladár v roku 1827. Účtovné denníky grófkyni Etelke o príjmoch a výdavkoch sú podrobné a majú 3 diely: 1) 1845 – 1855; 2) 1856 – 1865; 3) 1866 – 1873.

Namiesto Daniela Hupka z Múzea mesta Bratislavy vystúpil Frederik Federmayer z Katedry archívnicka a muzeológie FiF UK s príspevkom *Dámska pečať v Uhorsku v období raného novoveku (sfragistické pamiatky a možnosti ďalšieho v výskumu)*. Na úvod zhrnul odbornú literatúru k téme, najmä práce od prof. Jozefa Nováka. V 16. – 17. stor. sa používali desiatky pečatí žien v kruhoch aristokracie, mešťanstva, stoličnej šľachty a vzdelancov. Ženské pečatné prstene a pečatidlá spred roka 1700 sú zachované len unikátne v múzeách a z archeologických nálezov. Dôležitými prameňmi sa pre autora stali testamenty žien, pričom rytci typárii v nich sú neznámi. V 99 % sa zachovali len voskové odliatky pečatí s témami: 1/ heraldické s rodovým erbom, 2/ neheraldické, napr. s kresťanskými symbolmi, obchodníckymi znakmi, iniciálami či všeobecnými heraldickými figúrami, 3/ antické gemy (šperk). Dámske pečate poznáme z rímskej doby a módnymi sa stali v renesancii; mali ochrannú magickú funkciu podľa použitých drahokamov. Autor skúmal pečate 15 uhorských kráľovien od Márie Habsburskej po Máriu Teréziu. Kruhopyisy boli latinské, ale aj maďarské a nemecké. Aristokratky používali súkromné a úradné pečatidlo. Manželské pečate boli zaužívané neskôr, v 18. storočí.

Obr. 10. Záber z prestávky na občerstvenie. Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy. Foto: Dominika Bolgáčová.

Druhý blok v Zrkadlovej sieni odštartoval Wiesław Nowosad z Univerzity Mikuláša Kopernika v Toruni príspevkom *Teresa Magdalena Kruszyńska – obchodníčka 18. storočia a jej archív*. Do dejín sa zapísala ako nezávislá, neústupná a tvrdá žena. Efektívne spravovala zdedené majetky už ako neplnoletá a vybudovala rodinný archív.

Osobnosť Karolíny de Bourbon Zamoyskej predstavila Františka Sarnecká z Ľubovnianskeho múzea – hradu v Starej Ľubovni v príspevku *Karolína de Bourbon Zamoyská – obraz majiteľky hradu Ľubovňa na podklade jej listov*. Pozostalosť princeznej obsahuje veľké množstvo súkromnej korešpondencie. Na jej podklade by sa dala Karolína charakterizovať ako milujúca manželka, starostlivá matka, citlivá žena, zasiahnutá rodinnými tragédiami a obľúbená medzi svojimi blízkymi.

V dôsledku zmien v plánovanom programe konferencie využila príležitosť na prednesenie príspevku Ana Holjevac Tuković, členka Chorvátskej archívnej spoločnosti zo Záhrebu. Auditóriu priblížila protivojnovú iniciatívu matiek v roku 1991 v Chorvátsku počas konfliktu vo vtedajšej Juhoslávii. Matky nesúhlasili, aby ich synovia boli odvádzaní do armády a zorganizovali protesty. Spolu s macedónskymi a bosnianskymi matkami pochodovali na vojenskú základňu v Belehrade a žiadali návrat synov. Tento protest vyvolal ohlas v celej Európe.

Posledným prednášajúcim v druhom bloku bol Miroslav Baranek z AMB s témou *Manželky prešporských senátorov v prvej polovici 19. storočia*. Autor mal pôvodne vystúpiť v treťom bloku v mezaníne. Vychádzajúc z dokumentov uložených vo fondoch archívu predstavil dve manželky bratislavských senátorov zo skúmaného obdobia.

Tretí blok v Zrkadlovej sieni, ktorý sa začal po obednej prestávke, sa venoval ženám z vylúčených komunít a ženám páchajúcim nelegálnu čin-

Obr. 11. Prednáška B. Slovinskej v mezaníne.

Zdroj: Archív mesta Bratislavy.

Foto: Michaela Komorová.

nosť. Ján Kúkel z AMB vo svojom príspevku *Ženy v prešporskom mestskom väzení* objasnil špecifiká väznenia žien, ktoré zahŕňali osobné prehliadky, pôrody či starostlivosť o deti. Ženy bývali odsúdené na krátky čas a zväčša za krádeže a prostitúciu. Objavili sa aj ťažšie prípady, medzi ktoré patrila vrahyňa Terézia Škodová.

Privátna bádatelka Dominika Kleinová prezentovala tému *Dámy polosвета: prostitútky, kupliarky a majiteľky nevestincov v archívnych prameňoch*, ktorú zasadila do medzivojnového obdobia. V tom čase došlo k zmene legislatívneho prístupu: od regulácie, ktorá zaručila policajný a lekárske dozor, no neriešila tajnú prostitúciu, k prijatiu zákona, ktorý úplne rušil organizovanú prostitúciu. Napriek snahám o vzdelávacie, zdravotné a nápravné aktivity sa problematika nevyriešila.

Dosahy abolicionistického zákona na „najstaršie remeslo“ dokladujú viaceré pramene uložené v archívnych fondoch Slovenského národného archívu. Prehľad legislatívy a vytýpané dokumenty predstavil Lukáš Repjak v prednáške „*Najstaršie remeslo v medzivojnovom Československu v archívnych fondoch Slovenského národného archívu*“.

Posledný príspevok daného bloku sa od predchádzajúcich líšil tým, že hoci rozprával o prenasledovaných ženách, tieto sa však neprevinili trestnými činmi. Možnosti výskumu osobných skúseností rómskych a židovských žien počas holokaustu analyzovala Michala Lónčíková z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Jej príspevok mal názov *Hlasy perzekvovaných rómskych a židovských žien (1938 – 1945)*. Podstatnú časť svedectiev perzekvovaných osôb zachytávajú žiadosti žien, ktorými sa snažili vykúpiť svojich manželov alebo synov, alebo žiadosti, ktorými dokazovali svoju činnosť v odboji. Veľkú časť takýchto archívnych prameňov uchováva Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. Na

Obr. 12. Auditórium druhého dňa rokovania v mezaníne. Zdroj: Archív mesta Bratislavy.

Foto: Michaela Komorová.

možnosti sprístupnenia týchto dokumentov bádateľskej verejnosti nadviazala aj záverečná diskusia, ktorá okrem iného riešila otázku ochrany osobných údajov.

Prvý blok druhého rokovacieho dňa paralelnej sekcie v mezaníne sa začal prednáškou Adriany Matejkovej zo Slovenského banského múzea *Rózsa Wersényiová, učiteľka prvej materskej škôlky (opatrovne) v Banskej Štiavnici*, v ktorej autorka vyzdvihla prínos Rózsy Wersényiovej spočívajúci v zavádzaní nových metód v školskej výchove, ako boli osvojovanie si hygieny či výučba spevu a recitovania. Rózsa absolvovala kurzy pre učiteľky opatrovní vo Švédsku a sama si vytvárala učebné pomôcky pre deti. Jej písomná pozostalosť sa po jej odchode z mesta v roku 1916 dostala do banského múzea; obsahuje korešpondenciu, učebné osnovy a rozvrhy hodín z roku 1894 alebo pamätnú knihu/ kroniku detskej opatrovne.

Miroslava Gallová zo Spoločenskovedného ústavu SAV vo svojom príspevku *Vzdelávanie a profesijné uplatnenie žien v prvorepublikových Košiciach* najskôr predstavila pramene k dejinám vzdelávania žien počas prvej ČSR v Košiciach; ide o fondy stredných a odborných škôl a kurzov, ktoré obsahujú kroniky, zápisnice z pedagogických porád, spisový materiál alebo triedne katalógy. Cenným prameňom sú zoznamy čitateľov verejnej knižnice v Košiciach, v ktorých sa uvádza aj informácia o povolaní/ zamestnaní. Autorka v prehľadnej tabuľke demonštrovala že záujem o výpožičku literatúry v knižnici v roku 1937 stúpol v porovnaní s rokom 1928. Autorka oživila svoj všeobecne zameraný referát príbehom prof. Poláčkovej, ktorá pôsobila na Československom štátnom reálnom gymnáziu v Košiciach. Spomenula aj pôrodné babice, pre ktoré bola v Košiciach zriadená odborná škola s názvom Československá babská škola v Košiciach.

Barbora Slovinská zo Štátneho archívu v Trnave v príspevku Štátna odborná škola pre ženské povolania v Trnave hovorila o jej vzniku v roku 1927, učiteľskom zbore, sídle školy v priestoroch Adalbertína a jej presťahovaní sa do priestorov novej obchodnej školy, počte žiačok, nedostatku odborných učiteliek, ako aj žiačok, ktoré nemohli študovať pre finančné či rodinné problémy. Škola bola iba jednoročná, druhý ročník si museli žiačky dokončiť inde. Škola zanikla v šk. roku 1949/50.

Zmenou v téme vzdelávania bol referát Jozefa Hallu z Ústavu pamäti národa *Boli tam tiež. Väzenské a väzobné spisy ako doklad perzekúcie*. Autor oboznámil prítomných s druhmi spisov týkajúcimi sa perzekúcie v archívoch a registratúrach na Slovensku a v archívoch centrálnych úradov v Prahe. Podrobnejšie sa venoval prípadu Ruženy Vackovej, profesorky na Univerzite Karlovej, ktorá bola väzená v rokoch 1951 – 1967, a prípadu Márie Veleckej (1910 – 1955). Ružena Vacková bola veriaca a odmietala pracovať v nedeľu, za čo bola trestaná. V roku 1965 jej bol znížený celkový trest. V roku 1966 držala hladovku, pretože ju preradili do Ilavy 3. nápravno-výchovnej skupiny s vrahmi. Máriu Veleckú týrali neustálym a dlhotrvajúcim výsluchom. V dobe normalizácie boli za náboženskú činnosť väzené ženy, ako aj príslušníci Moonovej cirkvi, boli to tzv. principiálni ľudia. Autor uzavrel svoj príspevok pripomenutím osobnosti MUDr. Karola Kocha, ktorý bol krátky čas predsedom miestneho národného výboru v Bratislave.

Vzhľadom na časový sklz diskusia neprebehla a po krátkej prestávke sa začal druhý dopoludňajší blok, v ktorom nastalo viacero programových zmien. Namiesto Eleny Mannovej z Historického ústavu SAV s jej prednáškou *Pramene k dejinám ženských spolkov a ich interpretácie* vystúpila jej kolegyňa Daniela Kodajová. Na úvod povedala, že ženské spolky v roku

1878 tvorili iba 5% celkového počtu 4000 evidovaných asociácií v Uhorsku. Spolky do roku 1918 stáli pod dozorom Uhorského kráľovského ministerstva vnútra, počas prvej ČSR Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska a Krajinského úradu v Bratislave a po roku 1945 bezpečnostného odboru Povereníctva vnútra. Z činnosti týchto úradov existujú archívne fondy s množstvom informácií o spolkoch. V Maďarskom krajinskom archíve v Budapešti sa dajú nájsť štatúty spolkov, v múzeách rôzne spolkové dekorácie, klubové zástavy, medaily, plagáty či uniformy. Pramenná základňa je síce roztrúsená a torzovitá, ale kombináciou údajov zo štatistík alebo kroník sa dá rekonštruovať pôsobenie spolkov.

Silvia Pavlíková zo Štátneho archívu v Banskej Bystrici, pracoviska Archív Rimavská Sobota predniesla referát *Ženská munificencia na platforme dobročinných spolkov v Rimavskej Sobote*. Hovorila o založení Dobročinného ženského spolku mesta a vidieka Rimavskej Soboty v roku 1866, jeho funkcionároch a počte členov. Spomenula Spolok Biely kríž v Rimavskej Sobote, ktorý sa venoval záchrane opustených detí a ich umiestňovaniu do pestúnskej starostlivosti, prípadne od roku 1905 do štátneho detského domova. Jeho vznikom sa členovia spolku preorientovali na hľadanie domova pre postihnuté deti. Spolok však zanikol a jeho činnosť prevzal spomenutý dobročinný spolok, ktorý existoval do roku 1948. Autorka sa detailnejšie zaoberala životom dvoch funkcionárov týchto spolkov, a to Piroškou Samarjayovou a Irenou Bornemisovou.

Tematický blok o spolkoch ukončila Silvia Marinová zo Slovenského národného archívu s prednáškou *„Každá žena funkcionárkou!“ Spolkové aktivity slovenských žien v rokoch 1945 – 1989 v archívnych fondoch Slovenského národného archívu*. Prameňmi k jej téme boli archívne fondy Únia žien Slovenska a Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska,

Obr. 13. Záber z prednášky poľského kolegu H. Mazura. Zdroj: Archív mesta Bratislavy. Foto: Michaela Komorová.

Obr. 14. M. Orosová odovzdala plaketu SSA kolektívu Archívu mesta Bratislavy. Zdroj: Archív mesta Bratislavy. Foto: Juraj Šedivý.

Obr. 15. Účastníci exkurzie pred Katedrálou sv. Martina v Bratislave. Zdroj: Archív mesta Bratislavy.
Foto: Michaela Komorová.

ústredná komisia žien. V júni 1945 vznikol Zväz slovenských žien (ZSŽ), pretože jeho vedenie malo ideu vytvorenia jedinej masovej organizácie žien. Ženy sa mali združovať s cieľom vykonávania sociálnych aktivít, mali byť aktívne v otázkach zabezpečenia mieru a získavať členky iných ženských spolkov, najmä Živeny, s ktorou sa ZSŽ chcel zlúčiť. K tomu došlo v roku 1949. Novým ideálom bola socialistická žena, manželka, matka, pracovníčka, správna občianka. So ženami sa rátať ako s pracovnou silou pri budovaní hospodárstva, čím vznikol problém dvojitého zaťaženia žien, pretože sa museli aj starať o rodinu a domácnosť. ZSŽ pripravoval podujatia k medzinárodnému dňu žien, vydával publikácie, ako napríklad Reportáž z krajiny veľkej budúcnosti od Márie Tvarožkovej, organizoval Vansovej Lomničku, vykonával politicko-ekonomické aktivity, napríklad kampaň Tribúna pracujúcej ženy, počas ktorej sa zisťovali pracovné podmienky žien na 900 pracoviskách; na mnohých boli odhalené nedostatkové sociálne zariadenia.

Dopoledňajšie rokovanie uzavrela Anna Beňová z Masarykovej univerzity v Brne s témou *Úradné knihy mesta Prešov ako prameň k výskumu žien v dejinách 18. storočia*, ktorá mala byť prednesená popoludní v treťom bloku. Autorka začala otázkou, aké postavenie mali ženy v mestskej societe v 18. storočí. Upozornila na výpovednú hodnotu úradných kníh ako prameňa k dejinám žien v skúmanom období. Z nich jej vyšlo, že v 1. mestskej štvrti

v Prešove ženy mali 15,9 % podiel medzi vlastníckmi pozemkov. Mestské knihy sú cenným prameňom k výskumu právneho postavenia a ekonomických aktivít žien v Prešove. Zápisnice sú kľúčový prameň k činnosti mestskej samosprávy. V knihe rozhodnutí magistrátu mesta Prešov za rok 1763 je 11 % zápisov venovaných ženám. Kvalitatívnu hodnotu prameňa ilustruje zápis z 12. 2. 1762, v ktorom sa riešil prenájom na mestské výčapy na víno na 2 roky. Zo všetkých záujemcov mestská rada vybrala 6 mužov a 5 žien, ktoré však potrebovali na podnikanie mužských ručiteľov. V súdnych zápisniciach sa v roku 1780 spomína slobodná žena, ktorú napomenuli, že sa nesmie potulovať bez práce.

Po obedňajšej prestávke posledný rokovací blok otvorila Lucia Šteflová z Inštitútu histórie na Prešovskej univerzite v Prešove s témou *Obraz žien v novovekých cirkevných zápisniciach evanjelickej cirkvi a. v.*, ktorá mala odznieť dopoludnia v Zrkadlovej sieni. Podľa autorky sú ženy častejšie zapísané v prameňoch tohto druhu z neskoršieho obdobia. Ordinačné matriky obsahujú mená matiek kňazov, niekedy aj záznamy o ich detstve, z čoho možno sledovať, aký osud mali matky týchto kňazov. Manželka Daniela Krmana a sestra Tobiáša Masníka Anna sa spomína v súvislosti s násilím pri prevzatí evanjelického kostola v Turej Lúke katolíkmi, keď sa stala ošetrovatelkou ranených. V zápisniciach z dištriktálneho konventu sú záznamy o vdovách, ktoré od seniorátu dostávali finančnú podporu, ako aj zázna-

my o učiteľkách, napríklad v Lazoch pod Makytou v 19. storočí vyučovala dcéra miestneho evanjelického kňaza.

Prednáška Annamárie Kónyovej z Inštitútu histórie na Prešovskej univerzite v Prešove, presunutá do tohto bloku, mala názov *Žena v archívnych prameňoch reformovanej cirkvi*. Z hľadiska postavenia sa v týchto prameňoch objavujú šľachticné aj meštianky ako podporovateľky a donátorky cirkvi, ďalej manželky kazateľov, najmenej poddané ženy. V roku 1555 na protestantskej synode sa hovorilo o manželkách kňazov, ktoré mali byť skromné, cnostné, slušné a poslušné svojim manželom. Do neskorších kánonov sa zakotvili články o trestoch pre ženy za nevhodné správanie. V denníku zemplínskeho reformovaného seniora Čujáka-Miškociho sa môžeme podrobne dočítať, ako hodnotil svojich 6 manželiek. Prvú naučil čítať a písať, druhá bola vdova a zomrela na vodnatieľku, tretia bola tiež vdova a zomrela do roka po sobáši na mor. V roku 1623 sa oženil štvrtýkrát. Táto manželka zomrela v roku 1634 po dlhej chorobe podobne ako piata manželka, ktorá mu zomrela už po troch rokoch. Ženy sa vyskytujú aj kanonických vizitáciách v súvislosti s informáciou, či navštevovali katechézy, zemianky ako darkyne majetku pre cirkev. Na manželky kazateľov poukazovali zápisy v súvislosti s ich hašterivosťou, alkoholizmom či nevhodným správaním.

Peter Kónya prednášal na tému *Ženy v úradných súpisoch obyvateľstva do začiatku 19. storočia na príklade mestečiek v Zemplínskej stolici*. V ranom novoveku sa ženy v dikálnych súpisoch spomínajú menej často, lebo súpisy sú všeobecné; súpis z roku 1696 uvádza aj mená daňovníkov. Ženy ako vdovy a hlavy rodín zachytil krajinový súpis z roku 1715, ktorý je prístupný online. Mladšie dikálne súpisy prinášajú mená hláv rodín, rozlohy pozemkov, niekedy aj taxalistov a libertínov. Regnikolárny súpis z roku 1828 obsahuje aj údaj o remeselníckej činnosti poddaných a o výnosnosti pozemkov. Ženy sú v týchto prameňoch držiteľky želiarskych alebo sedliackych usadlostí. Súpisy šľachty obsahujú mená vdov, ktoré mali insurekčnú povinnosť. V 18. storočí sa stretávame s pôsobením pôrodných babíc, ktoré vykonávali zdravotnú osvetovú činnosť a zastupovali felčiarov, zachoval sa ich súpis v stolici z roku 1767. Autor v príspevku sa venoval konkrétnym osobnostiam žien z dikálnych súpisov v postavení vdov, ktoré disponovali želiarskymi alebo sedliackymi usadlosťami.

Posledným prednášajúcim bol Hubert Mazur z Krakova, ktorý po slovensky hovoril o téme *Ženy ako téma vzdelávacích aktivít poľských archívov*. V roku 2022 sa konala výstava venovaná spisovateľke Márii Konopnickej. V roku 2023 sa v Poľsku pripomínal rok

Obr. 16. Účastníci exkurzie v lekární U Salvátora v Bratislave. Foto: Mária Feješová.

Obr. 17. Účastníci exkurzie na Devíne. Zdroj: Archív mesta Bratislavy. Foto: Ján Kúkel.

Alexandry Szczerbińskiej, druhej manželky generála Piłsudského, na čo zareagovali štyri poľské archívy a pripravili o nej výstavy. Poľské archívy v uplynulých rokoch pripravili výstavy o poľských športovníkoch, politických či zdravotných sestrách, na tému zápasu o získanie volebného práva pre ženy; prezentujú na nich matričné knihy, dokumenty osobného aj profesijného charakteru. Archívy robia aj výstavy k medzinárodnému dňu žien.

Slávnostný večer otvorila ženská hudobná formácia Paper Moon Trio z Bratislavy. Hlavným bodom programu bolo udelenie plakety SSA, ktorú predsedníčka Martina Orosová odovzdala Marte Švolikovej z archívu v Leviciach, Milanovi Antoni-čovi z Archívu Rozhlasu a televízie Slovenska a kolektívu zamestnancov Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Z kolektívu boli prítomní vedúci Michal Duchoň, Ján Kúkel, Ivan Guba, Štefan Hrivňák, Michaela Komorová, Michal Celnar, Miroslav Baranek, Tina Hrivňáková a Martina Rácová. Súčasťou slávnostného večera bolo aj udelenie cien SHS za rok 2022 za publikácie z historických vied, ktoré vyhlásili predseda SHS Rastislav Koziak a Eva Kowalská. Po rozdaní cien si M. Orosová vzala slovo a ukončila XXVII. archívne dni v SR. Slávnostný večer však pokračoval neformálnou časťou v reštaurácii Budweiser do neskorých hodín.

Obr. 18. Účastníci exkurzie v priestoroch Slovenskej národnej galérie v Bratislave.

Zdroj: Archív mesta Bratislavy.

Záverečný tretí deň bol vyhradený na štyri exkurzie podľa vlastného výberu. Účastníkom exkurzie na vežu Katedrály sv. Martina sa naskytol nevídaný pohľad na Bratislavu. Veža katedrály nebýva verejnosti bežne prístupná, pretože vstup nie je usporiadaný na väčšiu návštevnosť. Výnimočne početnejšiu skupinu sprevádzal Patrik Baxa z Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave. Účastníkom predstavil architektonický vývoj veže, jej technologické vybavenie vrátane hodinového stroja a rozprávanie obohatil o zaujímavosti a historické okolnosti, ktoré ovplyvnili jej súčasný vzhľad. Počas exkurzie mohli záujemcovia nahliadnuť aj na zachovaný stredoveký krov a klenbu nad hlavnou loďou. Taktiež si smeli prezrieť stálu expozíciu liturgických predmetov, ktoré sú umiestnené v niekdajšom priestore kapiťalského archívu.

Veľmi pútavé bolo aj rozprávanie Štefana Holčíka, ktorý sprevádzal záujemcov o prehliadku historickej lekárne U Salvátora neďaleko katedrály. Samotná budova, ktorá v súčasnosti patrí mestu, bola postavená v roku 1904 pre lekárnik Rudolfa Adlera. Podarilo sa do nej umiestniť zreštaurovaný vzácny mobiliár jezuitskej lekárne, ktorého najstaršie súčasti pochádzajú zo 17. storočia. Jezuiti prevádzkovali lekáreň v meste až do zrušenia svojho rádu v roku 1773. Mobiliár následne menil vlastníkov aj miesto svojho uloženia, až kým nebol presťahovaný do novopostavenej lekárne na prízemí domu Rudolfa Adlera. Z prevádzkových dôvodov súčasnej lekárne museli účastníci ukončiť svoju exkurziu do 10:00 hodiny. Prehliadka hradu Devín sa uskutočnila aj napriek obavám zo zdvihutej hladiny Dunaja a podľa vyjadrení niektorých účastníkov naplnila očakávania.

Poslednou z naplánovaných exkurzií pre účastníkov archívnych dní bola prehliadka dostavanej a zmodernizovanej budovy Vodných kasární Slo-

venskej národnej galérie (SNG) v Bratislave spolu s návštevou depotov zbierkových predmetov a archívu. Exkurzia bola zameraná výlučne na dejiny budovy SNG, jej nedávnu obnovu, konkrétne architektonické riešenia a plány do najbližšej budúcnosti. Účastníkov exkurzie sprevádzala kurátorka zbierok starého umenia Eva Specogna Kotláríková. Exkurzia začala pri bočnom vchode do SNG a prebiehala mimo otváracích hodín, čo umožnilo, aby mohli účastníci nerušené vnímať architektúru s jej estetickými a praktickými cieľmi. Rekonštrukčné stavebné aktivity vo Vodných kasárňach sa uskutočnili v rokoch 2016 – 2022. Cieľom architektov Martina Kusého a Pavla Paňáka bolo opätovné odhalenie pôvodnej barokovej hmoty komplexu s priznanými stopami rôznych zásahov, pričom rešpektovali aj vhodne vsadené architektonické prvky vnesené architektom Vladimírom Dedečkom zo 70. rokov 20. storočia. Práve viaceré prvky Dedečkovej rekonštrukcie boli predmetom mnohých diskusií a averzií zo strany verejnosti. Stavebné prvky pridané v 70. rokoch pripomínali normalizačné zásahy totalitného režimu. Zároveň boli pri viacerých z nich použité náhradné a nekvalitné materiály, čo súviselo práve s obmedzením obchodných vzťahov so západnými krajinami, odkiaľ sa pôvodne plánoval dovoz niektorých stavebných materiálov. Vedenie galérie sa však rozhodlo zadať do súťaže pre výber nového návrhu rekonštrukcie podmienku zachovania niektorých prvkov Dedečkovej prestavby. Zrekonštruovaná budova pôsobí vzdušne, je presvetlená, prispôbená pre oddych, umenie i vedeckú činnosť. Okrem výstavných priestorov a depotov disponuje budova SNG kinosálou, seminárnymi miestnosťami, amfiteátrom, priestorom pre catering, kaviarňou a kníhkupectvom. V priestoroch bádateľne a klimatizovaných depotov archívu SNG sprevádzala účastníkov Katarína Bodnárová Kučerová, ktorá zároveň v stručnosti charakterizovala vybrané fondy archívu. Účastníci exkurzie sa zaujímali o viaceré metodické problémy tvorby a spracovania osobných fondov umelcov. Depot zbierkových predmetov, ktorý je klimatizovaný a zabezpečuje stabilnú teplotu počas celého roka, bol posledným priestorom galérie navštíveným účastníkmi exkurzie. Sprevádzala ich v ňom Mária Bohumelová. Súčasťou výkladu bola aj diskusia o problémoch vplyvu vzduchotechniky na zbierkové predmety či metodické problémy určujúce hranicu medzi zbierkovým predmetom a archívnym dokumentom.

*Mária Feješová – Adriána Klincová –
Jozef Meliš – Henrieta Žažová*

ENERGIA ŽENY – PODUJATIE VENOVANÉ ŽIVENIARKE A ZAKLADATEĽKE LÚČNICE PANI ĽUBE PAVLOVIČOVEJ BAKOVEJ

V dňoch 04. – 06. júna 2004 sa v priestoroch Primaciálneho paláca, Starej radnice, a Múzea mesta Bratislavy konala medzinárodná archivárska konferencia Ženy v archívnych prameňoch. Jej organizátori Spoločnosť slovenských archivárov, Slovenská historická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Katedra archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Archív mesta Bratislavy a partneri podujatia Živena, spolok slovenských žien a Múzeum mesta Bratislavy otvorili kroniku príbehov pozoruhodných aj fascinujúcich žien našej histórie.

Živena, spolok slovenských žien, pripravil v rámci konferencie na 5. júna 2004 program *Energia ženy*. Najstarší spolok výnimočných, aktívnych, múdrych a angažovaných žien aj mužov, ktorí už od polovice 19. storočia podporovali vzdelávanie, kultúru, umenie, zdravotnícku osvetu, Živena oslavuje tento rok 155. výročie svojho založenia. Od svojho

vzniku Živena zušľachťovala a zlepšovala život žien a dievčat a z minulosti nám zanechala odkaz, že aj my sme mali intelektuálne elity a dlho propagovaný naratív o slovenských sluhoch a bírešoch má aj alternatívu. V súčasnosti, keď často prežívame chaos a hľadáme svoje elity a vzory, nám práve tento odkaz Živeny dáva istotu a pokoj v duši.

Aj preto si každoročne pripomínáme výnimočné osobnosti našej histórie. Tento rok je venovaný storočnici narodenia slovenskej folkloristky, speváčky ľudových piesní, tanečníčky, redaktorky, dramaturgičky a zberateľky ľudových piesní pani Ľuby Pavlovičovej Bakovej. Bola zakladateľkou a sólistkou speváckeho zboru Lúčnica, autorkou literárnych a rozhlasových hier a pásiem z oblasti ľudovej kultúry, spolupracovníčkou divadiel, ústredných, krajských a okresných osvetových zariadení, členkou odborných porôt folklórnych festivalov, spoluzakladateľkou folklórneho súboru Lúčnica a vymyslela aj jeho názov. Narodila sa 18. marca 1924 v Turčianskej Štiavničke a zomrela 27. augusta 1998 v Bratislave. Spolu so spisovateľkou Hanou Zelinovou bola spoluzakladateľkou obnovené Živeny a prvou predsedníčkou Miestneho odboru Živeny Bratislava.

Obr. 1. Spevácky zbor Lúčnice, vľavo mladý akordeonista Filip Jozefík, dáma vľavo umelecká vedúca Lúčnice pani Elena Matušová, v strede predsedníčka Živeny, spolku slovenských žien pani Alena Heribanová a vpravo predsedníčka Miestneho odboru Živena Bratislava Radka Semancová. Foto: Silvia Hudáčková.

Obr. 2. Graficko-textové spracovanie života Ľuby Pavlovičovej Bakovej. Foto: Silvia Hudáčková.

Obr. 3. Hanka Pavlovičová, vnučka Ľuby Pavlovičovej Bakovej. Foto: Silvia Hudáčková.

Ak sme program, ktorým sme si počas konferencie Ženy v archívnych prameňoch 05. júna o 17. 00 vo Faustovej sieni Múzea mesta Bratislavy pripomenuli jej osobnosť, nazvali ENERGIA ŽENY, bolo naším zámerom vyjadriť charakteristickú vlastnosť tejto výnimočnej osobnosti. Podujatie sa začalo vystúpením speváckeho zboru Lúčnice pod vedením dirigentky a umeleckej vedúcej Eleny Matušovej, ktorý nám priblížil časy, keď v ňom spievala Ľuba Pavlovičová Baková. Následne hosti i účinkujúcich privítala predsedníčka Živeny, spolku slovenských žien pani Alena Heribanová krásnymi slovami: „Dnešný podvečer vo Faustovej sieni Múzea mesta Bratislavy má jemnú a zároveň prenikavú vôňu ženy, jej obetavosti, láskavosti, empatie, kreativity, vnímavosti, inteligencie, krásy, šikovnosti, humoru, áno, je to tá známa vôňa energie ženy...”

Ženy dokážu byť pre svoje deti i pre svojich mužov veľmi silnými matkami, sestrami, manželkami či priateľkami, ktoré ich v dobrom aj zlom vždy podržia a nech už robia čokoľvek, do všetkého vkladajú veľký kus svojho srdca. Nepochybne si na svoju starú mamu takto emotívne zaspomínala vnučka Ľuby Pavlovičovej Bakovej Hana Pavlovičová. Životné poslanstvo pani Ľuby následne uviedla predsedníčka Miestneho odboru Živeny Bratislava pani Radka Semancová, ktorá predstavila pani Ľubu Pavlovičovou Bakovú ako ženu odvážnu, sebavedomú, modernú, dôslednú i uznávanú.

Ale aby to nebolo len o slove, divákov sme potešili nahrávkou spevu ľudových piesní z Liptovských Sliačov, ktoré upravil Janko Matúška a spievala samotná pani Ľuba Pavlovičová Baková. Takto sa aspoň nepriamo mohla zúčastniť na tomto podujatí aj ona sama.

Lúčnica bola pani Ľube vždy srdcu blízka, pretože nielenže stála pri jej založení, ale dokonca to bola práve ona, kto ju premenoval z Národopisnej skupiny Živeny na dnes už svetoznámu Lúčnicu. Zaujímavé na tom bolo, že si to, ako sa to všetko stalo, mohli diváci pozrieť z videonahrávky, kde to vysvetlila samotná pani Ľuba. Umocnenie zážitku zo začiatkov tejto folklórnej skupiny bolo do tvorené článkom v časopise Slovenka (v tom čase časopise, ktorý vydávala Živena) Tancuj, tancuj, vykrúcaj!, uverejneným pri príležitosti vystúpenia tejto skupiny 15. 05. 1948 v Prahe, kde bolo uvedené: „Živelná radosť zo života, jasavá pesnička mladosti, – farby, smiech, nadšenie, pohyb a tanec – tak sa nám predstavila po prvý raz na veľkom verejnom fóre pôdohospodárskej výstavy v Prahe. Človek bol očarovaný, začudovaný a akoby spitý tou podmanivou

krásou horehronských krojov. Pýtal som sa zvedave, čo sú to za ľudkovia, veď som o nich nikdy nepočul. A vtedy mi voľakto povedal, že tento mladistvý kolektív radosti a pohybu je Národopisná družina Živeny.“ Vznik Lúčnice, jej životnú cestu a súčasné ciele predstavila dirigentka a umelecká vedúca speváckeho zboru pani Elena Matušová. Jej krásne slová dotvorila videonahrávka osobností Lúčnice vrátane pána Štefana Nosáľa.

Milými slovami sa nám prihovorila aj predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov pani Martina Orosová. Následne sme sa opätovne vrátili k spevu a hudbe. A keďže pani Ľuba Pavlovičová Baková bola podporovateľka mladých talentov, zaspievala nám aj Karin Dunajská, žiačka 7. ročníka Súkromnej umeleckej školy Prokofievova v Bratislave, kde študuje spev a hru na klavír. Neskôr vystúpil aj akordeonista Filip Jozefík, medzi jeho najväčšie úspechy patrí ocenenie absolútny víťaz v hre na akordeón v Atlante a absolútne víťazstvo špeciálnej ceny Paolla Serra v Taliansku. Aj napriek tomu, že hráva aj v New Yorku, Taliansku či Berlíne, v tento deň zahral nám v Bratislave.

A keďže sa o mnohých úspechoch doma i v zahraničí takmer pred 75 rokmi ľudia dozvedali z tlače, tak sme si pripomenuli aj históriu časopisu *Slovenka*, najmä prostredníctvom článkov, ktoré písala pani Ľuba Pavlovičová Baková. Poďakovanie patrí pani Kataríne Hanzelovej, ktorá nám cestu Slovenky ozrejmla. Zážitok bol umocnený prianím redakcie časopisu Slovenska, ktoré bolo zverejnené v jeho prvom čísle v roku 1947.

Ľuba Pavlovičová Baková bola aj zapálená živeniarka. Jej prácu pre Živenu a v Živene krásnymi slovami opísala pani Alena Bučková, bývala predsedníčka Miestneho odboru Živena Bratislava. Aj vďaka neúnavnej práci pani Ľuby Pavlovičovej Bakovej, prvej predsedníčky novo obnoveného Miestneho odboru Živena Bratislava, môžeme aj my, jej nasledovníčky v tejto práci pokračovať.

A tak, ako sme začali, tak sme tento večer aj ukončili, a to vystúpením speváckeho zboru Lúčnice. Po ukončení hlavnej časti programu si diváci mohli prezrieť výstavu venovanú životnému dielu pani Ľuby Pavlovičovej Bakovej či ukážku krojovaných bábik od Veroniky Cetliovej. Energia sa prirodzene šíri a energia ženy Ľuby Pavlovičovej Bakovej pritiahla na podujatie takmer 150 divákov, ktorí sa ešte dlhé chvíle kochali a vymieňali si zážitky z tohto podujatia.

Radka Semancová
predsedníčka Miestneho odboru Živena Bratislava

SLOVENSKÉ ŽENY AKO PILIERE NÁRODNÉHO HNUTIA V MINULOSTI AJ SÚČASNOSTI

V Martine sa konala medzinárodná vedecká konferencia a vernisáž výstavy venovaná slovenským ženám v národnom hnutí

V dňoch 13. a 14. júna 2024 medzinárodnou vedeckou konferenciou *Slovenské ženy v národnom hnutí* a vernisážou rovnomennej výstavy vyvrcholil Rok slovenských žien v národnom hnutí, vyhlásený Maticou slovenskou pri príležitosti 200. výročia narodenia Adely Ostrolúckej a Anny Hurbanovej Jurkovičovej.

Medzinárodná vedecká konferencia sa konala vo Výborovni sídelnej budovy Matice slovenskej v Martine za bohatej účasti slovenských, ale aj zahraničných prispievateľov (Matica slovenská v Srbsku), pod záštitou a s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Išlo o prvé spoločné podujatie rezortu a Matice slovenskej na základe uzatvorenej zmluvy o spolupráci. Za ministerstvo poctil konferenciu účasťou samotný minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Juraj Blanár, ktorý vo svojom otváracom prihovore poukázal na zásadný podiel slovenských žien na národnom hnutí a poďakoval sa Matici slovenskej práve za pripomínanie si osobností a udalostí, na ktoré mnohokrát iné slovenské kultúrne inštitúcie zabúdajú. Ocenil 160-ročné vytrvalé úsilie Matice slovenskej o zachovávanie a presadzovanie slovenského a národného elementu, ako aj o utváranie národnej štátnosti. Ako druhý sa prítomným prihovoril predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý potvrdil slová vedeckého tajomníka Matice slovenskej Pavla Maduru, že práve Adela Ostrolúcka a Anna Jurkovičová stáli po boku dvoch najvýznamnejších štúrovcov Ľudovíta Štúra a Jozefa Miloslava Hurbana a všeobecne sa medzi štúrovcami pohybovalo mnoho žien, ktoré štúrovcov nielen podporovali, ale sa aj aktívne zapájali do národnooslobodzovacieho boja svojich polovičiek. Podľa slov predsedu Matice slovenskej: „Informácie ale neboli ucelené a propagované jednotne. Chceli sme im vymedziť patričný priestor.“ Predsedníčka Živeny Alena Heribanová sa konferencie nemohla zúčastniť, avšak pozdravný list od nej na úvod prečítala tajomníčka Živeny Radka Semancová.

Na záver slávnostnej časti sa uskutočnila vernisáž výstavy *Slovenské ženy v národnom hnutí*. Výstavný projekt podľa námetu vedeckého tajom-

ROK SLOVENSKÝCH ŽIEN V NÁRODNOM HNUTÍ

Obr. 1. Logo Roka slovenských žien v národnom hnutí, vyhláseného Maticou slovenskou. Zdroj: webové sídlo Maticy slovenskej <<https://matica.sk>>.

níka Maticy slovenskej Pavla Maduru predstavil pracovník Slovenského literárneho ústavu Maticy slovenskej docent Pavol Parenička, ktorý je autorom libreta a textov. Projekt bol taktiež vyhotovený s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Pätnásť veľkoplošných panelov, (prvý je úvodný, druhý je poňatý všeobecne *Slovenské ženy v národnom hnutí* a posledný nesie názov *Slovenské ženy v Matici slovenskej a Živene*) a katalóg sú venované jednotlivým ženám: Adele Ostrolúckej, Anne Hurbanovej-Jurkovičovej, Amálii Francisciovej, Elene Maróthy-Šoltésovej, Terézii Vansovej, Anne Halašovej, Božene Slančíkovej-Timrave, Ľudmile Podjavorinskej, Hane Gregorovej, Márii Rázusovej-Martákovej, Nadi Hejnej a Zore Jesenskej. Výstava bude následne putovať po Slovensku a, čo je významné, budú si ju môcť prezrieť aj slovenské komunity v zahraničí.

Celé podujatie bolo rozdelené do jednotlivých sekcií. Ako prvá prebehla historická sekcia, nasledovala kulturologická sekcia a piatok 14. júna bol vyhradený pre zahraničnú a literárnu sekciu. Historická sekcia pozostávala zo 4 blokov príspevkov. Prvá zaznela prednáška Erika Germušku (Krajské múzeum Maticy slovenskej) o postavení slovenskej ženy od tradičnej po postmodernú spoločnosť.

Nasledoval príspevok Viliama Komoru (Stredisko národnostných vzťahov Maticy slovenskej) *Živena, jej práca, činnosť a zásluhy v slovenskom národnom a národnostnom hnutí* a Radky Semancovej (Živena, spolok slovenských žien) o Anne Pivkovej, prvej predsedníčke Živeny. Druhý blok začal prednáškou Dominika Blanára (Slovenský historický ústav Maticy slovenskej) *Amália Francisciová, rod. Kasanická v živote manžela a v živote národa*. Radoslav Žgrada (Slovenský historický ústav Maticy slovenskej) sa vo svojom príspevku zamerail na Elenu Maróthy-Šoltésovú a jej zástoj v národnom hnutí. Helena Saktorová (dôchodkyňa – bývalá vedecká pracovníčka Slovenskej národnej knižnice) zmapovala miesta bývania spisovateľky Eleny Maróthy-Šoltésovej a Viktoriia Nadolska (Prešovská univerzita v Prešove) skúmala *Príčiny a dôsledky ženskej emancipácie v 19. storočí na Slovensku*.

Tretí blok rokovania sa začal po krátkej diskusii a obedňajšej prestávke príspevkom Blanky Ušiakovej (Miestny odbor Maticy slovenskej v Myjave) *Kultúrny a národný odkaz Slovenského povstania od menej známych i známych národovkýň myjavského regiónu* Anna Kolényová, Johanka Hrebendová, Anna Jurkovičová, pokračoval v podaní Petra Podolana (Katedra slovenských dejín, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave), ktorý rozbíral *Peripetie života Heleny Turcerovej-Devečkovej*. Na jeho referát nadviazala Bohumila Ferencuhová (privátna bádatelka) v prednáške *Život a pôsobenie dr. Heleny Turcerovej-Devečkovej v Kežmarku* a na záver tretieho bloku zazneli *Filozofické a bezpečnostné súvislosti slovenských žien v emancipačných procesoch 20. storočia* Dominiky Dinušovej (Katedra spoločenských vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave).

Diskusia a malá prestávka oddelili štvrtý blok rokovania vedeckej konferencie. V jeho úvode sa prítomným prihovorila Slavomíra Očenášová (Literárne a hudobné múzeum, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici) s témou *Terézia Vansová ako legenda prvorepublikovej Banskej Bystrice*. *Obraz životného príbehu Ľudmily Podjavorinskej z hľadiska literárnokritickej reflexie a národného hnutia* priblížil Jaroslav Durec (Slovenský historický ústav Maticy slovenskej), Kamila Fircáková (Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry v Bratislave) sa zaoberala problematikou *Slovenských spisovateľiek – národovkýň v povedomí a aktivitách študentských korporácií* a Matej Mindár (Katedra politológie, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne) si zobral na mušku *Ženy pri vzniku samostatnej Slovenskej republiky*.

Kulturologickú sekciu a zároveň posledný blok prvého dňa konferencie mala otvoriť prednáška Jozefa Leikerta (Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave) *Pevnosť a ženskosť* (Magda Husáková Lokvencová – výnimočná osobnosť slovenských kultúrnych dejín), ktorá bude prístupná v zborníku. Blok otvoril príspevok *Estetická analýza a kulturologický výskum tvorby ženských autoriek Výtvarného odboru Matice slovenskej* Lukáša Perného (Slovenský literárny ústav Matice slovenskej) a Ladislava Skraka (Výtvarný odbor Matice slovenskej), s ktorých výsledkami oboznámil publikum Lukáš Perný. Prvý deň konferencie, slávnostne oblečená v kroji, zakončila Alena Balážecová (kultúrna pracovníčka – Obecný úrad Liptovské Sliače) predstavením života a diela Bronislavy Kubánkovej, významnej osobnosti obce Liptovské Sliače. Po krátkej diskusii sa účastníci odobrali na slávnostnú večeru, kde si medzi sebou ešte dlho vymieňali dojmy a poznatky pri chutnom jedle.

Druhý deň konferencie bol vyhradený zahraničnej a literárnej sekcii, v rámci ktorých odzneli referáty šiesteho až ôsmeho bloku podujatia. Úvod piatkového programu patrilo Marte Dobrotkovej

(Katedra histórie, Filozofická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave) a jej *Príspevku slovenských žien v USA do národného hnutia*. Nasledovali príspevky *Američanka, ktorá sa stala Slovenkou* Márie Rapošovej (Literárne múzeum Slovenskej národnej knižnice v Martine), *Slovenské ženy Dolnej zeme* Anity Murgašovej (Miestny odbor Matice slovenskej v Banskej Bystrici), *Mária Matějovská – Z lásky a práce vyrastie nám lepší život* Kataríny Koňarikovej (Spolok Slovákov z Bulharska) a *Zuzana Chalupová – insitná maliarka, reprezentantka Slovenskej komunity vo Vojvodine* Olinky Glozikovej Jonášovej (Týždenník Hlas ľudu, Matica slovenská v Srbsku). Siedmy blok konferencie bol v réžii zahraničných hostí zo Srbska. S referátmi vystúpili Andrea Rojková (Matica slovenská v Srbsku), ktorá sa zaoberala osudom *Zuzky Medvedovej – „samoukej sedliackej devy“ – prvej akademickej maliarky dolnozemskej Slovákov* a Anna Horvátová (Matica slovenská v Srbsku), mapujúca život a dielo *Dramatičky, herečky, predsedníčky Ústredného spolku československých žien v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovinciek* Ľudmily Hurbanovej.

Literárna sekcia prezentovala vystúpenia štyroch prispievateľov: Júliusa Lomenčíka (Slovenský literárny ústav Matice slovenskej) s prednáškou

Obr. 2. Účastníci vedeckej konferencie *Slovenské ženy v národnom hnutí pred budovou Matice slovenskej v Martine*. Zdroj: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

Slovenské spisovateľky v národnej službe za slobodu (rozhranie 19. a 20. storočia), Ivica Hajdučekovej (Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach) s výkladom *Zástoj národnej umelkyne Maše Haľamovej v slovenskej poézii 20. storočia*, Renáty Hlavatej (Katedra slovanských filológií, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre) s príspevkom *Listy a denník Mikuláša Dohnányho a jeho nenaplnená láska k Emílii Jurkovičovej* a Jaroslava Vlnku (Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta, Univerzita J. Selyeho v Komárne) s referátom *Impulzy (nielen) národnej emancipácie v románe Sestry*.

Na záver konferencie sa poďakoval hlavný organizátor Matica slovenská. Východiská z konferencie: národovkyniam sa vo vedeckom priestore venuje málo pozornosti. Pritom sa nimi naša história, ale aj súčasnosť len tak hemží. Práve Matica slovenská otvorila tému, na ktorú je potrebné určite ešte nadviazať aj v budúcnosti a ešte viac ju podchytiť.

Úplné znenie príspevkov aj s poznámkovým aparátom bude publikované v pripravovanom zborníku. Matica slovenská tak má za sebou jedno z najúspešnejších vedeckých podujatí posledných rokov. O málo prebádanej téme svedčia vyše tri desiatky prihlásených prispievateľov. Ako uviedol predseda Matice slovenskej Marián Gešper: „Matica slovenská stále drží pomyselnú ruku na pulze doby a prináša originálny i syntetizujúci pohľad a komplexné spracovanie uvedenej problematiky, ktorá bola dosiaľ spracovaná len čiastočne.“ Nezabúdajme na piliere v národnom hnutí, či už tie minulé alebo súčasné. Bez pilierov totiž spadnú všetky mosty.

Jana Žumárová

ŠPORTOVÝ DEŇ V MODRE

Kolektív Štátneho archívu v Bratislave a jeho pracoviška v Modre v piatok 14. mája 2024 spoločne prežil svoj športový deň. Ako hlavný program sme si určili prehliadku modranského banského náučného chodníka, ktorý nikto z kolektívu ešte neabsolvoval. Naším sprievodcom bol RNDr. Karol Pukančík, ktorý sa profesijne zaoberá pracovnou zdravotnou službou, vinohradníctvom a je predsedom občianskeho združenia Ochrana zdravia a životného prostredia. Žije v Modre, je spoluvlastníkom rodinnej firmy Štyri ruky, ktorá vyrába víno z vlastných vinohradov v Modre. Naš športový deň bol preto doplnený o rannú a popoludňajšiu ochutnávku vína v rodinnom vinárstve v Modre-Harmónii.

Program sme otvorili vo vinici v lokalite Uherské, kde sme ochutnali víno z viniča Veltlínske zelené s výbornými častianskymi pagáčmi. Potom sme sa mikrobused krátko odviezli na začiatok banského náučného chodníka v Modre-Harmónii, odkiaľ sme šli pešo po mierne stúpajúcom teréne. Pán Pukančík nás viedol nie po aktuálnej trase náučného chodníka, ale po novej, plánovanej trase, ktorá ešte nie je vyznačená. Vybrali sme sa po zele-

Obr. 1. V útrobach Štôlne Panny Márie Pomocnej.
Foto: Daniel Ďurďovič.

nej turistickej značke k smerovníku Tri kopce v katastri Dubovej, potom sme šli po modrej značke na jej koniec pri Medvedej skale, kde sme sa napojili na červenú značku smerom späť do Harmónie. Počas presunu medzi zastávkami banského chodníka sme zbierali huby. Pozreli sme si banské diela Trojičná štôlna nad Kameňolomami, Tri kopce odkop, Tri kopce šachtica a štôlna, Bartolomej štôlna pod Medvedou skalou, štôlna Schovaná pod dolnou Medvedou skalou. Štôlna Bartolomej má zavalený vstup, na povrchu je viditeľná iba malá diera, za ktorou sa ukrýva prekvapujúcich 400 metrov vyhlbeného priestoru. Tie sú zrejme lákadlom pre význačov adrenalínu, ktorí tam vstupujú s rizikom zrútenia sa stien štôlne. Modranské baníctvo nie je také slávne ani preskúmané ako pezinské. V lesoch nad Modrou sa ťažilo striebro, zlato, pyrit a pyrotín, z posledných dvoch menovaných sa získavala síra. Ťažba však nikdy nebola rozsiahla a najstaršie známe zmienky o nej sú z 18. storočia.

Z červenej značky sme odbočili k Dvojitej štôlni na Kočistane. Je dlhá 45 metrov a do jej útrobov sme vstúpili patrične vystrojení v teplom oblečení s baterkami a prilbami, resp. čiapkami na hlavách proti odretiu hlavy pre nízky strop štôlne. Pobyt v chladnom vnútri bol osviežením májového dňa s letnými teplotami. Potom sme sa presunuli k povrchovému lomu nad Dvojitou štôľňou a k štôlni pod Zámčiskom, ktorá má názov Štôlna Panny Márie Pomocnej. V jej interiéri sme si mohli prehliadnuť 130 metrov z jej celkovej dĺžky 153 metrov, ktoré sú momen-

tálne prístupné. Niektoré sprístupnené úseky štôlne boli zaplavené vodou z nedávnych dažďov. Táto štôlna bola poslednou zastávkou náučného chodníka a po asfaltovej ceste sme sa vrátili do Harmónie.

Pôvodne sme mali v zálohe aj alternatívnu prehliadku Zámčiska, bývalého modranského včasnostredovekého hradu, známeho ako veľkomoravské hradisko, s pekným výhľadom na okolie, ale na to už nevyšiel čas. Ponáhľali sme sa na dohodnutý obed v reštaurácii Bowling v Harmónii, kam sme dorazili až okolo 13:00. Po hodinovej obedňajšej prestávke sme sa vrátili do rodinného vinárstva Štyri ruky v Harmónii, odkiaľ sme vyrazili autom do vinice v lokalite Kožuchy. Tam nám pán Pukančík ukázal novovysadenú vinicu novošlachtencami odrôd Noria, Pálava, Devín, Hron a pôvodnú výsadbu viniča Silvánske zelené. Kto mal záujem, mohol využiť ponuku druhej ochutnávky vína. Z vinice sme sa presunuli do pivnice rodinnej firmy Štyri ruky, kde sme sa oboznámili s technológiou výroby a fľašovania vína. Na záver odborného výkladu v rodinnej pivnici sme dostali po fľaši vína. Vďaka pánovi Pukančíkovi sme spoznali krásu Modry, jej lesov, vinohradov a baníckej histórie.

Viac o banskom náučnom chodníku v Modre sa možno dozvedieť na webovom sídle Modranský banský náučný chodník <<http://www.mbnch.sk/index.php/podzemie-v-modre>>.

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

Obr. 2. Kolektív zamestnancov štátneho archívu v Bratislave a jeho pracoviska v Modre na záver športového dňa. Zdroj: Štátny archív v Bratislave.

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V SLOVENSKOM NÁRODNOM ARCHÍVE 2024

V sobotu 15. júna 2024 sa v Slovenskom národnom archíve (SNA) na Drotárskej ceste 42 v Bratislave konal Deň otvorených dverí. Návštevníci mali možnosť oboznámiť sa s prácou archivárov, vidieť ukážky archívnych dokumentov z fondov a zbierok SNA a nahliadnuť do priestorov zvyčajne neprístupných verejnosti. Jednotlivé oddelenia SNA si pre návštevníkov pripravili naozaj bohatý a zaujímavý program.

V priestoroch bádateľne boli vystavené vzácne publikácie z knižnice SNA. Išlo napríklad o dielo Mateja Bela *Notitia Hungariae novae historico-geographica* z roku 1725, *Corpus Juris Hungarici*, najstarší slovník z roku 1579 obsahujúci české ekvivalenty, historický atlas, knihu vedút o európskych mestách, ríšsky a uhorský zákonník alebo práce štúrovcov. Okrem kníh bol vystavený aj najstarší týždenník *Pressburger Zeitung* z 18. storočia, noviny *Obzor* z 19. storočia, časopisy z obdobia Slovenského štátu, ako napríklad *Nový svet* a časopis *Roháč* z obdobia socializmu. V bádateľni boli pripravené aj ukážky prác reštaurátorov. Návštevníci si mohli pozrieť nielen knihu v procese reštaurovania, ale aj ukážky rôznych prvkov knižnej väzby, napríklad pravé knižné väzy, kapitálik, slepotlač a kovové prvky. Vystavené bolo ručne a autentickými technikami vyrobené faksimile pergamenovej listiny. Na paneloch boli ukážky tvorby reštaurátora Ivana Galamboša z oblasti umeleckej knižnej väzby. Ukážky zobrazovali rôzne reštaurátorské techniky, charakteristické i unikátne prvky z reštaurovaných archívnych dokumentov, deformácie a oštiepenie drevených knižných dosiek, vzácne fragmenty aj samostatné dokumenty vo funkcii pokryvu knižných dosiek, koróziu železodubienkového atramentu a deštrukciu a reštaurovanie kovových spôn a nárožníc.

V priestoroch knižnice SNA bola umiestnená štylizovaná kancelária s historickým zariadením z obdobia 50. – 70. rokov. Návštevníci si v nej mohli vyskúšať písanie na písacom stroji, písanie pierkom alebo vytáčanie čísiel na otočnom ciferníku káblového telefónu. Pre najmenších boli k dispozícii časopisy pre deti, pečiatky, dátumovníky a maľovanky erbov a hradov. V reštaurátorskom ateliéri sa návštevníci oboznámili s prácou reštaurátorov a dozvedeli sa viac o tom, aký význam má vytváranie kópií a reprodukcii listín a knižných

Obr. 1. Vedúca oddelenia služieb verejnosti Mgr. Mária Zsigmondová prezentuje vzácne knihy a časopisy z knižničného fondu SNA. Foto: Peter Pekár.

Obr. 2. Reštaurátor Ivan Galamboš pri názornej ukážke svojich reštaurátorských prác. Foto: Peter Pekár.

väzieb. Návštevníci si mohli pozrieť pripravené ukážky kópií a naživo sledovať tvorbu technickej kópie historického dokumentu, ktorá slúži ako náhrada originálneho dokumentu pre potreby vystavovania. V ateliéri si bolo možné vyskúšať tvorbu jednoduchej kópie obrázka na presvetľovacom stole. Vo fotoateliéri prebiehala ukážka procesu digitalizácie archívnych dokumentov, konkrétne išlo o digitalizáciu historických pohľadníc z osobného fondu Pavla Blaha.

Vo výstavnej miestnosti SNA boli umiestnené projekty, nákresy a fotografie z osobného fondu jedného z najvýznamnejších slovenských architektov Dušana Jurkoviča (1868 – 1947). Jeho tvorba čerpala z folklóru, secesie a funkcionalizmu. Na výstave boli prezentované významné projekty zo

Slovenska, Moravy a Čiech, ktorých výstavbu alebo rekonštrukciu projektoval. Vystavené boli aj architektonické riešenia niekoľkých pomníkov, pamätníkov a vojenských cintorínov v poľskej Haliči. Výstava bola doplnená ukážkami návrhov nábytku, svetidiel a ďalšej interiérovej dizajnerskej tvorby.

V sprístupnenom archívnom depote na 1. poschodí sa návštevníci oboznámili s prácou archivárov, so spôsobom spracovávanía, triedenia, usporadúvania a uchovávanía archívnych dokumentov. Návštevníci si mohli pozrieť a vyskúšať systém posuvných regálov v depote. V priestoroch depotu bola pripravená výstava na tému *Zločiny našich predkov v archívnych dokumentoch*. Vystavené dokumenty, fotografie, novinové články a predmety pochádzali z prvej polovice 20. storočia. Výstava bola rozdelená na nasledujúce sekcie: kuriozity, protištátna činnosť, podvody, krádeže a sprenevera, vraždy, sexuálne delikty, prostitúcia a väznenstvo. Súčasťou výstavy boli aj rôzne zaujímavé prípady a kuriozity ako napríklad zatknutie „zločincina z povolania“, zatknutie za tuláctvo, fotografie členov organizovanej zločineckej skupiny obvinenej z vyzvedačstva a prípravy sabotáže, rozsudok za priestupok poslanca Jána Esterházyho, ktorý pri hraní československej štátnej hymny nevzdal úctu sňatím pokrývky hlavy alebo zatknutie veľkostatkára Imricha Andrásyho, ktorý nechal podpáliť svoj vlastný kaštieľ.

Okrem výstavy si návštevníci mohli pozrieť stálu expozíciu ukážok dokumentov pochádzajúcich z archívnych fondov a zbierok SNA umiestnenú v osvetlených vitrinách po obvodu chodby na 1. poschodí. V suteréne archívu sa návštevníci dozvedeli viac o dezinfekcii a sterilizácii archívnych dokumentov. Bol im vysvetlený proces, akým sa identifikujú a následne odstraňujú baktérie, plesne, huby a iné zárodky a znečistenia z archívnych dokumentov s cieľom ochrániť archívne dokumenty pred ďalším poškodením a degradáciou. Návštevníci si mohli pozrieť rôzne pomôcky a prístroje určené na dezinfekciu a sterilizáciu, napríklad etylénoxidovú sterilizačnú komoru, butanolovú dezinfekciu alebo germicídne žiariče.

Na záver sa chceme poďakovať všetkým zamestnancom SNA, ktorí sa podieľali na príprave a realizácii Dňa otvorených dverí SNA 2024 a pevne veríme, že návštevníkom sa toto podujatie páčilo a o rok k nám zavítajú opäť.

Mgr. Zuzana Sihelníková, PhD.
Slovenský národný archív

Obr. 3. Návštevníci SNA pri prezeraní diel pochádzajúcich z osobného fondu Dušana Jurkoviča.
Foto: Peter Pekár.

Obr. 4. Etylénoxidová komora slúžiaca na sterilizáciu dokumentov a germicídny žiarič používaný na dezinfekciu vzduchu a prostredia.
Foto: Zuzana Sihelníková.

KONFERENCIA O HISTÓRII ÚZEMIA ČERVENOKAMENSKÉHO PANSTVA – SÍDELNÝ VÝVOJ A FORMOVANIE KULTÚRNEJ KRAJINY. SPRÁVA Z PODUJATIA

Vo štvrtok 20. júna 2024 sa v priestoroch Klenbovej sály na hrade Červený Kameň konal už druhý ročník konferencie o histórii územia Červenokamenského panstva, tentoraz s podtitulom *Ludia – priestor – história, sídelný vývoj a formovanie kultúrnej krajiny*. Podujatie otvorila Mgr. Mária Feješová, PhD., jedna zo spoluorganizátorov, pôsobiaca v Štátnom archíve v Bratislave, pracovisku Archív Modra. Následne sa úvodných slov zhostili zástupcovia inštitúcií, podieľajúcich sa na realizácii konferencie: Mgr. Ivana Janáčková, riaditeľka Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň, Ľudovít Ružička zo združenia obcí Mikroregión Červený Kameň, PhDr. Lenka Bartalová, PhD., riaditeľka Štátneho archívu v Bratislave, František Stano z Krajskej organizácie cestovného ruchu Turizmus regiónu Bratislava a RNDr. Ing. Mgr. Radovan Mičunek, PhD., z OZ Malokarpatský región. Všetci menovaní sa vo svojich príhovoroch zhodli na potrebe spoločného postupu a spolupráce v snahe o dosahovanie veľkých cieľov, potrebe rozvoja a podpory vidieka a miestneho turizmu, ale aj význame kultúrnych inštitúcií a rôznych pracovísk, ako sú archívy, občianske združenia a organizácie.

Prvý blok prednášok otvoril svojím príspevkom s názvom *Predstredoveké osídlenie územia neskoršieho Červenokamenského panstva* archeológ PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD. Ako už názov napovedá, Z. Farkaš predstavil archeologické výskumy a nálezy z územia, na ktorom sa neskôr sformovalo Červenokamenské panstvo v období od staršej cez mladšiu kamennú dobu, obdobie lengyelskej kultúry, ludanickej skupiny a bádenskej kultúry, staršiu a mladšiu bronzovú dobu či dobu sťahovania národov. Determinanty prírodného prostredia skúmanej geografickej oblasti ju oddávna predurčovali ako vhodné územie na formovanie osídlenia. V katastroch obcí Dlhá, Šelpice, Boleráz, Budmerice, Jablonec, Suchá nad Parnou, Bučany, Borová, Dolné Orešany, Báhoň a ďalších možno na základe prezentovaných archeologických nálezov vnímať kontinuitu osídlenia oblasti od staršej kamennej doby. Z. Farkaš neopomenul ani výskumy v okolí hradu Červený Kameň či opevnenie predchádzajúce pôvodný stredoveký hrad, ktorý sa nachádzal uprostred dnešného nádvorja renesančného hradu.

Obr. 1. Auditórium v Klenbovej sále počas prednášky Zdenka Farkaša. Foto: Daniel Ďurďovič.

Región Červenokamenského panstva na mapách a možnosti ich využitia prezentovala doc. Dagmar Kusendová CSc. z Katedry ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Vo svojom príspevku sa zamerala na rôzne nové formy evidencie a prezentácie starých máp (na príklade panstva Červený Kameň a obce Častá), digitálnu evidenciu a online katalógy starých máp či metodiky ich sprístupňovania. Poukázala tiež na viaceré internetové portály zo Slovenska i Čiech, ako napr. Národný geoportál Slovenska, Mollova mapová sbírka, zbierky v Moravskej zemskej knižnici či portál MAPKA a možnosti ich využitia.

Mgr. Jozef Tihányi zo Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň prítomných oboznámil s kaplnkami, sochami a krížmi v Častej, keďže práve v tejto obci je mimoriadna koncentrácia tohto typu sakrálnych pamiatok. Hoci mnohé z kaplniek, sôch či stĺpov sú v súčasnosti už zaniknuté, je dôležité si ich existenciu pripomínať. Dominantnou a zrejme aj najznámejšou je istotne pohrebná kaplnka rodu Pálfi oproti hradu Červený Kameň, ktorá však má svojho predchodcu v Kaplnke Panny Márie Snežnej a neskôr tzv. pustovní. Dnes tvorí pohrebná kaplnka spolu so zastaveniami krížovej cesty a kalváriou sústavu sakrálnych pamiatok mimoriadneho významu. Priestor však dostala aj keliovská Kaplnka sv. Mikuláša, loretánska kaplnka, Kaplnka Panny Márie Lurdskej či tzv. hoštácka kaplnka. Okrem kaplniek bola reč aj o sochách svätcov, stĺpoch a pamätníkoch či krížoch a tzv. božích mukách.

Po prestávke nasledoval druhý blok prednášok, na začiatku ktorého PhDr. Mária Zacharová z Archívu Spolku svätého Vojtecha prezentovala svoj príspevok *Skláreň v Doľanoch v kontexte sklárskej výroby v Malých Karpatoch*. Najprv informovala o dejinách a vývoji sklárstva vo svete i na území

Slovenska a najslávnejších sklárskych dielňach. Výroba skla a produktov z neho bola veľmi náročná ako na suroviny, tak aj na množstvo ľudí rôznych profesií od drevorubačov, štiepačov dreva, popeliarov, salajkárov, uhliarov, tavičov a kuričov, staviteľov pecí až po samotných sklárskych majstrov a tovarišov. V polovici 14. storočia sa prvé sklárne objavili aj na území Slovenska, pričom veľký rozmach nastal v priebehu 17. storočia, a to aj na panstve Pálfiovcov v Malých Karpatoch, na Plaveckom a Červenokamenskom panstve. Následne sa už prednáška venovala sklárskej výrobe v Sološnici (Staré Hute) a v Jablonovom-Rovine (Nové Hute), najmä však sklárni v Doľanoch a tamajšej výrobe zrkadiel, tabuľového skla či najrôznejších úžitkových predmetov.

PhDr. Martin Neumann, PhD., z Inštitútu na výskum kultúrnej krajiny, o. z., zo Suchej nad Parnou sa v prednáške venoval leteckému laserovému skenovaniu a jeho prínosu k poznaniu kultúrnej krajiny v okolí hradu Červený Kameň. Výskum krajiny a terénu je v súčasnosti veľmi etablovanou témou vo viacerých vedných odboroch, pričom kľúčové je využívanie najmodernejších techník, k akým v oblasti archeológie patrí mapovanie technológiou LiDAR, využívanie satelitných snímok a leteckého laserového skenovania. Poslednou menovanou metódou sa vytvorí digitálny výškový model, ktorý zhromaždí súhrn údajov (tzv. mračná bodov) a následne je možná filtrácia vrstiev a záujmu o georeliéf, napr. symboliku náboženstva, cesty a dopravu, banské diela, diela vodnej či vojenskej infraštruktúry a pod. V závere autor konštatoval potrebu vzájomnej konfrontácie s odborníkmi iných vedných odborov.

Z programu vypadla prednáška *Hospodárska úzkorozchodná železnica Cífer – Budmerice* architekta Mgr. art. Tomáša Haviara, ktorá však istotne bude súčasťou pripravovaného zborníka.

Tretí blok prednášok po obedovej prestávke otvoril Mgr. Tomáš Kowalski z Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave témou *Správa hradu Červený Kameň v 20. storočí so zreteľom na záujem ochrany pamiatok*. Prednáška bola zameraná na pálfiovských majiteľov hradu Červený Kameň v priebehu 20. storočia, majetkové delby, formovanie študijných základín a fundácií, ako aj spory o vlastnícke podiely Štefana a Jána Pálfiho v rokoch 1829 – 1908. Autor tiež neopomenul agendu štátneho pamiatkového referátu v súvislosti s hradom Červený Kameň, podnikanie v lesnom hospodárstve v rámci spoločnosti REOS, odkúpenie hradu a správu majetku či opustenie hradu Pálfi-

Obr. 2. Prednášajúci z hosťovskej inštitúcie Jozef Tihányi. Foto: Daniel Ďurďovič.

cami na konci marca 1945. Nasledovali konfiškácie a prechod panstva do vlastníctva štátu, pričom hrad sa neskôr stal aj zvozovým miestom záchrany pamiatok pre Západné Slovensko. Koncom 70. rokov 20. storočia došlo k začleneniu hradu do štruktúry Slovenského národného múzea.

Výsledkom spolupráce Katedry architektúry Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity v Bratislave a Katedry UNESCO pre obnovu architektonického dedičstva, ale aj združenia obcí Mikroregiónu Červený Kameň je rozsiahly projekt poznania, ochrany a obnovy architektonického dedičstva a historických štruktúr na území bývalého Červenokamenského panstva. Príspevok s názvom *Revitalizácia vidieckej krajiny s cieľom obnovy identity územia Mikroregiónu Červený Kameň* predniesla Ing. Ing. arch. Martina Kalivodová, ktorá je spolu s prof. Ing. arch. Janou Gregorovou, PhD., a doc. Ing. arch. Jarmilou Húsenicovou, PhD., jednou z autoriek a koordinátoriek projektu. Cieľom celého projektu je obnova identity mikroregiónu Červený Kameň, dosiahnutie homogenizácie pôvodných sídel a regulovaného, udržateľného turizmu. Na splnenie cieľa sú nevyhnutné pravidelné stretnutia slúžiace

Obr. 3. Knižný stánok ponúkal na predaj regionálne publikácie. Foto: Daniel Ďurďovič.

Obr. 4. Účastníci popoludňajšieho bloku rokovania. Foto: Daniel Ďurďovič.

na vytipovanie a identifikáciu problémov jednotlivých obcí a území, následné zadanie študentských prác s cieľom ich riešenia a samotná prax v podobe realizačných projektov. Študentské návrhy po počiatočnom mapovaní problému (napr. rozdrobenosť centra obcí, nekontrolovaná moderná zástavba) sú podrobené výskumom architektonického, statického či iného charakteru a neskôr vyúsťia do konkrétnej podoby projektu v oblasti urbanizmu, ktorý má prispieť k zvýrazneniu zaniknutej identity danej obce. Samozrejme, nevyhnutná je vzájomná spolupráca všetkých zapojených inštitúcií, ale aj komunikácia s miestnym obyvateľstvom, ktoré môže vnímať problémy jednotlivých obcí odlišne.

Konferencia pokračovala prezentáciou prístupu k obnove kultúrohistorického dedičstva v Maďarsku, a to prednesením veľmi hodnotných príspevkov troch maďarských kolegov, čím stretnutie nadobudlo medzinárodný rozmer. Príspevky odznali simultánne v maďarskom jazyku a v preklade v slovenskom jazyku.

Ako prvá odznala prednáška architekta Lászla Földesa, člena Maďarského spolku architektov MESZ s názvom *Hrad Almásy v Gyule*. Tento hrad,

resp. neskôr kaštieľ predstavoval veľmi dôležitý obranný prvok v čase tureckej okupácie a bol typickým pohraničným hradom na rovine, chránený iba vodnou priekopou. Neskôr sa charakter areálu zmenil z pevnosti na kaštieľ, pričom po druhej svetovej vojne bol nakrátko aj detským domovom. Hlavnou náplňou príspevku bola však obnova a rekonštrukcia tohto objektu v barokovom štýle, ktorá začala rozsiahlym archeologickým a architektonickým výskumom. Mimoriadne prínosná bola ukážka moderných prístupov prezentácie budov kaštieľa a všetkých vrstiev spoločnosti, ktoré v ňom žili. Úžasné prepojenie najmodernejších technológií s pôvodnou architektúrou a prezentáciou jednotlivých miestností a archeologických nálezov, to je citlivá a nápaditá rekonštrukcia kaštieľa v Gyule.

Členom Maďarského spolku architektov bol aj ďalší prednášajúci Csaba Nagy. V príspevku *Poklady Budapešti* oboznámil prítomných so špecifikom maďarského moderného staviteľstva. Cieľom je totiž postaviť objekty budov, ktoré boli v Budapešti zbombardované počas druhej svetovej vojny z moderných materiálov, akými sú betón a oceľové konštrukcie tak, aby vyzerali ako pôvodné staré stavby. To je výzva pre každého architekta. Zvonku sú budovy pokryté umelým kameňom a ich výzor navonok skutočne pôsobí starým dojmom, takže nezainteresovaný návštevník nikdy nezistí, že ide o moderné budovy 21. storočia. Nagy zároveň pridal aj ďalšie príklady „*fungovania starého s novým*“ v rámci architektúry Budapešti a reštaurovania.

Tretiu prednášku s názvom *Dom starého otca* predniesol prezident už spomínaného Maďarského spolku architektov András Krizsán. Ide vlastne o názov školenia či celoročného kurzu pre magistratov, ktorého cieľom je naučiť sa od starých majstrov rekonštrukcii tradičných objektov ľudovej architektúry. Rekonštrukcia tak prebieha s použitím pôvodných materiálov, akými sú hlina, kameň, slama či trstina, tradičnými metódami. Výučba prebieha v teoretickej a praktickej rovine. A. Krizsán na príklade obnovy konkrétnych objektov poukázal na to, akými spôsobmi sa študenti učia tradičným technológiám stavby, napr. obnove hlinených omietok, pokrývaní striech slamou, pričom najprv musia správne zviazať a zrezať snopy slamy, výrobe hlinených tehál a pod. Naučia sa tak praktickým zručnostiam starých majstrov, ktoré je potrebné zachovávať, aby tieto vedomosti a praktické majstrovstvo nevymreli spolu so staršou generáciou našich otcov a praotcov. Nakoniec bol prezentovaný aj krátky film z priebehu výučby,

teda jednotlivých kurzov, ukazujúci ich výnimočnú, radostnú a inšpiratívnu atmosféru.

Posledný, štvrtý blok prednášok bol venovaný prezentácii mikroregiónu z pohľadu turizmu. PaedDr. Valentína Škápíková, zakladateľka jedného z prvých mikroregiónov na Slovensku, prítomným porozprávala, ako takáto myšlienka vôbec vznikla, ako aj o procese realizácie tohto novátorského projektu. Opísala tiež nadväzovanie spolupráce s rôznymi inštitúciami, prvé slávnostné zasadnutie práve na hrade Červený Kameň či spoluprácu s podobnými medzinárodnými združeniami na Morave či v Rakúsku. Cieľom projektu mikroregión bola od počiatku prezentácia a zdôrazňovanie jedinečnosti každej zo zapojených obcí. Organizovali tiež rôzne tábory, prezentácie, výstavy veteránov či historické festivaly a stali sa inšpiráciou pre podobné združenia obcí.

Mgr. Daniel Dida v mene starostu obce Cífer predniesol príspevok s názvom *Prezentácia dávnej histórie regiónu prostredníctvom archeoparku Cífer-Pác*. Na úvod informoval o pôvodnej nálezovej situácii v okolí potoka Gidra v katastrálnom území Cífer-Pác, ktoré bolo posiate archeologickými nálezmi. Situácia tu bola veľmi špecifická, keďže tu boli objavené pozostatky germánskej osady a na druhom brehu potoka Gidra sa usadili rímske légie, a to dokonca v dvoch táboroch. Obe etniká priestor obývali v rovnakom období a objavené boli aj základy dvorca germánskeho veľmoža, pozostávajúceho z obytnej vykurovanej budovy a hospodárskych budov. Ďalšia časť germánskej osady sa rozprestierala mimo dvorca. Druhá časť prednášky bola orientovaná na ideu vybudovania akéhosi archeoparku, s ktorou čiastočne prišiel ešte vedúci výskumov v rokoch 1969 – 1980 Titus Kolník. Konkrétnu podobu realizácie navrhol Vladimír Varsík, pričom veľkou inšpiráciou bol Archeoskanzen Modrá v okrese Uherské Hradiště. Cieľom projektu bola prezentácia archeologického náleziska, záchrana budovy historického mlyna v susedstve (dnes múzeum) a inovatívne vyučovanie histórie (hmatateľný dotyk s históriou). V súčasnosti má archeopark tri zóny – expozíciu v budove mlyna, prezentujúcu najdôležitejšie archeologické nálezy z regiónu, náučný archeochodník, vedúci popri potoku Gidra, a samotný priestor parku, v ktorom sú zhmotnené rôzne stavby, napr. budova kúpeľa. V archeoparku realizujú aj rôzne pedagogické programy s cieľom zážitkového učenia a spolupracujú s rôznymi inštitúciami s ambíciou ďalšieho rozširovania parku. Ide o mimoriadny projekt s veľkým turistickým aj didaktickým potenciálom.

Obr. 5. Projekt Červenokamenská cukrárnička zožal veľký úspech. Foto: Daniel Ďurďovič.

Napokon Ing. Agáta Mikulová z Krajskej organizácie cestovného ruchu Trnavského kraja ukázala na konkrétnom príklade Piešťan *Ako spraviť z prehliadky mesta jedinečný zážitok*. Zážitkový program *Piešťany podľa Wintera*, zakladateľa piešťanských kúpeľov, je prechádzkou po tomto kúpeľnom meste s výstupmi hercov z Divadla Jána Palárika v Trnave v dobových kostýmoch so slúchadlami pre návštevníkov, prostredníctvom ktorých sa oboznamujú so spomienkami Ľudovíta Wintera. Zastávkami prehliadky sú miesta spojené s Wintervcami a celá prehliadka sa odohráva v exteriéri. Ide teda o veľmi zaujímavý, turisticky atraktívny spôsob prezentácie mesta a jeho významných obyvateľov.

Celá konferencia bola už tradične veľmi dobre zorganizovaná a bola na nej príjemná, uvoľnená atmosféra. Zároveň ju spestrila Červenokamenská cukrárnička, v rámci ktorej miestni obyvatelia z dedín zapojených do združenia Mikroregión Červený Kameň napiekli svoje tradičné koláče, pagáčiky či tzv. *scískanice*. Aj to je skvelý spôsob na prezentovanie regiónu cez miestne špeciality. Súčasťou konferencie bol aj predaj publikácií, najmä obecných monografií a tiež zborníka príspevkov z minuloročnej konferencie. Po oficiálnej časti konferencie sa konala prehliadka pivníc pod hradom Červený Kameň s odborným výkladom. Účastníci konferencie tiež mohli pokračovať v rozhovoroch pri občerstvení na nádvorí hradu. Podujatie bolo opäť veľmi prínosné a prinieslo mnoho nápadov a podnetov do budúcnosti. Veríme, že započatá tradícia tejto konferencie bude pokračovať aj v nasledujúcom roku a možno sa stane vzorom pre ďalšie regióny, mestá či obce na Slovensku.

Mgr. Alena Macková, PhD.
Štátny archív v Bratislave

FESTIVAL UČIACA SA TRNAVA AJ SO ŠTÁTNYM ARCHÍVOM V TRNAVE

Občianske združenie Lifestarter v spolupráci s mestom Trnava, Slovenskou komisiou pre UNESCO a ďalšími partnermi zorganizovali v poradí už štvrtý ročník Festivalu Učiaci sa Trnava. Toto podujatie patrí medzi unikát vo svojom druhu. Je súčasťou projektu Učiaci sa Trnava a zároveň je jeho každoročným vyvrcholením. Zámerom festivalu, ako aj celého projektu je poukazyvať na význam celoživotného vzdelávania a rastu osobnosti, prepájať a budovať učiace sa komunity všetkých vekových kategórií s rôznymi oblasťami záujmu. Spája vzdelávacie organizácie, školy, kultúrne, spoločenské a záujmové inštitúcie. Súčasťou festivalu bývajú workshopy, prednášky, diskusie na aktuálne témy a expo vzdelávacích organizácií.

V tomto roku workshopy prebiehali vo štvrtok 20. júna v Kultúrnom centre Malý Berlín v Trnave a hovorili o tom, ako si precvičovať pamäť v bežnom živote, alebo o tom, ako sa vzdelávať, aby sme neprestali rozumieť komplikovanému svetu, či o tom, ako meriame Zem so školskou matematikou. Prednášajúcimi boli Klaudia Bednárová, Jaroslav Varchola a známy matematik Zbyněk Kubáček. Učitelia materských a základných škôl zas mali možnosť zúčastniť sa workshopu matematického myslenia, ktorý viedla lektorka Martina Totkovičová. Večerná diskusia *Áno, ale... Ako správne komunikovať naprieč generáciami* sa snažila nájsť odpovede na otázku, ako majú spolu vychádzať starší a mladší. Diskusiu viedla Petronela Halamová z DASATO Academy a jej hosťami bola Gabika Zubriková, Matej Príbelský a Jakub Gulík.

V piatok 21. júna sa Hlavná ulica (pešia zóna) v Trnave premenila na veľtrh vzdelávacích organizácií, ktoré si pre účastníkov pripravili edukačné a interaktívne aktivity, workshopy aj tvorivé dielne. Na jednom mieste sa zišlo takmer 50 organizácií, medzi nimi aj Štátny archív v Trnave, ktorý umožnil záujemcom vyskúšať si písanie na stroji či brkom, otestovať sa kvízom, vylúštiť tajničku, poskladať puzzle vytvorené z kópií archívnych dokumentov a odfoťiť sa s Belom IV. Počas piatka prebiehali aj ďalšie sprievodné aktivity. Workshopy *Ako nenaletieť podvodníkom?* a *Šikana aj kyberšikana majú riešenie* viedla Silvia Malatinská a boli určené predovšetkým seniorom a žiakom. Pre súťaživých žiakov základných škôl

Obr. 1. Predstaviteľ Bela IV. na Festivale Učiaci sa Trnava. Foto: A. Rábara.

Obr. 2. Štátny archív v Trnave so svojim stánkom na Festivale Učiaci sa Trnava. Foto: A. Rábara.

pripravila Mária Okálová kvíz *Riskuj s finančnou gramotnosťou*. Milovníci kultúry si zas mohli vychutnať hudobné vystúpenie žiakov Súkromnej základnej umeleckej školy Gaudia, tanečné predstavenie dievčat zo Štúdia tanca a pohybu Alegria a koncert trnavskej kapely Ychabods. Festival zavŕšilo streamované žrebovanie výhercov, ktorí sa zapojili do súťažnej aktivity o víťazné balíčky. Súbežne s festivalom prebiehalo aj partnerské podujatie *Víkend so SAV*. Obe podujatia dokázali, že učenie sa môže byť aj zábavné a nemusí sa odohrávať len za lavicami.

Adriána Klincová

Archív Slovenského národného múzea v Bratislave

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V ARCHÍVE V ŠALI A VERNISÁŽ VÝSTAVY 70. ROKOV ARCHÍVNICTVA V OKRESOCH DUNAJSKÁ STREDA, GALANTA A ŠAĽA

Rok 1954 je významným medzníkom pre nás archivárov. Dovtedy archívniectvo na našom území nebolo jednotne organizované. Prijatie vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. z. o archívniectve zo 7. mája 1954 predstavovalo významný zlom vo vývoji slovenského archívniectva. Išlo o prvú legislatívnu normu s funkciou zákona v oblasti archívniectva na Slovensku.

Rok 2024 sa pre archivárov zo Šale nesie v znamení viacerých výročí. Okrem už vyššieho spomenutého výročia sme v júni oslávili aj 20. výročie podujatia Dni otvorených dverí. Toto podujatie, ktoré v júni roku 2004 prvýkrát otvorilo brány nášho archívu pre širokú verejnosť, si získalo všeobecnú obľubu v našom regióne. V dňoch 13. a 14. júna 2024 sa v priestoroch renesančného kaštieľa (budova Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Galanta so sídlom v Šali) ozýval veselý džavot. Archív navštívilo vyše 500 záujemcov o históriu. Okrem študentov, žiakov z okresov Šaľa, Galanta a Dunajská Streda k nám zavítalo aj veľa jednotlivcov zo širokého okolia. Tradične sme si pre záujemcov pripravili mnoho zaujímavých možností získania vedomostí o archívoch a ich fungovaní.

Popri aktuálnej výstave k dejinám športu v regióne si mohli v zrekonštruovaných priestoroch pivnice archívu pozrieť stálu výstavu archeologických nálezov, ktoré boli nájdené počas rekonštrukcie budovy v rokoch 2007 – 2009. Prehliadka našich priestorov je pre všetkých vždy fascinujúca a zaujímavá. Medzi obľúbenú činnosť našich návštevníkov patrí písanie husím brkom a atramentom. Prenesú sa do minulých, už dávno zabudnutých čias a veru mnohí z nich si uvedomia, že písať takýmito nástrojmi nie je až také jednoduché. Mohli si vyskúšať aj pečatenie na pamätné listiny, ktoré sme im udelili v rámci týchto našich nevšedných Dní otvorených dverí. Novinkou tohto ročníka bol archívny kvíz. Kvíz tvorilo 10 otázok viažucich sa k práci archivárov, k nášmu archívu, ale aj k heraldike. Menšie deti mohli vyfarbovať erby svojich rodných obcí a miest, ale aj lepiť a vyskladať si ich z pripravených predlôh. Okrem toho ich čakali aj mnohé iné maľovanky. Kto už bol z toľkých zážitkov unavený, mohol si oddýchnuť na nádvorí kaštieľa pri skladaní puzzle s archívnu tematikou. Deti, ale aj dospelí návštevníci si zasúťažili v skladaní archívnych škatúl. Získali tak predstavu o tom, ako sa do archívu odovzdávajú archívne dokumenty, a ako sa ukladajú do regálov. Najšikovnejší získali „archivársku“ medailu. Pre každého návštevníka bola pripravená sladká odmena v podobe cukríkov. Potešili sa nielen deti, ale aj dospelí.

Obr. 1. Účastníci Dňa otvorených dverí.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

*Obr. 2. Komentovaná prehliadka výstavy.
Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.*

*Obr. 3. Skladanie archívnych puzzle na nádvorí kaštieľa.
Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.*

Okrem vyššie spomenutých výstav sa počas dňa otvorených dverí konala aj vernisáž výstavy, ktorá nesie názov *70. rokov archívnictva v okresoch Dunajská Streda, Galanta a Šaľa*. Výstava dostala miesto v hlavnom krídle renesančného kaštieľa a časť bola inštalovaná aj v bádateľni, ktorá sa na krátky čas premenila na výstavnú sálu. Cieľom výstavy boli nielen informácie o zákone o archívnictve, ale aj pestrá minulosť nášho archívu, čiže ako sa vyvíjala súčasná inštitúcia s názvom Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali počas rôznych ér. Od Mestského archívu v Šamoríne, cez okresné archívy v Čalove (dnes Veľký Meder), v Dunajskej Strede, v Šamoríne, v Galante, v Seredi a v Šali – títo sú právnymi predchodcami archívu.

Život archívu okrem zákonov a nariadení formujú aj samotní zamestnanci. Čestné miesto na výstave dostali aj osobnosti nášho archívu. Medzi nimi Štefan Benci, prvý riaditeľ archívu, z ktorého iniciatívy sa zabezpečili nové priestory v rokoch 1969 – 1974. Archivárka PhDr. Veronika Nováková, PhD., sa v roku 1987 stala riaditeľkou archívu a v tejto funkcii pôsobila až do odchodu do dôchodku v roku 2019. Vďaka jej úsiliu bola zrekonštruovaná budova archívu – renesančného kaštieľa v Šali. Napísala viacero odborných prác, publikovaných doma i v zahraničí. Intenzívne sa venuje archívnej teórii, najmä problematike provenienčného princípu. Obrovský kus práce vykonal aj ďalšie pracovníčky: Mária Gedayová, Irena Spišiaková, Mária Chovancová, Rozália Alakszová, ktoré spolupracovali na sprístupnení rôznych významných fondov, napríklad okresných aj miestnych národných výborov, notárskych úradov a pod. Súčasťou výstavy je aj rodokmeň archívu, v ktorom má miesto každý bývalý aj súčasný zamestnanec archívu.

Návštevníkom sú sprístupnené aj klenoty nášho archívu, medzi ktoré začleňujeme najstarší fond archívu Magistrát mesta Šamorín (1340 – 1902), ako aj iné archívne fondy a zbierky. Oživením boli aj ukážky originálov archívnych dokumentov niektorých našich zaujímavých fondov, rovnako aj z registratúry. Okrem dokumentov výstavu dopĺňajú aj fotografie a obrazový materiál. Odzrkadľujú organizačnú a publikačnú činnosť archívu. Patria sem Dni otvorených dverí, rôzne exkurzie, školenia, podujatie s názvom Večery v archíve, medzinárodné konferencie. Sprievodným podujatím každoročnej jesennej konferencie organizovanej našim archívom je slávnostné otvorenie výstavy s rovnomeným názvom, publikovanie sprievodného katalógu k výstave a podľa možnosti aj zborník prednášok, ktoré odzneli na konferencii. Okrem písomných a obrazových predmetov boli prichystané aj archívne krabice rôznych veľkostí a formátov. Na poukázanie vývoja digitalizovania a uchovávaní elektronických dát boli na výstave vystavené rôzne nosiče dát: diskety, CD disk, kazety, USB kľúče, hard disky, ktoré boli pre mladšiu generáciu zaujímavosťou a pre tú staršiu nostalgiou.

Tieto dni sa stali pre viacerých krásnym a nezapodaným zážitkom. Všetci si odnášali so sebou mnoho nových vedomostí z archívnictva, nápadov, ale aj spokojnosť a úsmev. Pevne veríme, že z radov našich najmenších záujemcov raz vyrastú budúci archivári.

Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD. –

Bc. Alžbeta Horváthová

*Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta
so sídlom v Šali*

PUTOVNÉ STRETNUTIE SPOLOČNOSTI MAĎARSKÝCH ARCHIVÁROV V SENTE

Spoločnosť maďarských archivárov (*Magyar levéltárosok egyesülete*) zorganizovala v dňoch 30. 6. – 3. 7. 2024 po prvýkrát svoje putovné stretnutie za hranicami Maďarska. Spoluorganizátorom tohto podujatia bol tento rok Historický archív (*Történelmi levéltár*) v srbskom pohraničnom meste Senta (maď. Zenta), v ktorom sa takmer 80 % obyvateľov hlási k maďarskej národnosti. Spoločnosť slovenských archivárov zastupovali predsedníčka Martina Orosová a podpredseda Robert Gregor Marett.

Prvý deň bol zameraný na príchod, registráciu a ubytovanie účastníkov v Hoteli Royal na Hlavnom námestí v Sente nedaľeko nábrežia rieky Tisy. V pondelok 1. júla sa začal oficiálny program konferencie v slávnostnej sále mestskej radnice. Po úvodnom príhovore Istvána Kenyeresa, predsedu Spoločnosti maďarských archivárov, nasledovali pozdravné vystúpenia predsedu Maďarskej národnej rady v Srbsku, starostu mesta Senta, zástupcu Ministerstva kultúry a inovácií Maďarskej republiky, Istvána Fodora, riaditeľa Historického archívu v Sente, Lely Pavlovič, predsedníčky Srbskej archívnej spoločnosti, Miroslava Perišića, riaditeľa Srbského národného archívu a Nebojša Kuzmanovića, riaditeľa Vojvodinského archívu v Novom Sade. Nasledovalo udeľovanie ocenení, ktoré si prevzalo osem maďarských archivárov. Cenu Kláry Dóka, pomenovanú po významnej maďarskej archivárke a levickej rodáčke, udeľuje spoločnosť od roku 2013 za vynikajúcu činnosť v archívoch a od roku 2021 aj Cenu Lajosa Osvátha za historický výskum v archívoch alebo za prácu v archívnej spoločnosti. Popoludní sa uskutočnilo ešte plenárne zasadnutie zamerané na prednášky o medzinárodnej spolupráci maďarských archivárov s archivármi v okolitých krajinách (Rakúsko, Rumunsko, Srbsko a Ukrajina). Napriek vysokej letnej horúčave si archivári zahrali ešte aj priateľský futbalový turnaj a na záver dňa sa všetci zabavili počas spoločenskej večere v Hoteli Royal.

V dopoludňajších hodinách tretieho dňa prebiehali súbežné zasadnutia jednotlivých odborných sekcií, ktoré pracujú v rámci Spoločnosti maďarských archivárov. Zástupcovia pozvaných archívnych spoločností z Bosny a Hercegoviny, Českej republiky, Chorvátska, Poľska, Rumunska, Slovenska a Ukrajiny sa zúčastnili stretnutia medzinárodnej sekcie, počas ktorého referovali

Obr. 1. Slovenskí zástupcovia na putovných
maďarských archívnych dňoch v Sente.

Foto: R. G. Marett.

o najnovších výskumoch prameňov v zahraničí a digitalizačných projektoch s medzinárodnou účasťou. Súčasné výskumy slovacík v zahraničí a digitalizačné aktivity na Slovensku prezentovala predsedníčka našej spoločnosti Martina Orosová. Sekcia pre vydávanie prameňov bola tento rok zameraná na výskum archívnych dokumentov k zámkom a kaštieľom. O online databázach a výskume dokumentov dostupných na portáloch

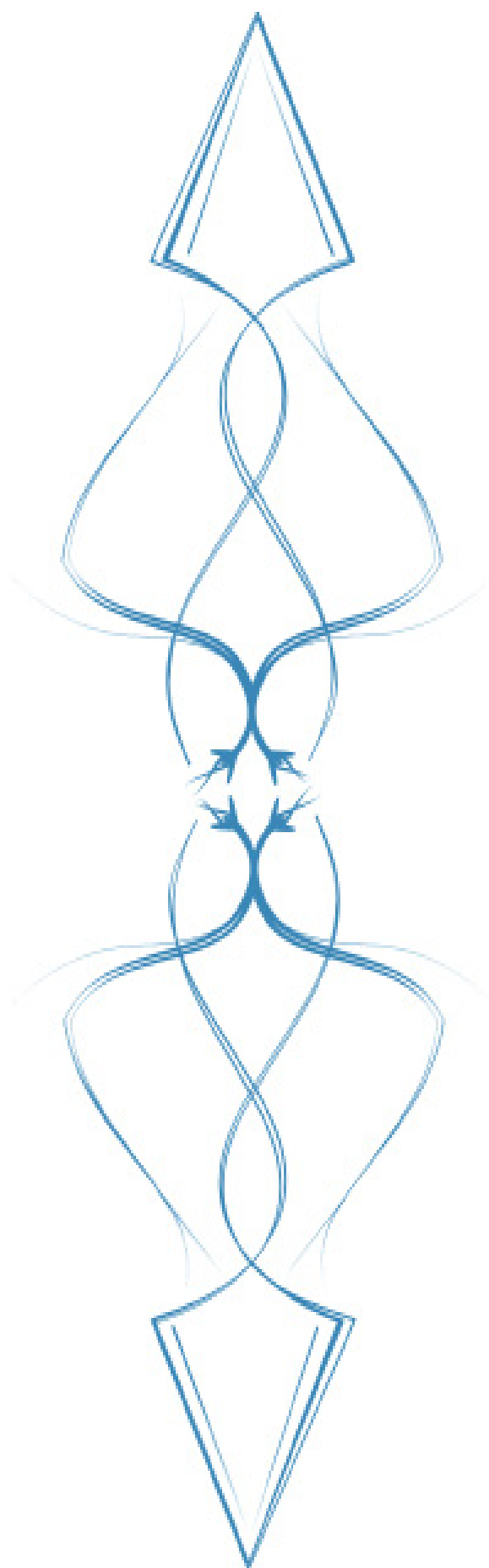

*Obr. 2. Otvárací príhovor I. Kenyeresa.
Foto: R. G. Marett.*

elektronických archívov diskutovali maďarskí archivári v rámci sekcie informatiky. Aktuálne poznatky a skúsenosti z oblasti reštaurovania archívnych alebo knižničných dokumentov predstavili v sekcii ochrany archívnych dokumentov. Prednášky v sekcii dejín vzdelávania a vied boli zamerané na výskum systémov učiteľskej prípravy v 19. a 20. storočí, ako aj na dejiny univerzitného štúdia a spolupráce vysokých škôl. Zaujímavou bola aj sekcia archívnej pedagogiky, kde odzneli príspevky o rôznych pedagogických metódach a pomôckach využívaných v maďarských archívoch. Ekonomická sekcia bola organizovaná formou diskusie za okrúhlym stolom na aktuálne témy. Popoludní sa uskutočnili exkurzie po kultúrnych pamiatkach mesta Senta. Zahraniční hostia navštívili mestskú vežu s expozíciou venovanú bitke pri Sente, počas ktorej v roku 1697 porazili cisárske jednotky pod vedením Eugena Savojského osmanské vojsko na čele so sultánom Mustafom II. Okrem toho zašli aj do miestneho etnografického múzea, synagógy, domu starých remesiel a čokoládovej manufaktúry.

Počas záverečného dňa, ktorého sa už ale väčšina zahraničných hostí nezúčastnila, predstavili miestni archivári zo Senty a iných vojvodinských miest svoje najnovšie výskumy či poznatky a skúsenosti z oblasti archívnej pedagogiky alebo napríklad aj centrálny elektronický systém na správu archívnych súborov v Srbsku.

*Robert Gregor Marett
Archív Slovenského národného múzea*

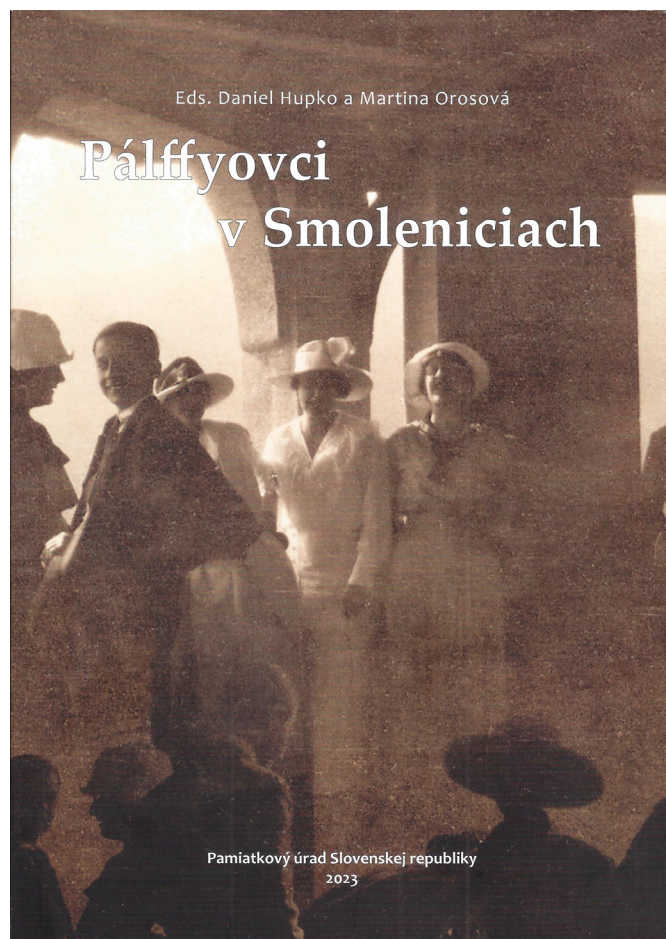
DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE ANOTÁCIE

HUPKO, Daniel – OROSOVÁ, Martina (eds.).
Pálffyovci v Smoleniciach. Bratislava: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2023, 182 s.
ISBN 978-80-69051-01-0.

V úvode k zborníku, ktorý obsahuje deväť štúdií, opisuje jeden z jeho editorov Daniel Hupko okolnosti jeho vzniku. Bol vydaný ako výstup z konferencie konanej v roku 2021 pri príležitosti 100. výročia úmrtia grófa Jozefa Pálfiho, ktorý bol hybnou silou v rôznych rovinách svojho pôsobenia v Smoleniciach. Organizátori oslovili vybraných autorov s cieľom priniesť nové poznatky v oblasti výskumu a ťažisko ich záujmu sa sústredilo na posledné tri generácie tzv. smolenickej čiastky červenokamenskej línie staršej vetvy rodu Pálfi.

V prvej štúdii Martin Chmelík spracoval pôsobenie grófa Jána Pálfiho v Oravskom komposesoráte, ktorého bol spoluvlastníkom a v rokoch 1896 – 1919 aj splnomocneným direktorom. Oravský komposesorát bol súkromným podielovým vlastníctvom dedičov Juraja Turza a pred rokom 1848 zaberá jeho feudálny majetok 95 % rozlohy Oravskej stolice. Autor sledoval hospodárske výsledky komposesorátu ako najväčšieho zamestnávateľa na Orave, jeho obchodnú politiku i modernizačné úsilie s cieľom zlepšiť odbytové možnosti pre hlavnú produkciu komposesorátu – drevo (výstavba železníc, budovanie ciest, vodných diel a pod.). Poukázal aj na nekomerčné aktivity komposesorátu, medzi ktoré patrila okrem iného prvá pamiatková obnova Oravského hradu.

Jozef Hudec sa vybral po stopách grófa Jozefa Pálfiho a jeho spoločníkov Michaela Esterháziho a Heinricha Lichtenštajna v severovýchodnej Afrike v decembri 1880 až v máji 1881. Na rekonštrukciu ich pobytu na čiernom kontinente využil albumy fotografií z Rakúskej národnej knižnice, kaštiela v Tomášikove a fotografie zo zbierkového fondu Slovenského národného múzea (SNM) – Múzea Červený Kameň v Častej a zároveň i cestopisy iných cestovateľov. V úvode priblížil pôsobenie habsburskej monarchie v severovýchodnej Afrike a politickú situáciu v tejto oblasti. Následne krok za krokom

sledoval cestu uhorských šľachticov, ktorej cieľom bol dolný tok rieky Setit, kde nakoniec strávili dva mesiace, vyplnené najmä lovom levov.

Marek Gilányi analyzoval matričné záznamy v súvislosti s tromi generáciami smolenickej línie rodu, konkrétne v prípade Mórica Pálfiho, jeho detí a vnúčat. Vo svojej práci sledoval viaceré aspekty – väzby krstných rodičov, interpretáciu krstných mien, vysvetlenie väzieb svedkov pri sobášoch a miest posledného odpočinku. Jeho výskum odhalil, že posledné krstné mená boli novorodeniatkam dávané podľa sviatku svätých pripadajúcich na deň narodenia či krstu dieťaťa. Spomedzi krstných rodičov išlo takmer výlučne o príbuzných, pričom každé z detí dostalo po krstnom rodičovi jedno krstné meno. Počet krstných mien sa pritom pohyboval od troch do osem. V prípade sobášov sa až na jednu výnimku všetky konali mimo bydliska niektorého zo snúbencov a svedkami boli opäť väčšinou príbuzní. Okrem štúdia matrik bolo ďalším aspektom výskumu zistenie miest pochovania a obhliadka hrobov.

Gróf Jozef Pálfi bol iniciátorom výstavby chemickej továrne v katastri Horných Orešian. História tohto podniku sa vo svojej štúdii venovala Zuzana Lopatková. Zaoberala sa technológiou výroby, priblížila paletu výrobkov, medzi ktoré patrili acetón,

drevné uhlie, drevný lieh, kyselina octová či decht. Továreň ich vyvážala hlavne do Rakúska a Nemec-ka, odbyť však našli aj v Anglicku. Sledovala tiež premenu podniku na účastinnú spoločnosť, zlepšovanie technologických postupov, vybudovanie úzkokoľajnej železnice a tiež stav objektov továrne v súčasnosti.

Ingrid Halászová, ktorá sa dlhodobo venuje výskumu portrétov Pálfiovcov, prispela do zborníka štúdiou o portrétoch Jána VIII. Pálfiho, ktorý bol prvým pálfiovským majiteľom Smoleníc. V roku 1777 prevzal Smolenice a rovnomenné panstvo do zálohu od šľachtického rodu Erdődy. Dozvedáme sa podrobnosti o osobe Jána VIII. i jeho rodinnom zázemí, ako aj o jeho zachovaných portrétoch, ktoré autorka podrobila analýze z pohľadu ich stvárnenia a autorstva.

Jozef Tihányi vo svojej štúdii poukázal na problémy identifikácie pôvodnej proveniencie umeleckých diel v zbierkach SNM – Múzea Červený Kameň. Veľkú časť zbierkového fondu inštitúcie totiž tvoria predmety zo zvozov realizovaných Národnou kultúrnou komisiou v 40. rokoch 20. storočia. Autor sa zaoberal identifikáciou diel pochádzajúcich z kaštieľa v Smoleniciach a výsledkom jeho analýzy bolo určenie niekoľkých spoločných znakov, ktoré môžu v budúcnosti viesť k lepšej identifikácii ďalších predmetov. V prípade Smoleníc išlo o stopy po dvoch štítkoch a červené a modré čísla. Takáto identifikácia môže podľa autora časom viesť k vytvoreniu si predstavy o interiérovom vybavení smolenického kaštieľa.

Tematicky na predchádzajúcu štúdiu nadviazala Zuzana Ludiková, ktorej predmetom záujmu bola identifikácia obrazov zo Smoleníc v zbierke starého európskeho maliarstva Slovenskej národnej galérie v Bratislave. Jej prácu komplikoval spôsob zaznamenávania miesta pôvodu jednotlivých zbierkových predmetov v galérii, keďže sa v písomnej evidencii záznamy o spôsobe nadobudnutia obmedzovali na uvádzanie prevodu od inštitúcie zodpovednej za realizáciu konfiškátov. Doteraz sa podarilo identifikovať päť diel zo Smoleníc. Táto vzorka viedla autorku ku konštatovaniu, že ich nadobudnutie Pálfiovcami bolo podmienené ich osobnými preferenciami a naskytnutými príležitosťami.

Najrozsiahlejším textom prispel do zborníka Tomáš Kowalski, ktorý sa zaoberal objektom ochrany Smolenického hradu z hľadiska ochrany pamiatok. Smolenickí Pálfiovci čerpali inšpiráciu pre stavbu hradu u svojich príbuzných, či už išlo o Wilczekovcov (a ich prestavbu hradu Kreuzenstein) alebo Jána Pálfiho (a jeho stavebné aktivity v Bojniciach).

Autor podrobne opísal priebeh stavebných prác a v ďalšej rovine predstavil hrad ako objekt pamiatkovej starostlivosti, a to všetko zasadil do kontextu s meniacou sa spoločenskou situáciou. Detailne sa zaoberal otázkou pôvodu Smolenického oltára, pričom sa mu podarilo zrekonštruovať jeho cestu z pôvodného kostola v lokalite Presseggen v Korutánsku do majetku lichtenštajnských kniežat. Nadobudnutie oltára Pálfiovcami ešte čaká na svoje objasnenie, keďže v súčasnosti nie sú prístupné relevantné pramene.

Branislav Geschwandtner stručne opísal osudy Smolenického zámku v rukách Slovenskej akadémie vied, ktorej bol odovzdaný v deň vyhlásenia samostatnej inštitúcie v júni 1953 pod názvom Domov vedeckých pracovníkov SAV. Objekt prešiel dvoma stavebnými adaptačnými etapami, ktorých cieľom bolo vybudovať miesto regenerácie pre vedeckých pracovníkov a primerané reprezentatívne miesto stretnutí so zahraničnými vedcami. V súčasnosti má zámok ubytovaciu kapacitu 85 lôžok.

Ivana Červenková
Slovenský národný archív

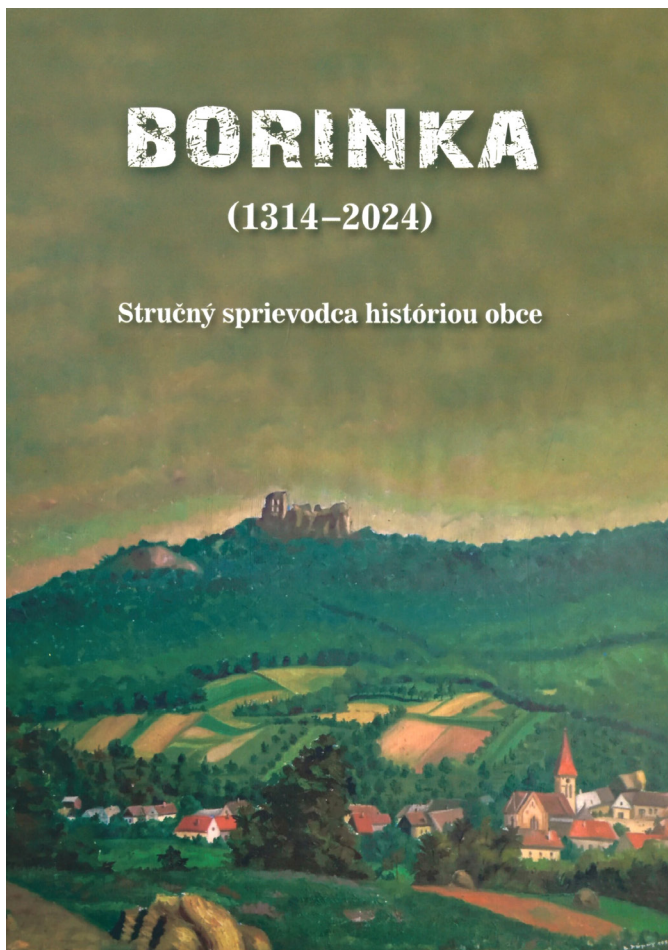
MAJERIKOVÁ, Ingrid (zost.). *Borinka (1314 – 2024). Stručný sprievodca históriou obce. Bratislava: GORALINGA pre obec Borinka, 2024, 130 s. ISBN 978-80-89601-13-4.*

Novým prírastkom do radu obecných monografií je tento rok publikácia s názvom *Borinka (1314-2024)*. Stručný sprievodca históriou obce. Kolektívna monografia pod taktovkou zostavovateľky Ingrid Majerikovej vyšla pri príležitosti 710. výročia prvej písomnej zmienky o obci Borinka. Kolektív jej autorov sa skladá z historikov a archivarov. Pre túto obec ide o vôbec prvú monografiu, a tak z historiografického hľadiska jej autori vyplnili ďalšie biele miesto v dejinách slovenských obcí, ktoré postupne dotvárajú celistvý príbeh dejín Slovenska – jednak jeho územia, jednak jeho obyvateľov ako činiteľa, ktorý tieto dejiny tvorí. Rovnako ako iné monografie tohto druhu, je i táto publikácia rozdelená na niekoľko kapitol, ktoré sa zaoberajú jednotlivými historickými obdobiami obce. Čitateľ sa postupne dozvedá o Borinke od jej najstarších čias, cez obdobie raného stredoveku zahŕňajúce

BORINKA

(1314–2024)

Stručný sprievodca históriou obce

obdobie Nitrianskeho kniežatstva a Veľkej Moravy, ktoré neskôr prechádza do obdobia Uhorského kráľovstva. V tejto kapitole je reč o listine z roku 1314, v ktorej sa prvýkrát spomína *Pelystan* – teda súčasná obec Borinka. V kapitole o novovekých dejinách sa okrem iného dočítame, že obec Borinka bola v priebehu prvej polovice 16. storočia úplne vyludnená a bola znovu osídlená chorvátskym elementom v roku 1548. Nasledujúca kapitola sa zameriava na Borinku v 19. storočí a začiatku 20. storočia a je v nej opísaný zaujímavý príbeh z meruôsmych rokov o vlasteneckom kapláňovi Ignácii Juračkovi. Na ňu nadväzuje kapitola o moderných dejinách obce v rokoch 1918 – 1945, v ktorej sú predstavené najdôležitejšie momenty, ako bol prevrat v roku 1918 či účasť vojakov v prvej a neskôr v druhej svetovej vojne. Publikáciu uzatvára kapitola o histórii od roku 1945 až po súčasnosť. Súčasťou knihy sú aj kapitoly, ktoré sa špecificky venujú cirkevným dejinám, hospodárskym dejinám a osobnostiam obce. Kniha je tiež pekne graficky upravená a doplnená množstvom obrazového materiálu.

Igor Balušik

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

LETZ, Róbert – JUDÁK, Viliam (eds.). *Svoradov. Dejiny katolíckeho internátu v 20. storočí*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, 2023, 447 s. ISBN 978-80-89481-65-1.

Katolícky vysokoškolský internát Svoradov od svojho založenia na začiatku 20. rokov 20. storočia patrí k inštitúciám, ktoré sa výrazným spôsobom zapísali do moderných slovenských dejín. Vo Svoradove sa veľký dôraz kládol na výchovu v kresťanskom a národnom duchu a na rozvíjanie tvorivosti tam ubytovaných vysokoškolákov.

Známi slovenskí cirkevní historici Róbert Letz a Viliam Judák sú zostavovateľmi obsiahlej monografie, približujúcej dejiny tejto významnej inštitúcie, ktorej osudy právom patria k svetlým miestam cirkevných a pedagogických dejín hlavného mesta Slovenska Bratislavy. Kniha je rozdelená do deviatich kapitol. Takmer celú jej prvú polovicu (s. 13 – 201) zaberá prvá kapitola z pera Róberta Letza z Katedry histórie Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave s názvom *Svoradov v moderných slovenských dejinách*, v ktorej prehľadne rozoberá prierez dejinami Svoradova od jeho založenia po následné zoštátnenie, rovnako v skratke približuje aj jeho znovuzrodenie po roku 1989. Analyzuje početné archívne pramene a početnú literatúru spätú s dejinami Svoradova.

Druhá kapitola, ktorej autorom je nitriansky sídelný biskup Viliam Judák, prináša podrobný biografický profil nitrianskeho kanonika Mons. Eugena Filkorna, zakladateľa Svoradova a významnú kňazskú osobnosť slovenských cirkevných dejín 20. storočia. Práve z iniciatívy Mons. Filkorna 28. júla 1922 v Bratislave vznikol Podporný spolok kolégia sv. Svorada, ktorý si vytýčil za cieľ umožniť aj nemajetnej mládeži vysokoškolské štúdium zabezpečením prístupného ubytovania. Iniciatívou spolku bolo vybudovanie nového internátu – Svoradova, ktorého hlavná časť bola posvätená 1. mája 1928.

Ľuboslav Hromják podrobne spracoval činnosť spišských kňazov v Svoradove. Spišský biskup Ján Vojaššák motivoval mnohých kňazov zo svojej diecézy k možnosti rozširovania si ich vedeckých poznatkov v Bratislave, mnohí preto využili možnosť byť ubytovaní práve v Svoradove. V štruktúrach Svoradova pôsobili traja kňazi zo Spiša, a to dvaja diecézni kňazi Alojz Miškovič a Ján Ferencík a tretím bol rehoľný kňaz, vincentín Ján Hutýra. So Svoradovom spolupracovali aj ďalší kňazi zo Spiša, napr. Alexander Spesz, Belo Kováč, Štefan Faith či známy historik Jozef Špirko.

Marianna Bucková zo Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sa venovala vzťahu vincentínskeho kňaza Jána Hutýru k Svoradovu na základe archívnych dokumentov z archívu spomenutej rehoľnej spoločnosti. Vytvorila tak podrobný biografický profil významného kňaza, po roku 1945 totalitným režimom odsúdeného na dlhé roky väzenia.

Tomáš Krampľ ako súčasný duchovný správca Svoradova si všimol duchovnú správu Svoradova v rokoch 1922 – 1949. Na Svoradove pôsobili viaceré významné kňazské osobnosti vtedajšej Bratislavy, ako aj kňazi z diecéznej správy, v jeho duchovnej správe pôsobili ako výpomocní aj kňazi z početných rehoľných komunít pôsobiach v Bratislave.

Známy slovenský cirkevný historik a bratislavský pomocný biskup Jozef Haľko podal dejiny savoradovského Kostola Matky ľudského pokolenia. Základný kameň kostola bol požehnaný 7. septembra 1930 a po výstavbe bol tento požehnaný Eugenom Filkornom 17. januára 1932. Konsekráciu kostola uskutočnil 12. júna 1932 trnavský apoštolský administrátor biskup Pavol Jantausch.

Archivár Archívu rímskokatolíckeho arcibiskupského úradu v Trnave Stanislav Žlnay sa venoval Svoradovu v kontexte dejín Apoštolskej administratúry v Trnave. Čerpal z bohatých archívnych

fondov spomenutého archívu, čo dáva predpoklady aj na prípadný ďalší historický výskum Svoradova, pretože archívne dokumenty vždy sú svedectvom o čase ich vzniku.

Poštátneniu Svoradova v rokoch 1945 – 1948 je venovaný príspevok Ivana Petranského, pracovníka Slovenského historického ústavu v Ríme. Po uchopení moci komunistickou vládou vo februári 1948 nastala perzekúcia nielen mnohých kňazov, ale aj likvidácia cirkevných inštitúcií, ku ktorým, prirodzene, patril aj Svoradov. Bola zoštátnená jeho sídelná budova, ležiaca pod Bratislavským hradom, zo Svoradova sa v období socializmu stal internát Mirka Nešpora. Svoradov prišiel počas pozemkových reforiem aj o svoj ďalší nehnuteľný majetok.

V poslednej, deviatej kapitole sa Beáta Katrebová Blehová z Ústavu pamäti národa venovala generácii Svoradovcov pôsobiach v exile v rokoch 1945 – 1948. Nespútaní komunistickým režimom mohli tak dôkladne využiť svojej vedecké poznatky, nadobudnuté na bratislavských univerzitách v rôznych profesiách v mnohých krajinách, hlavne v západnej Európe a v zámorí.

Záver tvorí obrazová a dokumentačná príloha spolu so zoznamom použitých archívnych prameňov a literatúry. Prezentovaná monografia je významným prínosom k cirkevným dejinám Bratislavy v prvej polovici 20. storočia cez pôsobenie katolíckeho internátu, na ktorom bývali a tvorivo vyvíjali svoju činnosť neskoršie nielen cirkevné, ale aj svetské authority, ktoré sa hlboko zapísali do dejín Slovenska ako doma, tak po roku 1945 aj v zahraničí.

Súčasný Svoradov tak môže v plnej sile v nových slobodných podmienkach 21. storočia nadviazať na blahodarné pôsobenie svojho staršieho menovca výchovou mladej slovenskej generácie.

Marián Babirát
Štátny archív v Bratislave

GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – HRIVŇÁK, Štefan (eds.). Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2024, 265 s. ISBN 978-80-971356-9-0.

Zborník zostavovateľov Jany Gubášovej Baherníkovej a Štefana Hrivňáka je rozdelený na dve časti. Prvá časť zborníka je výstupom z XXV. archívnych dní v Slovenskej republike, ktoré sa kona-

li v dňoch 25. až 27. mája 2022 na Smolenickom zámku, a venuje sa archontológii v archívnom a historickom výskume.

Archontológiu ako pomocnej historickej vede, ktorá sa zaoberá skúmaním spoločenských elít, hodnostárov či úradníkov a jej postavením v súčasnej slovenskej historiografii, sa venuje úvodný príspevok Frederika Federmayera. Autor v článku vytýčil témy, perspektívy a problémy výskumných úloh pri skúmaní spoločenských elít, personálnu identifikáciu týchto osôb a využitie daných poznatkov pri výskume slovenských dejín.

Skúmaním vplyvu osmanských úradov a úradníkov počas prítomnosti Osmanskej ríše v Uhorsku v 16. a 17. storočí sa venuje príspevok Michala Celgara s názvom *Korešpondencia budínskych beglerbegov ako prameň archontologického výskumu*. Budínsky berlebeg bol najvýznamnejší hodnostár osmanskej provinčnej správy v Uhorsku, ktorý mal viacero povinností. Okrem samotnej správy provincie udržiaval aj diplomatický styk s Habsburgovcami a uhorskými hodnostármi, zachovaná korešpondencia osmanských úradníkov nám ukazuje ich vplyv na vzťahy medzi mocnosťami i pohľad dovnútra osmanskej správy na našom území.

Mária Feješová sa vo svojom príspevku venuje bratislavským županom v prvej polovici 13. storočia, ich pôvodom a významom v dejinách komitátu a Uhorska. Aké boli kompetencie, výsady a povinnosti kráľovského župana v čase Arpádovcov a osobné profily vybraných bratislavských županov daného obdobia, to sú témy, ktorými nám autorka priblížila správu Bratislavského komitátu.

Prehľadný zoznam jednotlivých úradníkov v prešporskej stolici v rokoch (1553) 1600 až 1711 spracoval vo svojom príspevku Ľuboš Janaček. Článok okrem štruktúry správnych úradov aj menoslov obsahuje podžupanov, notárov, podnotárov, pokladníkov, účtovných dozorcov, slúžnych, podslúžných, fiškálov či prisázných Bratislavskej stolice.

Ceremoniál stoličných reštaurácií v práci Miroslava Martinického nám ukazuje, ako prebiehali voľby funkcionárov šľachtickej samosprávy do roku 1723 v Liptovskej, Oravskej Trenčianskej a Turčianskej stolici a čo všetko súviselo s voľbou funkcionárov a ceremoniálom odovzdania právomocí a uvedenia do úradu.

Úradníci pôsobiaci na esterházyovských panstvách Bytča a Strečno na sklonku feudalizmu (1794 – 1833), organizačná štruktúra panstiev a personálne obsadenie jednotlivých hospodárskych i správnych úradov doplnené o ich biografické údaje – to všetko obsahuje príspevok Miroslava Baraneka.

Príspevok Ivany Červenkovéj o zamestnancoch manufaktúry na výrobu majoliky a kameniny v Holíči sa zaoberá fungovaním správy manufaktúry, štruktúrou zamestnancov, pracovných pozícií i platových pomerov od jej vzniku niekedy v rokoch 1736 – 1743 až po ukončenie výroby v roku 1827.

Ladislav Jurányi sa v článku o archontológii cirkevnej správy Benediktínskeho arciepiscopátu na území dnešného Slovenska venuje pôsobeniu rádu benediktínov vo farnostiach v Dénešde (Jánošíkovej), Modre, Trnave, Diakovciach, Bratislave i Trávniku.

Druhá časť publikácie sa zameriava na významnú osobnosť slovenského archívnictva, historičku a vysokoškolskú pedagogičku pani doc. PhDr. Darinu Lehotskú, CSc. (1922 – 1990). Príspevky, ktoré odzneli na odbornom seminári z cyklu Osobnosti Slovenského archívnictva 9. 12. 2022 v Bratislave pri príležitosti jej nedeľtej storočnice, vyzdvihujú jej prínos k rozvoju archívnictva a pomocných vied historických na Slovensku. Biografické a spomienkové príspevky sú doplnené výberovou bibliografiou.

Ing. Daniel Ďurďovič

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

OCENENÍ PLAKETOU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Z HISTÓRIE UDEĽOVANIA PLAKIET SSA

V tomto čísle nášho bulletinu na podnet našej predsedníčky Martiny Orosovej uvádzame do života novú rubriku. Keďže udelenie plakety Spoločnosti slovenských archivárov (SSA), ktoré sa doteraz najčastejšie konalo počas archívnych dní, vždy sprevádza chváloreč či laudácia ocenennej osobnosti, redakčná rada Fóra archivárov sa rozhodla uverejňovať tieto laudácie. Littera scripta manet. S odstupom času tieto medailóny budú prameňom informácií o ocenených osobnostiach a poslúžia aj na pripomenutie slávnostných chvíľ pre všetkých prítomných, ako aj tých, ktorí sa slávnostného aktu nemohli zúčastniť.

V histórii udeľovania plaket SSA je dovedna 34 ocenených jednotlivcov či skupín, resp. organizácií. Plaketa SSA bola prvýkrát udelená pri príležitosti 20. výročia vzniku SSA v roku 2009. Menný zoznam ocenených uverejňujeme v chronologickom poradí.¹ V aktuálnom čísle prinášame laudácie osobností, ktoré získali plaketu Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2022 – 2024. Laudácie sme so súhlasom autorov upravili.

2009 – XIII. archívne dni v Bojniciach

1. Jozef Hanus
2. Mária Kačkovičová
3. Jozef Klačka
4. Zuzana Kollárová
5. Elena Machajdíková
6. Veronika Nováková
7. František Palko
8. Juraj Roháč
9. Ján Šulavík
10. Ladislav Vrtel

2010 – XIV. archívne dni v SR v Komárne

11. Elemír Rákoš (in memoriam)
12. Ján Dubovský (in memoriam)
13. EMBA Trade, s. r. o., Nové Zámky, zástupca Tibor Erdélyi

14. Bach systems, s. r. o., zástupca Krasimir Damjanov

2011 – XV. archívne dni v SR v Humennom

15. Štátny archív v Prešove, pobočka Humenné, zástupca Mária Novosadová

2012 – XVI. archívne dni v SR v Trnave

16. David Leitch, generálny sekretár ICA
17. Štátny archív v Bratislave, zástupca Lenka Pavlíková

2013 – XVII. archívne dni v SR v Bratislave

18. Richard Marsina
19. Jozef Hanus
20. Archív Univerzity Komenského v Bratislave, zástupca Viliam Csáder

2014 – Seminár venovaný 60. výročiu prijatia vládného nariadenia o archívnictve v Bratislave

21. MV SR, sekcia verejnej správy, zástupca Adrián Jenčo
22. MV SR, sekcia verejnej správy, odbor archívov a registratúr, zástupca Mária Mrižová
23. Univerzita Komenského v Bratislave, zástupca Karol Mičieta

2015 – XIX. archívne dni v SR v Liptovskom Mikuláši

24. Česká archivní společnost, zástupca David Valůšek
25. Magyar levéltárosok egyesülete, zástupca Zoltán Ólmosi
26. Polskie towarzystwo archiwalne, zástupca Hana Krajewska
27. Archív Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, zástupca Eva Greschová

2022 – XXV. archívne dni v SR v Smoleniciach

28. Oľga Kvasnicová
29. Božena Malovcová
30. Mária Munková

2023 – XXVI. archívne dni v SR v Považskej Bystrici

31. Mária Hajduová

2024 – XXVII. archívne dni v SR v Bratislave

32. Marta Švoliková
33. Milan Antonič
34. Archív hlavného mesta SR Bratislavy, zástupca Michal Duchoň

¹ Menný zoznam ocenených vyhotovil a vedie podpredseda SSA Robert Gregor Mareta.

OLGA KVASNICOVÁ

Doktorku Olgu Kvasnicovú netreba archívnej komunite nija-ko zvlášť predstavovať. Jej život je s archívnictvom poprepájaný skrz-naskrz, prostredníctvom rodiny, priateľov i blízkych kolegov. Archívnictvo je jej celoživotnou profesiou a poslaním, ktoré napĺňa aj po odchode do dôchodku. V rokoch 1975 – 2015 pracovala v topolčianskom štátnom archíve, z toho 15 rokov ako riaditeľka. V archíve zanechala nezmazateľnú stopu, množstvo pomôcok, ktoré vypracovala, vedú nielen bádateľov, ale aj jej nasledovníkov a nasledovníčky v ceste za poznaním bohatstva archívnych fondov. Spracovala ich niekoľko desiatok. No a podobné slová by sme mohli použiť aj pri opise jej aktivít na poli regionálnej histórie v okresoch Topolčany, Partizánske či Bánovce nad Bebravou.

Doktorka Kvasnicová sa významnou mierou angažovala aj v dejinách našej spoločnosti. Dňa 21. decembra 1989 sa v zúčastnila stretnutia v Slovenskom národnom archíve, kde sa archivári prihlásili k demokratickým hodnotám, rezonujúcich naprieč celou československou spoločnosťou. Tu vznikla aj idea založiť Spoločnosť slovenských archivárov (SSA), no a doktorka Kvasnicová nechýbala ani na ustanovujúcom valnom zhromaždení 4. apríla 1990, kde bol zvolený prvý predseda a prvý výbor SSA.

Olga Kvasnicová priamo zasahovala a zasahuje do činností našej spoločnosti. V rokoch 2006 – 2014 pracovala vo výbore spoločnosti, v čase, keď výbor aktívne bojoval proti veľkému prepúšťaniu v štátnych archívoch, riešil kritickú situáciu v Archíve mesta Bratislavy a mnoho ďalších páličivých otázok, ktoré definovali toto obdobie. Ako odborníčka na

Olga Kvasnicová počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Smoleniciach.

Foto: Archív Štefana Hrivňáka.

spracovávanie archívnych fondov z obdobia po druhej svetovej vojne sa spoločne s dr. Munkovou stala spoluzostavovateľkou zborníka zo 16. archívnych dní v Slovenskej republike, ktorý v roku 2013 vyšiel pod názvom *Verejná správa po roku 1945 v zrkadle archívnych dokumentov*. Taktiež je autorkou syntézy o archívnictve v rokoch 1975 – 1989, ktorá je súčasťou úvodných kapitol *Biografického slovníka slovenských archivárov*. Množstvo publikačných výstupov s archívnu tematikou nie je možné na tomto mieste spomenúť. Veľmi ochotne však pomáha aj pri tvorbe ďalších zborníkov a diel, ktoré spoločnosť vydáva. Mimoriadne zodpovedne a s veľkou erudíciou sa zhostila napríklad recenzovania *Zborníka SSA 2019 – 2020*, kde posudzovala príspevky venované tematike archívnych pomôcok.

Za celoživotnú prácu v prospech slovenského archívnictva a predovšetkým za jej vklad, ne-

zištnú ochotu a erudíciu, ktoré využívala pre dobro spoločnosti, výbor SSA na XXV. archívnych dňoch v SR dňa 26. mája 2022 v Smoleniciach udelil PhDr. Olge Kvasnicovej plaketu Spoločnosti slovenských archivárov.

Štefan Hrivňák

BOŽENA MALOVCOVÁ

PhDr. Božena Malovcová prežila celý svoj profesijný život v popradskom štátnom archíve. Viacerí sme boli pri tom, keď sa jej podarilo úspešne presťahovať archív do obnovených historických budov v Spišskej Sobote, kde so svojimi kolegynami vytvorila reprezentatívne archívne pracovisko. Táto reprezentatívnosť, otvorenosť a ústretovosť archívu voči verejnosti sa prejavovala aj v ďalších činnostiach archívu, ktoré sú v zóne takpovediac nadpráce. Okrem odborných archívnych činností, predarchívnej starostlivosti a poskytovania služieb je popradský archív známym organizátor výstav, konferencií a rôznych odborných aj populárnych podujatí, ktorým bola Božena Malovcová vždy priaznivo naklonená. Závideniahodná je jej zahraničná spolupráca a účasť v rôznych projektoch s kolegami z Poľska, Bulharska, Portugalska, Francúzska. Len málokto, ktorý riaditeľ či riaditeľka archívu sa môže pochváliť návštevou významných slovenských i svetových osobností na svojom pracovisku vrátane najvyšších štátnych predstaviteľov Slovenska, Chorvátska a Švajčiarska. Významný je tiež podiel popradského archívu a Boženy

*Božena Malovcová počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Smoleniciach.
Foto: Archív Štefana Hrivňáka.*

Malovcovej osobne na regionálnej historiografii, na spracovaní mnohých tém, najmä z dejín spišských obcí, evanjelickej cirkvi a obecných symbolov.

S menom Boženy Malovcovej sa spája nielen neuveriteľných 44 rokov práce v štátnom archíve v Poprade, ale aj usporiadanie vôbec prvých archívnych dní v roku 1997. Práve v Poprade bola odštartovaná tradícia každoročnej archívárskej konferencie. V popradskom archíve sa v roku 2007 po prvýkrát stretli predstavitelia archívnych spoločností Českej republiky, Poľska, Maďarska a Slovenska, aby založili skupinu archívnych spoločností V4 na intenzívnejšiu spoluprácu medzi archivármi spomenutých krajín, a Božena Malovcová túto spoluprácu aj aktívne podporovala. Dvakrát bol jej archív spoluorganizátorom medzinárodných konferencií sekcie pre dejiny miest Slovenskej historickej spoločnosti. A takto by sme mohli ešte dlho

pokračovať v úspechoch Boženy Malovcovej a jej tímu archivárov.

Božena Malovcová je držiteľkou viacerých vyznamenaní: za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva a osobný podiel na vytvorení optimálnych podmienok pre perspektívny rozvoj popradského archívu bola odmenená Križkovou medailou (1995), za zásluhy o rozvoj archívnictva a propagáciu archívneho dedičstva Slovenskej republiky, za dlhodobé dosahované výsledky v odbornej vedeckej a riadiacej činnosti medailou Františka Viťazoslava Sasinka (2007), pri príležitosti 500. výročia reformácie za podiel na výskume evanjelických dejín plaketou biskupa ECAV (2017). Za svoju prácu získala aj ocenenie primátora mesta Svit (2010) a primátora mesta Poprad (2014). K týmto oceneniam výbor SSA pripojil plaketu SSA, udelenú Božene Malovcovej na XXV. archívnych dňoch v SR dňa 26. mája 2022 v Smoleniciach za obetavú a nezištnú prácu pre Spoločnosť slovenských archivárov.

MÁRIA MUNKOVÁ

Doktorka Mária Munková, v archívnom svete známa aj ako Ľubka, začala svoju profesijnú kariéru na Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. V roku 1979 však, športovým jazykom povedané, prestúpila do susedného archívneho klubu, ktorému ostala verná po celú svoju kariéru. Najskôr sa stala referentkou

*Mária Munková počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Bratislave.
Zdroj: Archív mesta Bratislavy,
foto: Michaela Komorová.*

na archívnej správe a následne 28 rokov pracovala v Štátnom archíve v Bratislave na úseku predarchívnej starostlivosti.

Doktorka Munková je v archívnej komunite známa ako veľmi ochotná a erudovaná kolegyňa, predarchivárka telom i dušou. Je stálou účastníčkou archívnych dní, kde sa nebojí verejne vystúpiť a povedať do pléna slová, ktoré sa iní neodvážia. Jej otvorenosť vyplýva z presvedčenia, že otvorená debata je všade potrebná a že by sa archivári nemali báť prehovoriť a zasadiť sa za dobrú vec, hoci konfrontácia nemusí byť vždy príjemná a bez dôsledkov.

Laureátka bola počas rokov svojej archívnej praxe členkou rôznych rád a komisií zameraných predovšetkým na predarchívnu starostlivosť, správu registratúry či archívnu legislatívu. Práve zmeny v oblasti archívneho práva sledovala vždy veľmi pozorne a z vlastnej iniciatívy pripravovala súbory, v ktorých prehľadne vyznačila vzniknuté legislatívne zmeny. Tieto dokumenty následne nezištné rozposlala kolegom, ktorí tak získali možnosť rýchlejšie a ľahšie sa zorientovať.

Významný podiel v živote ocenej má pedagogická a lektorská činnosť. Okrem vedenia akreditovaných kurzov roky vyučovala predmet venovaný predarchívnej starostlivosti a správe registratúry na Katedre archívnickva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. A netreba zabúdať ani na jej vplyv na mladých archivárov a archivárky pôsobiach v prostredí správco registratúr, ktorým sa vždy ochotne venovala a nikdy jej žiadna konzultácia nebola na príťaž.

Doktorka Munková vždy patrila a patrí do našej society, ako ju sama nazýva. V posledných rokoch sa angažuje pri tvorbe rôznych publikácií z produkcie SSA ako jazyková korektorka. Spomeňme napríklad Zborník SSA 2019 – 2020, monografiu o Jozefovi Watzkovi či Biografický slovník slovenských archivárov. Vďaka svojim dlhoročným skúsenostiam neobohacuje tieto práce len z jazykovej stránky, ale stáva sa vlastne aj takým skrytým recenzentom týchto prác, keďže má viacero faktických pripomienok k textom.

Za celoživotnú prácu v prospech slovenského archívnickva a Spoločnosti slovenských archivárov SSA výbor SSA udelil PhDr. Márii Munkovej plaketu Spoločnosti slovenských archivárov.¹

Štefan Hrivňák

MÁRIA HAJDUOVÁ

Mária Hajduová patrí do generácie archivárov, ktorých životným krédom bola a je vernosť. Tá určila jej vzťah k povolaniu, pracovisku a v neposlednom rade i mestu Košice. S archívnickvom je jej život nerozlučne spätý od roku 1973. Neuveriteľných 50 rokov pôsobenia v archíve ju zaradilo medzi osobnosti slovenského archívnickva, ktoré sa výsledkami svojej práce nezabudnuteľne vryli do jeho histórie.

Jej prvým pôsobiskom bol v rokoch 1973 – 1991 bývalý Štátny okresný archív Košice-vidiek, kde ako odborná archivárka vykonávala všetky druhy odborných archívnych činností, vypracovala niekoľko archívnych pomôcok a zároveň zabezpečovala ekonomické i materiálno-technické potreby archívu. V roku 1991 sa jej osudom stal Archív mesta Košice. Spoznala jeho dejiny, dejiny fondov a čoraz hlbšie sa vnárala do bohatej histórie Košíc. Jej doménou sa postupne stala aj predarchívna starostlivosť a v rámci nej zabezpečila prevzatie množstva fondov zaniknutých mestských podnikov a organizácií. Za mnohé objavené a zachránené archívne dokumenty vďačí archív jej šikovnosti a vrodenej diplomácii.

Vďaka nadobudnutým vedomostiam a organizačným schopnostiam bola Marika Hajduová v júni 2011 vymenovaná za vedúcu košického archívu. Postarala sa o zlepšenie pracovných podmienok svojich zamestnancov, zmodernizovala bádateľňu a pre archív získala novú techniku. Jej zásluhou boli zdigitalizované všetky stredoveké listiny, zabezpečila opravu poškodených mestských kníh a ich ďalšiu ochranu prostredníctvom vyhotovených faksimile. Pod jej vedením dosiahol archív pozoruhodné výsledky

Mária Hajduová počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Považskej Bystrici-Orlovom. Foto: Stanislav Krivjanský.

nielen v odborných archívnych činnostiach, ale aj na poli propagácie tejto najstaršej kultúrnej inštitúcie mesta a jej nesmierneho bohatstva. Výsledkom jej neúnavného snaženia boli medzinárodné vedecké konferencie, semináre a výstavy, organizované Archívom mesta Košice, z ktorých boli vydané viacjazyčné zborníky.

Dôležitým cieľom jej práce okrem starostlivosti o archívne fondy bola aj snaha priviesť obyvateľov mesta k väčšiemu lokálpatriotizmu. Uvedomujúc si, že treba začať už v školských rokoch, zaviedla dnes veľmi obľúbené hodiny dejepisu v archíve. Je aj spoluautorkou myšlienky založenia tradície Dňa mesta Košice i Dňa otvorených dverí v archíve. Počas jej pôsobenia košický archív významne spolupracoval najmä s maďarskými a českými archívmi a archivármi, domácimi a zahraničnými vysokými školami či kultúrnymi inštitúciami.

Členkou Spoločnosti slovenských archivárov je od jej založenia a okrem pravidelnej účasti na jej podujatiach sa v roku 2005 významne podieľala na zorgani-

¹ Plaketa mala byť udelená na XXV. archívnych dňoch v SR dňa 26. mája 2022 v Smoleniciach, ale pre neprítomnosť z dôvodu choroby si ju laureátka prevzala počas seminára venovaného Darine Lehotskej dňa 9. 12. 2022 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave.

zovaní úspešných 9. archívnych dní v Košiciach.

Za celoživotnú prácu v prospech slovenského archívnictva a predovšetkým za jej vklad, nezištnú ochotu a erudíciu, ktoré využívala pre dobro spoločnosti, výbor SSA udelil Márii Hajduovej plaketu Spoločnosti slovenských archivárov 24. mája 2023 na XXV. archívnych dňoch v Považskej Bystrici.

Oľga Kvasnicová

Marta Švoliková počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Bratislave.

Zdroj: Archív mesta Bratislavy, foto: Michaela Komorová.

MARTA ŠVOLIKOVÁ

Marta Švoliková pochádza z obce Žemberovce v levickom okrese a tomuto regiónu je verná celý svoj profesijný život. V Štátnom archíve v Nitre, pracovisku Archíve Levice pracuje už takmer štyri desaťročia, od roku 1986. O rok neskôr ukončila štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Spočiatku sa venovala spracovávaniu archívnych fondov miestnych národných výborov a samosprávnych orgánov, o ktorých má dodnes dokonalý prehľad. Neskôr v súvislosti s ponovembrovými udalosťami mala na starosti vybavovanie žiadostí občanov, ktorí si chceli uplatniť svoje nároky na majetkové reštitúcie alebo rehabilitácie. V súčasnosti sa zameriava na sprístupňovanie archívnych fondov bádateľom, ktorým vždy ochotne pomáha pri výskumoch a vyhľadávaní dokumentov v archíve.

Dlhodobu sa zaoberá dejinami Levíc a okolia, približuje osudy rôznych tamjších osobností, židovskej komunity a pamiatok.

Výsledky výskumov publikovala v zborníkoch a regionálnych monografiách, pričom viaceré z nich boli aj ocenené. Záujem verejnosti i médií si získalo takisto vydanie starých kuchárskych receptúr levických dám. Okrem publikačnej činnosti sa Marta Švoliková organizátorsky podieľala na príprave medzinárodných konferencií *Knižná kultúra Levíc a okolia* (2005), *Mesto a šľachta, mešťania a šľachtici* (2007). Pôsobí v redakčnej rade Zborníka Tekovského múzea v Leviciach.

Marta Švoliková sa za členku Spoločnosti slovenských archivárov prihlásila v roku 1999 a odvtedy sa aktívne a nezištne zapája do jej činnosti. Na viacerých archívnych dňoch, napríklad v Skalici (2008), Humennom (2011), Bratislave (2013) či Prešove (2014) vystúpila zo zaujímavými prednáškami z regionálnych dejín na základe výskumu v levickom archíve, ktoré boli neskôr publikované aj v zborníkoch SSA.

Od roku 2014 je členkou výboru spoločnosti a zároveň i jej hospodárkou. Medzi jej najväčšie osobné prínosy patrí revízia členskej základne SSA. Je zároveň kontaktnou osobou pre nových záujemcov o členstvo a my ostatní sa na ňu obraciame najmä v súvislosti s každoročnou platbou členského. V prvom vo-

lebnom období sa venovala tiež redakčnej činnosti v našom časopise Fórum archivárov a stála za jazykovými korektúrami niekoľkých zborníkov SSA. Aktívne sa spolupodieľala aj na príprave odborných archívnych exkurzií, treba spomenúť najmä exkurzie v Maďarsku (2017), Rakúsku (2018) a Holandsku (2019). Spoločnosť slovenských archivárov zastupovala na viacerých zahraničných konferenciách a stretnutiach, ktoré organizujú partnerské archívne združenia.

Za jej nezištnú a obetavú činnosť v Spoločnosti slovenských archivárov, ako i celoživotnú prácu v prospech slovenského archívnictva a archívnu propagáciu v levickom regióne výbor spoločnosti udelil Marte Švolikovej plaketu Spoločnosti slovenských archivárov na XXVII. archívnych v SR dňoch 5. júna 2024 v Bratislave.

Robert Gregor Marett

MILAN ANTONIČ

V osobnosti Milana Antoniča sa skrývajú mnohé dary, talenty, schopnosti, vedomosti, skúsenosti. Milan je tanečník štandardných a latinsko-amerických tancov, moderátor Medzinárodných súťaží v spoločenskom tanči, autor a moderátor televíznych relácií, režisér hudobného ozvučenia, herec, výnimočný archivár a v neposlednom rade obdivuhodný, kreatívny, charakterný a zábavný človek.

Ešte pred vstupom do archivárskych vôd sa jeho život uberal úplne iným smerom a štúdium

Milan Antonič počas slávnostného odovzdania plakety SSA v Bratislave.

Zdroj: Archív mesta Bratislavy, foto: Michaela Komorová.

na Vysokej škole múzických umení na Katedre herectva ho predurčovalo na kariéru úspešného herca. Jeho našliapnutú kariéru však narušili spoločensko-politické udalosti na konci 60. rokov minulého storočia a nedovolili mu v štúdiu herectva pokračovať. Avšak stalo sa, čo sa malo, pretože ho nakoniec prilákal svet televízie, archívnych škatúl, bádania a uchovávanie nášho kultúrneho dedičstva.

V Slovenskej televízii začal Milan pracovať 16. októbra 1970 ako pomocný prevádzkový referent Fonotéky. Svojou húževnatosťou, pracovitosťou, archivárskym nadšením a schopnosťou úspešne viesť ľudí sa v roku 1977 stal zástupcom vedúceho Odboru archívov a programových fondov Slovenskej televízie a zároveň hnacím motorom pri zavádzaní informačného systému do archívnych činností. Položil teda základy informačného systému Slovenskej televízie ako takej či už v oblasti plánovania, výroby, vysielať, alebo archivácie te-

levíznej tvorby. Na základe jeho odborných skúseností a prirodzeného vycitovania potrieb televízneho archívu založil samostatný útvar pod názvom Informačné a dokumentačné stredisko a prirodzene sa stal jeho lídrom. Ani po založení novej inštitúcie RTVS v roku 2011 vo svojom pracovnom nasadení nepoľavil a úspešne viedol tím Televíznych fondov a dokumentácie Archívu RTVS.

Všetko, do čoho sa Milanko v živote pustí, robí naplno, s láskou, radosťou, čistotou a húževnatosťou, o čom svedčia aj jeho autorské televízne relácie *Retro noviny*, *Pred rokmi...*, *Televízia po slovensky* či *Televízia za dverami*. V nich s veľkou láskou propaguje bohaté archívne audiovizuálne fondy RTVS a archivársku prácu všeobecne.

Pri vybavovaní neustále sa zvyšujúceho počtu požiadaviek smerujúcich na televízny archív sa Milan stal skutočným odborníkom a je ním doteraz. V komunikácii s televíznymi kolegami, filmovými tvorcami, bádateľmi, študentmi či s televíznymi divákmi vynikajú nielen jeho obsiahle znalosti archivára, ale aj jeho prirodzený šarm, dôvtip, trpezlivosť a ústretovosť.

Pri našich rozhovoroch rád spomína aj na časy, keď spoločne s Alenou Heribanovou moderoval medzinárodné súťaže v spoločenskom tanci Dunajský pohár alebo keď v spolupráci s trénerkami Hildou Múdrovou či Agnesou Búřilovou vyberal a strihal hudbu pre viacerých krasokorčuliarov, napríklad aj pre Jozefa Sabovčíka.

Na svojom konte má Milan aj rôzne ocenenia hodné obdivu. Jeho archivárska práca mu vyniesla Cenu ministra kultúry Slovenskej republiky za ochranu kultúrneho dedičstva v Sloven-

skej televízii, ale aj Výročnú cenu Slovenskej asociácie novinárov za významný prínos pri uvádzaní archivovaných diel slovenských tvorcov do vysielať Slovenskej televízie. Okrem toho sa na profesionálnej úrovni venoval spoločenským tancom a od roku 1972 je držiteľom medzinárodnej kategórie v štandardných a latinsko-amerických tancoch. Dokonca získal titul Majster Slovenska v latinsko-amerických tancoch a v roku 2015 bol slávnostne uvedený do Siene slávy slovenského tanečného športu.

Je až neuveriteľné, aké obrovské kvality v sebe Milan skrýva, v koľkých oblastiach vyniká a je nám živým príkladom. Popri tom všetkom je vášnivým hubárom, príjemným spoločníkom a naplno sa oddáva svojej manželke, deťom a vnukovi. A to všetko sa dá zvládnuť jedine so srdcom na správnom mieste a Milan ho tam zaručene má. Všetko robí s láskou k životu a k ľuďom navôkol. Právom ho všetci voláme „náš Milanko“ a keď sme s ním alebo ho len zazrieme, oči sa nám rozžiaria a hneď je veselo.

Milý Milan, v mene všetkých kolegyň a kolegov Ti do ďalších rokov prajem pevné zdravie, veľa spokojnosti, životného optimizmu a nech i naďalej medzi ľuďmi šíriš radosť a smiech a vzbudzuješ v nich lásku a obdiv k televíznemu archívne dedičstvu.

Z celého srdca Ti ďakujem, že som mohla byť Tvojou blízkou kolegyňou, a ver mi, že na Teba nikdy nezabudnem. Spolu s ostatnými Tvojimi kolegami a priateľmi Ti gratulujeme k ďalšiemu významnému oceneniu – plakete SSA a vieme, že si ho naozaj zaslúžiš.¹

Mgr. art. Lenka Kuchtová

¹ Plaketa bola udelená na XXVII. archívnych dňoch v SR 5. júna 2024 v Bratislave.

NAŠI JUBILANTI

JUBILANT MGR. JÁN LIPTÁK

Janko, ako sme ho familiárne všetci volali, sa narodil 14. februára 1954 rodičom Jánovi a Márii ako druhé dieťa v rodine. So sestrou vyrastali na dedine v Rejdovej. Základnú deväťročnú školu v Rejdovej ukončil v roku 1969, neskôr v štúdiách pokračoval na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Dobšinej. Po ukončení základnej vojenskej služby sa rozhodol, že bude učiteľ. V roku 1974 sa pokúsil získať univerzitné vzdelanie na Univerzite Pavla Jozefa Šafárka v Košiciach, Pedagogickej fakulte v Prešove, odbor dejepis – občianska náuka, ktoré úspešne ukončil v roku 1978.

Čerstvo vyštudovaný učiteľ v roku 1978 nastúpil na Okresný národný výbor v Rožňave ako pedagogický pracovník. Svoju učiteľskú prax vykonával na Základnej škole akademika Jura Hronca v Rožňave v rokoch 1991 – 1995. V roku 1995 sa stal vedúcim metodického oddelenia Školskej správy v Rožňave, neskôr vedúcim oddelenia riadenia škôl. Bol členom komisie kultúry, mládeže a školstva, členom názvoslovnej komisie pri Mestskom úrade v Rožňave.

V roku 1997 sa stal riaditeľom Štátneho okresného archívu v Rožňave. Práca s archívnymi dokumentmi bola pre neho nová skúsenosť, okrem riadiacej a organizačnej práce mu pribudli aj odborné činnosti. Venoval sa predarchívnej starostlivosti a kultúrno-osvetovej činnosti, lektoroval odborné školenia, metodicky usmerňoval správcov registratúr v územnej pôsobnosti archívu. Musel sa popasovať s mnohými problémami, ktoré historické budovy prinášajú. Archív sídlil v bývalom kláštore menších bratov františkánov na Námestí baníkov v Rožňave a pracovisko mal v Mariássyho kaštieli v Brzotíne. Obe budovy boli v nevyhovujúcom stave. V roku 2007 sa mu podarilo získať pre potreby archívu budovu prístavby Základnej školy akademika Jura Hronca v Rožňave. Po presťahovaní archívnych dokumentov do nových priestorov, krajších, sme sa aj my zamestnanci veľmi tešili. Priestranná bádateľňa s príručnou knižnicou a vhodné úložné priestory – depoty zabezpečujú dôstojné pracovné prostredie.

Spolupracoval s organizáciami v okrese, ako okresná knižnica, banícke múzeum, pamiatkový úrad, osvetové stredisko na zachovaní historické-

Jubilant Ján Lipták

ho materiálu z regiónu. Radil a pomáhal bádateľom a študentom pri výbere témy, ako aj pri písaní rôznych záverečných prác. Za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva bol v roku 2019 ocenený ministerstvom vnútra Križkovou medailou.

Jeho veľkým koníčkom je folklór, ktorému sa venuje od svojich detských čias ako tanečník a spevák. Venuje sa etnografickému výskumu, hlavne histórii gemerských ľudových tancov, pôsobí ako odborný poradca a spoluautor relácií rozhlasu a televízie, režisér a scenárista folklórnych slávností v Rejdovej, za čo mu v roku 2010 Matica slovenská v Martine udelila bronzovú medailu Cyrila a Metoda.

Zo služieb slovenského archívnictva odišiel v roku 2019. Aj po odchode do dôchodku sa naďalej aktívne venuje výskumu gemerského folklóru a patrí medzi nadšencov regionálnej histórie.

My, bývalé kolegyne, si ceníme Tvoju dlhoročnú odbornú činnosť v prospech archívnictva, folklóru, histórie a želáme Ti veľa zdravia, šťastia, spokojnosti v kruhu Tvojich najbližších a ešte veľa síl a elánu do rokov budúcich.

*Eva Kerekešová
Štátny archív v Košiciach,
pracovisko Archív Rožňava*

JUBILANTKA ALENA MAKOVÁ

Len pred siedmimi mesiacmi sme sa s ňou lúčili pri odchode do dôchodku a onedlho oslávi polokruhľe jubileum. Alena Maková, rod. Valová, sa narodila 29. augusta 1959 manželom Bernardovi a Anne Valovcom. Po absolvovaní základnej školy a gymnázia v rodnej Bratislave jej kroky viedli na Slovenskú technickú univerzitu, kde v roku 1982 získala titul Ing. na Chemickotechnologickej fakulte.

Svoju profesionálnu kariéru začala ako podniková metrologička v národnom podniku Matador. Jej súkromný život ju však zavial do Martina, kde v rokoch 1983 – 1985 pracovala ako laborantka národného podniku Reštaurácie. Neskôr nastúpila do Slovenskej národnej knižnice v Martine ako výskumná pracovníčka a časom sa z nej stala vedúca oddelenia konzervovania a výskumu, ktoré vybuďovala. Vo svojej profesionálnej kariére sa zamerala na výskum deacidifikačných konzervačných procesov a predlžovanie životnosti drevitých papierov, aplikovaný výskum v oblasti mikrobiológie a dezinfekcií dokumentov v podmienkach pamäťových inštitúcií a na oblasť záznamových a fixačných prostriedkov na papieri. V roku 1995 sa zúčastnila trojmesačnej stáže v Bavorskom štátnom archíve a Bavorskej štátnej knižnici, ktorá obohatila jej vedomosti na poli reštaurovania. Za svoju prácu bola v roku 1997 ocenená na 2. bienále knižného umenia v Martine a taktiež v roku 2001 získala osobitnú cenu medzinárodnej poroty za komplexný prínos v oblasti reštaurovania knižných kultúrnych pamiatok. Od roku 2010 pôsobila v Slovenskom národnom archíve ako vedúca oddelenia ochrany archívnych dokumentov. Trinásť rokov odborného života na pôde tejto inštitúcie venovala riešeniu mnohých domácich aj medzinárodných vedeckých projektov a bohatej publikačnej činnosti.

Svoje vedomosti a praktické zručnosti si nenechávala len pre seba, ale ako externý pedagóg ich posúvala ďalej mnohým študentom. Pedagogickej činnosti sa venovala na Katedre reštaurovania Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave, na Katedre etnológie a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a tiež na Katedre knižničných a informačných štúdií Žilinskej univerzity. Až do zaslúženého odchodu do dôchodku bola členkou Národného kultúrneho panela pre oblasť kultúrneho dedičstva a zástupkyňou Slovenska v medzinárodnom združení archívnych konzervátorov.

Pani Alena Maková pri oslave svojich 60. narodenín.

Foto: P. Pekár.

Do nasledujúcich rokov jej želáme pevné zdravie, veľa radosti so svojimi najbližšími – manželom, deťmi a vnúčatami, ako aj veľa energie, tvorivých a kreatívnych nápadov.

Kolektív Slovenského národného archívu

JUBILANTKA MGR. TÁŇA DUCHAJOVÁ

V máji roku 2024 sa svojho okrúhleho životného jubilea dožila naša bývala kolegyňa a šéfka Mgr. Táňa Duchajová. Narodila sa dňa 15. mája roku 1954 v malebnej turčianskej obci Mošovce ako Táňa Solárová rodičom Jozefovi a Anne, rod. Kotvanovej. Je najmladšia zo štyroch súrodencov. Po ukončení školskej dochádzky na Základnej deväťročnej škole v Mošovciach roku 1969, pokračovala v štúdiu na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Turčianskych Tepliciach, ktorú úspešne ukončila v roku 1972 zložením maturitnej skúšky.

Už počas štúdia na strednej škole viac inklinovala k humanitným predmetom, hlavne histórii, preto jej rozhodnutie, kde pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu, bolo jednoznačné. Voľba padla na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor historické vedy (pomocné vedy historické).

Po úspešnom ukončení vysokoškolského štúdia v máji 1977 nastúpila do zamestnania v GEOFONDE Bratislava ako odborný asistent. Jej pracovnou náplňou bolo spracovávanie archívnych materiálov prichádzajúcich do organizácie, pričom navrhovala aj nové spôsoby ich spracovávania a sprístupňovania. Po troch rokoch pôsobenia na tomto pracovisku v roku 1980 prešla na Literárno-archívne oddelenie Matice slovenskej v Martine. Tu sa venovala triedeniu archívneho materiálu pre celoštátnu evidenciu a spracovávaniu evidenčných listov archívnych fondov v archíve hudobných rukopisov. V tomto istom roku si po prvýkrát okrem pracovných povinností vyskúšala aj tie rodičovské, pretože na svet prišla jej dcéra Lucia. V roku 1984 nastúpila do vtedajšieho Štátneho okresného archívu v Martine ako odborná archivárka, a tak sa začala jej dlhoročná púť pôsobenia na tomto pracovisku. Počas svojho takmer tridsaťročného pôsobenia na našom pracovisku sa venovala predovšetkým spracovávaniu archívnych fondov, hlavne fondov národných výborov.

Po niekoľkých zmenách v pracovných zaradeniach, po druhej materskej dovolenke so synom Matúšom a po odchode bývalej riaditeľky Paulíny Valkovej do dôchodku bola v roku 1999 menovaná do funkcie riaditeľky Štátneho okresného archívu v Martine a na tejto pozícii zotrvala aj po roku 2003, keď došlo k reorganizácii archívnictva na Slovensku a bývalý Štátny okresný archív v Martine sa stal pobočkou Štátneho archívu v Bytči. Okrem sprístupňovania archívnych fondov sa zaoberala aj predarchívnu starostlivosťou, v roku 2000

Táňa Duchajová v roku 2009 pri poskytovaní rozhovoru novinárke regionálneho týždenníka MY – Turčianske noviny. Zdroj: Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Martin.

bola vymenovaná za člena Názvoslovnej komisie pri Okresnom úrade v Martine a v roku 2001 riaditeľkou Slovenského národného múzea – Etnografického múzea v Martine za člena Archívnej rady – poradného orgánu riaditeľa. Svoje znalosti a skúsenosti, získané dlhoročnou archívnu praxou, veľmi rada a ochotne odovzdávala aj nasledujúcim generáciám archivárov, čo môžem osobne potvrdiť aj ja. Do predčasného dôchodku sa rozhodla odísť k dňu 31. 8. 2012.

Po odchode do dôchodku sa už naplno venuje svojim koníčkam, a to hlavne čítaniu dobrých kníh, nielen s historickou tematikou a prácam okolo domu a na svojej záhradke. Aj napriek tomu, že už nie sme v každodennom kontakte, nikdy nepremeškáme príležitosti a keď máme cestu okolo, ju navštívime u nej doma v obci Blatnica alebo sa stretávame na pôde archívu, či už len tak pri jej nečakaných návštevách, alebo pri rôznych spoločných posedeniach, napríklad pri vianočnej kapustnici.

K životnému jubileu Táni želáme hlavne veľa zdravia, šťastia, životného optimizmu a energie do ďalších rokov.

Ján Žucha